

O'ZBEKISTON TALABASI

2024.1. № 1(12)

YASHILDAN
QIZILGACHA:
"ZAHAR" LANGAN
TOSHKENT!

RASSOM
ROBOTLAR

"DARS QILAYMI...
ISHLAYMI?"

“ILM MESHCHANLARGA VOSITA BO‘LOLMAYDI.”

Ilmni vosita qilib amal kursisini ko‘zlaganlar ko‘p bo‘lgan, hozir ham yo‘q emasdir, lekin ular faqat o‘zlarini, atrofidagi to‘rt-besh nodonni aldaydi, ilmni aldolmaydi

“ISHLAGANDAY BO‘LAYLIK”

Xalqmisan o‘zi? Unda nimaga pora beraverasan? Nima uchun o‘zingni himoya qilmaysan? Nimaga o‘z kuching bilan biror narsaga erishmaysan?

EL ESLAMAGAN ERANLAR

Parishonxotirligi ham bor bu “qariya”ning: minglab munosib odamlarning nomlarini unutib yuborgan yoki ularning suvratini butkul boshqa bo‘yoqlarda asrab qolgan

MUNCHOQ KO‘ZLAR QARSHISIDAGI UYAT HISSI

Quchog‘imda o‘tirgan ikki yoshli jiyanam esa telefonimni maroq bilan kovlayabdi, unga multfilm bir jahon-u mening qoraqutim bir jahon

HARB ILMINING O‘CHOG‘I

Ta‘lim nafaqat davlatning, balki butun xalqning diqqat-markazida bo‘lsagina, sifat va samaradorlikka erishish mumkin

“TEOREMA” – TENGSIZ TUHFA

Temur To‘raboyev
“Teorema” asarida 1571 ta
“t” harfidan boshlanuvchi
so‘zni 6166 xil shaklda
ifodalab, 15146 bor
qo‘llagan

“DUNYONING RASVOSI CHIQUIB BO‘LGAN EKAN...”

O‘qimishli odam o‘qimaganlardan yaxshi yashasa, xalq, mashina sovg‘a qilmasalar ham, kitob o‘qiyveradi

O‘ZBEKISTON TALABASI

Ma‘naviy-ma‘rifiy, ommaviy-
uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Jamoat kengashi
Shahlo TURDIQULOVA
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Ravshan ERMATOV
Olim TOSHOYEV
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O‘RINBOYEV
Gulmira MUSAJONOVA
Ayub SHAHOIDDINOV
Iqbol QO‘SHSHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
“INTEGRATION CENTR UMID” MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Maqsad OBIDJON
E‘zozbek HAMID

Jurnal tahririyat kompyuter markazida
terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o‘zbek, qisman ingliz va rus
tillarida chop etiladi. 2022-yil 11-mayda
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar agentligida
1590-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
Obuna indeksi: 1393. Adadi: 2000 nusxa.

Jurnalda e‘lon qilingan materiallardagi dalil
va raqamlarga mualliflar javobgar. Muallif
fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi
mumkin.

Tahririyat manzili:
Toshkent shahri Chilonzor tumani
Novza ko‘chasi 14-uy.

“XXI ASR MEDIYA-NASHRIYOT-MATBAA UYI”
MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent shahri Munis ko‘chasi
50-“A” uy.

31.01.2024-yilda chop etishga ruxsat berildi.
Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama
xizmati yuzasidan
+99891 077 75 75
raqami orqali ma‘lumot olishingiz mumkin.

MUNDARIJA

YASHILDAN QIZILGACHA:
“ZAHAR”LANGAN TOSHKENT! 02

“DARS QILAYMI... ISHLAYMI?” 04

EL ESLAMAGAN ERANLAR 08

MUNCHOQ KO‘ZLAR QARSHISIDAGI
UYAT HISSI 12

TALABALAR TAQDIRLANDI 14

REKTOR AXMED REYMOV: “ILM
MESHCHANLARGA VOSITA
BO‘LOLMAYDI...” 16

OLIMLIKDAN ODAMLIKKA..... 22

ALEKSANDR FAYNBERG NOMIDAGI
STIPENDIYA 25

NATIONAL IDENTITY IS IN DANGER OF
DISAPPEARING 28

“DADAM, BOKS VA TAYSON...” 30

RASSOM ROBOTLAR 32

VIJDON VA DIYONAT QO‘NG‘IROG‘I 34

ERKIN HOJIMUHAMMAD: “KO‘NGILNI
OVUTIB TURISHNI O‘RGAN...” 39

SHIRIN ABDULLAYEVA:
“HAYAJONLANDIM VA HAYRON
QOLDIRDIM...” 42

OVQATLANISH AZOBI 46

“TEOREMA” - TENGSIZ TUHFA 48

AYRON 50

HARB ILMINING O‘CHOG‘I 56

GERAKLNING 12 JASORATI 60

MO‘JIZAVIY MANZILLAR 63

SHAROF BOSHBEKOV: “DUNYONING
RASVOSI CHIQUIB BO‘LGAN EKAN...” 66

“ISHLAGANDAY BO‘LAYLIK” 68

Yirik megapolislarda insonlar ko'rinmas og'ular bilan ifloslanayotgan havodan nafas olishmoqda. Bu vaziyat hech bir chegarani pisand qilmaydigan global inqirozni keltirib chiqarishi tayin. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) havoning ifloslanishini sog'liq uchun asosiy ekologik xavf deb belgilab, uni har yili bevaqt o'limlar sonining ko'pligi bilan bog'laydi. Bu xavf nafaqat inson salomatligiga tahdid soladi, balki ekotizimlar va yovvoyi tabiatga ham puturyetkazadi.

O'zining boy tarixi va jo'shqin madaniyati bilan mashhur bo'lgan Toshkent hozirda o'sib borayotgan ekologik muammo: havo sifatining yomonlashuvi bilan kurashmoqda. So'nggi yillarda Toshkentdagi aholi havo ifloslanishi sezilarli darajada oshganiga guvoh bo'ldi. Atrof-muhit monitoringi manbalaridan olingan so'nggi ma'lumotlar tashvishli manzarani hosil qilmoqda. Ha, bugun Toshkent eng ifloslangan shaharlar reytinglarida "peshqadamlar" safidan tushmay qoldi. Ayanchli holatga bir kunda kelib qolmadik. Buning o'ziga xos sabablari mavjud, albatta. Ko'plab tez rivojlanayotgan shaharlar kabi Toshkentdagi havo sifatiga turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Ularning ayrimlariga to'xtalib o'tsak:

**YASHILDAN
QIZILGACHA:**

"ZAHAR"LANGAN

TOSHKENT!

Avtotransport chiqindilari: iqtisodiyuksalish va aholi sonining o'sishi bilan Toshkent yo'llarida avtomobillar soni keskin oshdi. Garchi Toshkentda ekologik toza transport vositalari ko'payotgan bo'lsa-da, hanzugacha dizel dvigatelli eski transport vositalari shahrimiz ko'chalarini to'ldirib yuribdi.

Sanoat faoliyati: shaharning iqtisodiy o'sishi uchun muhim bo'lgan sanoat sektori ham havo ifloslanishida rol o'ynaydi. Zavodlar, ayniqsa, kimyoviy qayta ishlash, metallurgiya, qurilish materiallari ishlab chiqarish bilan shug'ullanadigan korxonalar havoga turli xil ifloslantiruvchi moddalarni chiqaradi.

Qurilish va shaharsozlik: Toshkentda havodagi chang va zaharli moddalar ortishiga sabab sifatida qurilishlar uchun shahar atrofidagi hamda shahar ichidagi yashillikning qisqartirilishini ham ko'rsatish mumkin. Davlat tomonidan qo'yilayotgan taqiqlar daraxt "qotil"larini to'xtatib qololmayapti. Shaharsozlik va mebel ishlab chiqarishdagi ehtiyotsizliklar shahrimiz "o'pkasi" hisoblangan daraxtlarni kamaytirib, havoning ifloslanishiga sabab bo'lmoqda.

Toshkentning geografik joylashuvi ham ahvolni yana-da og'irlashtirmoqda. Tog'lar bilan sharqdan chegaralangan Toshkent, ayniqsa, sovuq oylarda haroratning o'zgarishiga moyil. Bu hodisa ifloslantiruvchi moddalarni yer yaqinida ushlab turadi, ularning tarqalishiga to'sqinlik qiladi va havoda zararli zarrachalarning yuqori konsentratsiyasiga olib keladi. Quruq, issiq yoz va sovuq qish bilan tavsiflangan mintaqaning iqlim sharoiti ham havoning ifloslanish darajasiga ta'sir etadi. Qishda isitish uchun qazib olinadigan yoqilg'idan ko'proq foydalanish emissiya stavkalarini oshirib yuboradi. Bularning barchasi shaharning "zaharli hudud" degan statusini mustahkamlamoqda.

Poytaxtda havo ifloslanishi darajasining ortib borayotgani nafaqat ekologik muammo, balki aholi salomatligi uchun jiddiy inqirozdir. Shahar aholisi yomon havo sifati bilan bevosita bog'liq bo'lgan kasalliklarga ko'proq chalinmoqda. Nafas yo'llarining kasallanishi bugun biz uchun odatiy bo'lib qoldi. Nafas olish muammolari, jumladan, astma, bronxit va surunkali obstruktiv o'pka kasalligi sezilarli darajaga ko'tarilgan. Allergiya va yurak-qontomir muammolari ham ifloslangan havoning natijasida yana-da keng tarqalayapti. Oltingugurt dioksidi, azot oksidi va havodagi allergenlar kabi ifloslantiruvchi moddalar allergiya

Shahar aholisi yomon havo sifati bilan bevosita bog'liq bo'lgan kasalliklarga ko'proq chalinmoqda

hamda yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishiga sabab bo'lmoqda. Bu sharoit, ayniqsa, bolalar, qariyalar va sog'lig'ida oldindan muammo mavjud bo'lganlarda yaqqol sezilmoqda. Eng achinarlisi, uzoq muddat iflos havodan nafas olish oqibatida bedavo dardlarga chalinishlar soni ham karrasiga ortmoqda. O'pka saratoni, yurak xuruji va insultdan vafot etayotganlar ham ozmuncha emas. Bunga sabab esa... sababni yuqoridagi gap-so'zlardan so'ng o'zingiz ham yaxshi anglab turibsiz. Kamiga, havo ifloslanishining ruhiy salomatlik va kognitiv funksiyalarga ta'siri haqida ham xavotirlar kuchaymoqda.

Toshkent dunyoning havo ifloslanishiga qarshi muvaffaqiyatli kurashgan boshqa shaharlardan qimmatli saboqlar olishi mumkin. Quyidagi misollar poytaxtimizning o'ziga xos sharoitiga moslashtirilishi mumkin bo'lgan strategiyalar va yechimlarning yo'l xaritasini taklif etadi.

Bir paytlar o'zining "zaharli" havosi bilan mashhur bo'lgan Pekin bugunga kelib havo sifatini yaxshilashda sezilarli yutuqlarga erishdi. Shahar qattiq emissiya nazoratini o'rnatdi. Ifloslantiruvchi zavodlarni yopib qo'ydi yoki boshqa joyga ko'chirdi. Pekin tajribasida qat'iy tartibga solish choralarini va ularning istisnalarsiz bajarilishi muvaffaqiyatni ta'minlab bera oldi.

Kopengagen barqaror yashil transportga sodiqligi bilan mashhur. Shahar velosiped infratuzilmasi va jamoat transportiga katta miqdorda sarmoya kiritib, shaxsiy avtomobilga bo'lgan ehtiyojni sezilarli darajada kamaytirdi.

Singapurning havo ifloslanishiga qarshi kurashga yondashuvi yaxlit bo'lib, atrof-muhitga oid muammolarni shaharsozlikning barcha jabhalariga birlashtiradi. Qattiq tartib-qoidalar, yashil texnologiya va kuchli jamoat transporti tarmog'ini rag'batlantirish bilan birga, shaharning havosini nisbatan toza saqlashga urinmoqdalar.

Rasmiy Toshkent ham havo ifloslanishi inqirozini hal qilish yo'lida qadamlar tashlay boshladi. Hukumat siyosatidan tortib, to ommaviy sa'y-harakatlarigacha bo'lgan bu tashabbuslar muammoning e'tirof etilishi va yechim topishga intilayotganini aks ettiradi. Shu sababdan ham "Yangi Toshkent" shahri qurilishi rejalashtirilmoqda, yil davomida daraxt ekish tadbirlari uyushtirilmoqda.

Ammo shuni alohida ta'kidlash kerakki, hammamiz poytaxt havosining sofligiga hissa qo'shishimiz, uni toza saqlash yo'lida birlashishimiz lozim. Fuqarolar shaxsiy mas'uliyatni zimmaga olish, jamoat tashabbuslarida faol ishtirok etish va xabardorlikni oshirish orqali shaharlaridagi havo sifatini yaxshilashga katta hissa qo'shishlari mumkin. Kelajak avlodlarga yana-da sog'lom, barqaror Toshkentni qoldirish uchun bugungi ekan birgina niholimiz ham muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Mavjud ekologik muammoga barcha o'zini daxldor sanasagina, Toshkentning "umri" uzayadi.

E'zozbek HAMID
jurnalist

DARS QILAYMI... ISHLAYMI?"

**SAVOL:
TALABALAR
O'QISH
DAVOMIDA
ISHLASHI
KERAKMI?
BU BORADA
SIZNING
FIKRINGIZ
QANDAY?**

Farzona MIRZAQODIROVA, talaba:

– Talaba o'qish davomida ishlashi kerakmi? Bu, birinchi navbatda, talabaning oilaviy holati va o'zining ishga bo'lgan qiziqishiga bog'liq. Hozirda abituriyentlarning 5 ta ta'lim yo'nalishiga hujjat topshirishini hisobga oladigan bo'lsak, ko'p talabalar uyidan uzoqqa, ya'ni boshqa viloyatlarga borib o'qishga majbur bo'lishmoqda. Ularning aksari oilasi berayotgan mablag'dan tashqari, xarajatlarini qoplash uchun ishlashga majbur bo'ladi (tanishlarim orasida ham bundaylar ko'p). Men talabaning o'qish davomida ishlashini ijobiy deb qabul qilaman. Lekin har qanday ishda emas. O'zining yo'nalishiga mos ravishda o'quv markazlarida repititorlik qilish, onlayn tarzda ta'lim berish kabi ishlarda faoliyat yuritisa, bu talabaning o'qishiga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi, aksincha uning ilm olishga bo'lgan ishtiyoqini yana-da oshiradi. Yangi metodlar, ta'limga oid bo'lgan yangiliklarni to'plashga urinadi. Shu sababli men talabalar ishlamasliklari kerak, degan fikrdan yiroqman.

Moddiy jihatdan yetishmovchilik sababli ishlaydigan talabalar ham oramizda uchrab turadi. Har kim o'zining dardini o'zi biladi, deganidek, ularni ham tushunish qiyin emas. Chunki har bir shaxs oilasi manfaatiga hissa qo'shishni, ularni ortiqcha qiynamaslikni xohlaydi. Ishlash yomon emas, albatta, bu dars faoliyatiga ta'sir ko'rsatmasa. Agar dars jarayonlariga qatnashmay ishlayotgan bo'lsa, buni ijobiy baholab bo'lmaydi.

“Kitob o'qishga ketadigan vaqtni ham sotib ololsak edi”

Yusufbek SADBARALIYEV, talaba:

— Kimdir “Kitob o'qishga ketadigan vaqtni ham sotib ololsak edi” deb aytgandi. Aniqrog'i ilm olish uchun katta vaqt, mehnat safarbar qilmoq darkor. O'zbekiston OTMlarida o'qish unchalik ham qiyin emas, lekin talabalikka qabul qilingungacha bo'lgan jarayon anchayin murakkab. Talabalar OTMga kirish uchun katta vaqt sarf qilishlarini inobatga olsak, ularga yetarlicha mablag' zarur bo'ladi, bu tabiiy hol. Shu joyda oilaviy muhit asosiy planga chiqadi. Deylik, 70 foiz talabalarining ota-onasi farzandini kamo-madsiz moddiy sharoit bilan ta'minlab berolmaydi, bu mamlakatdagi oylik maosh bilan bog'liq. Talaba esa o'z navbatida yetarli mablag'ni topish uchun o'qish mas'uliyati qatoriga ishlashni ham qo'shib oladi. Bu degani O'zbekiston hududidagi OTMlarda o'qiyotgan 40 foiz talaba ishlashini bildiradi. Ushbu holat talabalarining sabrini sinovdan o'tkazadi. Sinovlar talabani qanchalik chiniqtiradi, qanchalik sindiradi, degan savolga yuzlanadigan bo'lsak, 1000 talabadan 10 nafari irodasizlikka bo'yin egib, o'qishni tashlab ketishi mumkin. Qolganlari esa bu dovondan omon o'tib oladi. Aslida, vazifa ana shu 10 talabaga yordam berishdan iboratdir. Biz “Talabalar ishlashi kerakmi?” degan savolga emas, “Talabalarning o'qish vaqtida ishlamasliklari uchun nima qilish lozim?” degan savolga javob izlashimiz kerak! Respublika bo'yicha hamma oylik maoshlarni ko'tarishning umuman iloji yo'q, shunday ekan, biz bu talabalarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash g'oyasini olg'a surishimiz hamda shaffoflikni talab qilishimiz kerak. Talabalarining ishlashi noto'g'ri demoqchi emasman. Albatta, nazariy bilimlarni amaliyotda charxlash kerak. Biroq moddiy muammolar tufayli orzularning o'lib ketishiga ham yo'l qo'yib bo'lmaydi.

Qutlug'bek ABDURAZZOQOV, talaba:

— Men talaba sifatida ishlashni to'g'ri yo'l deb bilaman. Fikrimni quyidagicha izohlayman:

1. Masalan, men kontraktida o'qiyman. Oilamizda mendan tashqari ukam ham kontrakt asosida ta'lim oladi. Oilaviy bir oylik kirim o'rtacha 3 mln. Yil davomida kontrakt pulini to'lashim uchun uyimdagilarga ortiqcha “yuklama” bo'lishini istamayman. “Ta'tilda-chi?” deyish mumkin, lekin unda ishlangan pul ham hech qancha bo'lmaydi. Chunki yozgi ta'til bir oydan sal oshiqroq bo'ladi, topilgan pul ham o'qish boshlanishiga tayyorgarlik ko'rish uchun va oilaviy xarajatlarga ishlatiladi.

2. Talaba o'qish vaqtida talaba, ko'chada u ham hamma qatori inson. Ertaga o'qishni bitirishingiz bilan sizni biror tashkilot ishga qabul qilishiga hech kim kafolat bermaydi. Shu sababli o'qishdan tashqari ishlab, biror kasb yoki hunar egasi bo'lib olishingiz ham mumkin.

3. Ishlash deganda biz faqat “mardikorlik”ni tushunmasligimiz kerak! Talaba bo'la turib o'quv markazlarida, maktablarda yoki biror davlat idorasida ishlayotganlar ham bor. Bu ularning keyingi faoliyatlari uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Biz talaba bo'lib, darsdan tashqari ishlashimiz chetdan qaraganda g'alati va bu holat kundan kunga ko'payib borayotgani achi-narli. Lekin talaba ham inson. Meni xarajatlarim daromadimdan kamroq bo'lsa hamda kontrakt, kvartira kabi muammolarim bo'lmasa, ko'proq o'qiyman.

Shahrizoda TOJIMATOVA,
talaba:

Menda yetarli moddiy imkoniyat bo'lganida edi, shaxsiy rivojlanishim uchun qo'shimcha darslarga qatnagan bo'lardim

Mavzuna MUHAMMADJONOVA,
talaba

– Talabalar egallayotgan mutaxassisligi bo'yicha ishlasa, malakasi oshib boradi. Agar ehtiyojlarini ta'minlash yoki kontrakt to'lovlarini to'lash uchun umuman begona sohada ishlasa, talabada topshiriqlarni yaxshi o'zlashtira olmaslik holatlari ham kuzatilishi mumkin. Hozirda pedagogika institutlarida "4+2" dasturi yuzasidan amaliyot davomida talabalarining ishlashi uchun qonun nuqtai nazaridan ruxsat beriladi. Bunda talaba o'zi amaliyot qilayotgan muassasalarda ishlashi mumkin, bu esa uning kelgusi ishlarida tajriba o'laroq mayoq vazifasini o'taydi. Aslida, har narsa o'z vaqtida bo'lgani yaxshi. Talabaning o'qish kerak bo'lgan paytda ishlashi, ishlash kerak bo'lgan paytda esa o'qishi, ya'ni bir-biriga qarama-qarshi harakatlar uning foydasiga emas, balki zarariga xizmat qilishi mumkin.

– Talabalarining o'qish paytida ishlashi juda ziddiyatli mavzu. Ko'pgina talabalar xarajatlarini qoplash uchun yoki qo'shimcha pul topish uchun ishlashadi. Biroq ish talabaning o'qishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Chunki ish tufayli talabalar o'quv vazifalaridan chalg'ib qolishi hech gap emas. Lekin talabalar uchun o'qish davomida ishlashning ham afzallik tomonlari ko'p. Ishlash orqali talabalar metodik ko'nikmaga ega bo'ladilar, moliyaviy masalalarni tushunadi. Bundan tashqari, ish jarayoni tajribaning qimmatli manbai bo'lishi mumkin, bu talabalarining mutaxassis sifatidagi keyingi faoliyatida naf beradi.

Sanab o'tilgan afzalliklarga qaramay, o'qish paytida ishlashning zararlari ham bor. Talabalar ish tufayli ko'plab vazifalarni bajarishga qiynalishlari o'qishga nisbatan qiziqishlari susayishiga sabab bo'lishi mumkin. Chunki og'ir ish yuzaga keltirgan charchoq talabani toliqtirib qo'yishi, hatto stressga ham olib kelishi mumkin. Menimcha, inson o'zining kun tartibini to'g'ri taqsimlay olsa, hamma narsaga ulguradi. Chunki hozir yoshlar uchun barcha sharoit yetarli.

Yahyobek RO'ZIMATOV,
talaba:

– Men talabaman. Oilamning moddiy sharoiti o'rtacha. Agar darsdan bo'sh vaqtimda ishlamasam, kunlik ehtiyojimni qondira olmayman. Ammo ishlab topgan pulim bilan faqatgina kunlik ehtiyojim va qiziqishlarimning bir qisminigina qoplay olishim mumkin. Masalan, mutaxassislik fanlarimni rivojlantirish va mustahkamlash uchun qo'shimcha kursga bora olmayman. Bunga moddiy imkoniyatim yetmaydi. Chet tillarini o'zlashtirish uchun qo'shimcha darslarga borishim ham imkonsiz. Shunday ekan, men darsdan bo'sh vaqtda yoki dars vaqtida ishlamasam, qarz olishimga to'g'ri keladi. Lekin bu ham yechim emas. Kunimning ma'lum qismi ishlashga ketsa, yana bir qismi uxlash va ishdan orttirilgan charchoqni chiqarish uchun ketishi tabiiy hol. Demak, ishlasam, o'z-o'zidan qo'shimcha kurslarga borish tugul, universitet topshiriqlarini bajarishga ham arang ulgurib qolaman. Mana shuning uchun men talabalarining ishlashini yoqlamayman. Agar menda yetarli moddiy imkoniyat bo'lganida edi, shaxsiy rivojlanishim uchun qo'shimcha darslarga qatnagan bo'lardim. Hozir esa mening xayolim dars bilan emas, karmonimda qolgan pul qanchaga yetishini o'ylash bilan band...

Otabek TURDIYEV yozib oldi

EL ESLAMAGAN ERANLAR

Shoir Muhammad Yusuf talqinidagi “Soqov kampir” (tarix)ni “gapga solib” ko’rsangiz, ming yilliklar qa’ridagi ko’p tilsimlardan xabardor bo’lasiz. Lekin parishonxotirligi ham bor bu “qariya”ning: minglab munosib odamlarning nomlarini unutib yuborgan yoki ularning suvratini butkul boshqa bo’yoqlarda asrab qolgan. Masalan, o’sha “miyasi aynigan momo” hozirgi avlodga juvonnard bir qipchoqning nomini aqlsizlik timsoli o’laroq yetkazgan. Bu insonning nomini eshitgan tarixshunos borki, diltanglik bilan qo’l siltaydi: “qo’ying o’shani...” Holbuki, uning shaxsi o’rganilishga, tadqiq qilinishga loyiq.

Gap Xorazm davlatining barqaror ustunlaridan biri Inolchiq G’oyirxon (ba’zi manbalarda – Inolxon) haqida ketmoqda. Uning siyrati haqida so’z boshlamoqchi bo’lgan tadqiqotchi beixtiyor ona – malika Turkon Xotunni ko’z oldiga keltiradi. “O’sha kibr-havoli, olisni ko’ra olmaydigan kampirning tug’ishgan ukasi bo’lgandan keyin nima karomat ham ko’rsata olgan. Opasiga qo’shilib, obod va beqiyos ulkan mamlakatni halokatga boshlagan”, qabilidagi asoslanmagan taxminlar tasavvurga g’ov bo’ladi. Turkon Xotun irodasiz, qat’iyatsiz tojdor o’g’li (Alouddin Muhammad)ga ta’sir o’tkazib, Jaloliddinni taxt vorisligidan mahrum qilib, o’rniga bolakay Qutbidin O’zloqshohning tayinlanishiga erishganligi bor gap. Shu birgina xato adoqsiz Xorazm davlatining tanazzulga yuz tutishiga turtki (yoki sabab) bo’lgan, deyishadi bilgir tarixchilar. Lekin saroydagi bu serildiz fitnalarga Inolchiq G’oyirxonning nima aloqasi bor edi? Axir, u O’trorda hokim edi-ku! O’tror qayoqda-yu Urganch qayoqda!

Qarang-a, asl voqeani bayon qilmay turib, mulohazalarga o'tib ketibman. Keling, yaxshisi bir boshidan boshlaylik. Bilamizki, XIII asrda Osiyo qit'asi (nainki Osiyo, balki salkam yarim jahon!) ikki buyuk davlatning yo'rig'iga amal qilardi. Xorazmshoh va Bog'dod xalifasining o'zaro munosabatlari o'sha davrning jangari, beqaror muhitiga mudom ta'sir etib kelardi. O'zini bu dunyo ustuni deb bilgan Alouddin Muhammad Xorazmshoh islom olamiga rahnamo bo'lishga intilar va bu yo'lda faqat Bog'dodni taslim qilish qolgan edi. Ana shunday kunlarning birida shohning oromiga daxl qilguvchi mish-mishlar paydo bo'ladi. Kunchiqar yoqlarda bir necha o'n sahroparast qabilalar birlashib, katta davlat qurgan emish... Ularning sardori Chingizxon degan podavon o'zini qoon (buyuk xoqon) deb e'lon qilgan-mish. Hatto Xonbaliq (Pekin) gacha qo'shin tortib borib, Chin (Xitoy) davlatini zabt etibdi...

Davlatning sharqiy hududlaridan tez-tez kelib turguvchi bunday xabarlarini Alouddin Muhammad ochiqcha kalaka bilan qarshi olardi. Uning nazariya, allaqanday podavonlardan xavotirlanishga asos yo'q edi. Negaki, Xorazm davlati qalamravida 400 tadan ziyodroq mustahkam

va obod kentlar bor: ularning har birida bir tuman (o'n ming nafar) lik qo'shin mavjud. Boz ustiga, chovush (muntazam qo'shinda xizmat qiluvchi askar) lardan iborat katta lashkar ham sarhadlarning daxlsizligi uchun doim tayyor! O'trordan Yaruslan (Kaspiy dengizi) gacha, buyog'i Dashti Qipchoqdan Rumgacha bo'lgan ulkan hududda yashovchi lak-lak aholi uning bir ishorasi bilan qurollanib maydonga chiqadi. Hatto amiralmuslimin, Bog'dod xalifasi Muntasirday buyuk tojdor ham hayiqib muomala qiladigan qudratli Xorazmshoh qayoqdagi betayin mo'g'ullardan qo'rqishini tasavvur qilish ham kulgili edi. (Ko'plab tarixchilar fikricha, 1219-yil sodir bo'lgan mo'g'ul bosqini aynan Xorazmshohning shunaqa loqaydligi va dushmanga baho berishda adashganligi oqibatida sodir bo'lgan.)

1218-yilda Chingizxon Alouddin Muhammadga noma yozadi. "Biz Sizni g'arbiy o'lkalarning tanho hukmdori sifatida tan olamiz. O'zaro savdo-sotiq, bordi-keldi qilaylik", mazmunidagi maktub oxirida shohning izzat-nafisiga tegadigan ilova bor edi: "Biz Sizni xuddi o'g'limizday ko'ramiz". Alouddin Muhammad qalqib ketadi: "O'g'lim? Bu sahroi podavon meni o'g'lim deyishga qanday jur'at etdi? Ko'zimdan yo'qoting elchilarini!" – deydi qahr bilan.

Oradan sal o'tmay Buyuk Xorazmning sharqiy hududlarida chindan ham mo'g'ul savdogarlari paydo bo'lib qoladi. 400 nafar tojirdan iborat karvon dastlab O'tror shahrida to'xtab, "savdo-sotiq"ni boshlab yuboradi. Shaharning hushyor va zukko hokimi Inolchiq G'oyirxon ularning orqasidan xufya (josus) qo'yadi. Neajabki, turkiy tilning qipchoq lajhasida so'zlashuvchi bu savdogarlar "xitoy mahsulotlari"ni sotib oluvchi xaridorlardan nuqul shahardagi askarlar soni, oziq-ovqat zahirasi va shunga o'xshash mudofaa unsurlari haqida so'rashardi. Sarkarda ularning mo'g'ul josuslar ekanligiga ishonch hosil qiladi va zudlik bilan olis Urganchga – Xorazmshohning shaxsan o'ziga maktab yo'llab, vaziyatdan xabardor qiladi. Tegishli chorani esa "farmoni oliy" kelmasdan turib, o'zi amalga oshiradi: O'trordan Dovon sari yo'lga tushgan karvonni imi-jimida yo'q qilishni buyuradi. O'zi doim shunday-ku, maxfiy sodir etilgan har qanday ish baribir nedir sabab bilan oshkor bo'ladi. Inolchiq G'oyirxonning chorasi ham sirlicicha qolmadi. Usunxon ismli bir mo'g'ul "savdogari" tirik qoladi va sudralgan cha Chingizxon davlati sarhadlariga yetib borib, bo'lib o'tgan voqeani hukmdoriga bayon etadi. Endi mo'g'ul xoqonining urush ochishga ma'nan haqqi bor edi. Bu imkoniyatni Chingizxon paysalga solmadi. Qattiq g'azablanib, atigi to'rtta so'zdan iborat tahdidli maktub jo'natadi: "Tilaging urushmidi, hozirligingni ko'raver!"

Hatto shundan keyin ham Xorazmshoh qat'iy chora ko'rmaydi. Bor-yo'g'i a'yonlarni yig'ib, harbiy kengash o'tkazadi. Shunda ham "hech qanday xatar yo'qligini", "mo'g'ullar mustahkam qal'alar ostonasida oylab sarson bo'lib, yana sahrolariga qaytib ketishi"ni bashorat qiladi. Shahzoda Jaloliddin bilan sarkarda Temur Maliklarning "qo'shinni jamlab, sharqiy chegara (O'tror)da dushmanni kutib olish kerak"ligi haqidagi mardonavor takliflari bee'tibor qoldiriladi. Hatto Alouddin Muhammad bu taklifni "ahmoqlik" deb baholaydi.

Bu orada Chingizxonning bemisl qo'shini Xorazm davlati sarhadlarini vayron qilib, chegara-qal'alarni qamal qila boshlagan edi. Dushman hamlasiga birinchi bo'lib O'tror duch keladi. Chingizxonning aynan Inolchiq G'oyirxonda alami bor edi. Qal'adagi o'n ming kishilik

qo'shinga shaharning ko'ngillilari qo'shiladi va mardonavor himoyaga kirishiladi. Qamalning oltinchi oyiga boribgina Xorazmshoh ikki tumanlik (yigirma ming askar) madad kuchi jo'natadi. Madad kuchlarining sarkardasi Qoracha Hojib xoinlik qiladi va O'troga yetmayoq mo'g'ullarga qo'shilib ketadi.

Shahar taslim bo'lavermagach, Chingizxon boshqa sarhadlarda jang qilayotgan navkarlarini ham ko'makka olib keladi.

Qirg'inbarot qamal yana ikki oy davom etadi. (Akademik Bartold "O'tror qamali Xorazm davlati tarixidagi eng shonli va mudhish sahifalardir", deb yozadi).

Chingizxon O'torni ishg'ol qiladi. Shu barobarida qonli qatliom boshlanadi. Inolchiq G'oyirxon qolgan-qutgan askarlar va ko'ngillilar bilan shahar arkiga chekinadi. Suvsiz, och, son jihatdan bir necha o'n baravar kam bo'lgan holda mudofaani ushlab turadi. Atigi ming nafarcha askari bilan bo'ysunmas sarkarda yana yarim oy himoyalanaadi. Oxiri, ark himoyachilarining jonsiz tanalari uzra hatlab ichkariga kirgan mo'g'ullar ko'z o'ngida aqlga sig'mas manzara namoyon bo'ladi: deyarli qurolsiz holda turgan jasur sarkarda yonida ikki nafar askar bilan dushmanga qarata tosh ota boshlaydi. Bu – chorasiz vatanparvar jangchining bosqinchiga bo'lgan buyuk nafratining ifodasi edi! Tengsiz muhoroaba ko'z ochib-yumguncha barham topdi: Inolchiq G'oyirxon ikki sodiq askari bilan qo'lga olindi. Va u qo'yko'z xoqon qarshisiga majburan tiz cho'ktirildi. Lekin bo'ysunmas sarkarda boshini mag'rur ko'tarib: “Sen, sariq yuzli odamxo'r, birgina O'tror ostonasida sanoqsiz askaringni yo'qotib, sakkiz oy izg'iding. Bizning hali son-sanoqsiz qal'alarimiz bor!” deydi. Chingizxonning esa hukmi qisqa va qat'iy bo'ldi: “Og'ziga kumush eritib quy-inglar”. Shunday qilib, elning chin farzandi, otashin sarkarda Inolchiq G'oyirxon mislsiz qiynoqlardan so'ng noinsoniy usulda qatl etiladi. Bu orada mo'g'ul navkarlari O'torning butun aholisini qilichdan o'tkazadi va shaharni ulkan keltepga aylantiradi.

Tarix bayon etilgan ko'pgina kitoblarda Inolxon siymosi balchiqqa belab tasvirlangan. Xususan, Abulg'oziy Bahodirxonning “Shajarai turk” asarida “Inolxon badamal va badxulq kimsa erdi”, degan ta'rifni o'qish mumkin.

Taniqli yozuvchi Mirmuhsinning “Xo'jand qal'asi” romanida biz Inolchiq G'oyirxonni “ochko'z”, “xasis va erinchoq” odam sifatida ko'ramiz. Faqat Vasiliy Yanning “Chingiz-xan” romanidagina bu insonning mard, jasur va uzoqni ko'ra biladigan sarkarda ekanligiga urg'u beriladi.

Elning yuzlab, minglab botirlari (mayli “ochko'z”, “xasis”, “badxulq”, “badamal” bo'lsin) mo'g'ul bosqini davrida o'z vatani uchun jonlarini berishadi. Minglab inolxonlar parishonxayol davrlarning xotirasidan o'chib ketdi. Ularning zafarlari, nomlari yo'qlikka yuz tutdi. Aksariyati esa boshqa suvrat va siyrat bilan eslab qoling-an. Lekin qo'rqqoq va loqayd Alouddin Muhammadning nomi haligacha tillardan tushmaydi. Garchi vatanni bos-qinchiga boy berib qo'ygan tojdor sifatida bo'lsa ham esla-nadi, harqalay. Millatning asl jangovar, erkparvar tarixini esa Inolchiq G'oyirxondan el eslamagan eranlar yaratadi.

Turdimurod MUSTAFOEV
publitsist

MUNCHHOQ KO'ZLAR QARSHISIDAGI UYAT HISSI

Bolalikning gultoji

Siz XX asr oxiri va XXI asrning ilk bo'sag'asida dunyoga kelgan bo'lsangiz, dunyodagi eng baxtli inson-siz. Nega deysizmi? Chunki siz chin bolalik sururini tuygan oxirgi avlodsiz, desak adashmagan bo'lamiz. Ko'chalarni changitib ming turfa milliy o'yinlarimizni o'ynash-ku o'z yo'lga, har holda biz telefon, Wi-Fi, gadgetlar, playstation, laptop degan narsalardan ancha yiroqda o'sdik, bizning bolaligimiz 5G internet to'lqinlarining ko'rinas nurlaridan zararlanmagan edi. Hali bizning ota-onamiz beshikdagi chaqalog'i-ning qo'lga telefon tutkazib qo'yishmasdi, agarda yoqib-o'chirishni, YouTube'ga kirib biror video ko'rishni o'rganib olsa, ko'krak kerib meni bolam-da, yangi davr bolasi-da, hali yurishni bilmasayam, telefonni mendan yaxshi ishlatyapti deb og'iz ko'pirtirib maqtashmasdi. O'zimiz ham kechasi-yu kunduzi telefonga mixlanib, Clash, Pabg, Counter, Gta, Fifa degan o'yinlarning onlayn olamiga g'arq bo'lmagan edik. Zotan, sharoit ham va bu qulayliklar ham yetib kelmagan edi. Uzoq'i topganimiz, Tetris, Sega, "shiq-shiq" qilib o'ynaladigan 15 o'yini, Domino bo'lardi. Ammo har birining zavqi bo'lakcha edi. Bundan tashqari, yana shunday bolalik gultoji bor ediki, bizning bolaligimiz bezagi bo'lib xizmat qilgandi ular. Ko'p o'ylanmang, axir bular multfilmlar-da!

"Yoshlar" telekanalini sevardim, bizga "Bolajon" shart emas edi. "Assalom, O'zbekiston!" das-turining orasida multinamoyishlar uzatilardi, biz YouTube'dagi "Baby-Shark"ka ehtiyoj sezmas-dik. "Zumrad"ning odob suvidan tatirdik, "Kulol"ning mehnatini qadrlardik, "Azamat"dek botir bo'lishga intilib, "Tanballar"dan qochardik, biz "Shiroq"ni bilgandik, "To'maris"dan faxrlanardik, "Spitamen"dan hayrat sezsak, "Zo'raki folbin"ning chigirtkaning 3 sakrash folidan xandon otib kulgandik, "Yanchar quyon"ning shumtakaligi bizni ajablantira olgan, "Susambil" degan so'zni biz beg'uborlik deb bilardik, yomon bo'lsak, "Ur To'qmoq"ning urishidan hayiqardik, "Danga-sa"ning mehnatga o'rganganidan suyunganmiz, "Ikki qo'shni boy"ning afandiga chuv tushganidan ibrat olgan bo'lsak, "Hunarmand Shahzoda"dek bo'lmoqni ko'p orzu qilganmiz.

Bizning o'z qahramonlarimiz, kuldargichla-rimiz, hunarmandlarimiz, ma'naviyatchi-larimiz bor edi. Har kuni bir hikmat-u him-matni bola ongimiz, qalbimiz bilan qabul qilardik. Qalblar sof edi - yengil edi. "Tommy Jerry"ni ko'rib, tok manbaiga sim tiqib ko'rmoqchi bo'lgan bo'lsam, o'zimizning xalq ertaklariga yo'g'rilgan multfilmlardan faqat yaxshilikni top-ganman. Bizga yuqorida sanab o'tilgan multfilmlarning ba'zilar bilim bersa, yana ba'zilar odob qoidalari haqida so'zlardi.

Hozirgi bolalar va multfilm

Karantin davri bir bahona bo'ldimi, Tik-tok, Instagram, YouTube, Telegram singari ijtimoiy platformalarning pandemiyasi avj olib ketdi. Bu bir tomondan zarar bo'lgan bo'lsa, bizdagi multfilm industriyasi bu imkoniyatdan o'z manfaati yo'lida foydalanib qolmaganligi yana bir muammomizga aylandi. Sababi, hamma uydaligi yillar mobaynida so'nib borayotgan sohaning tiklanib olishiga imkon bergan bo'lardi, chamamda. Negaki, odamlar televizorni zerikmaslikning yagona yo'li, bolalarining esa ovunchog'iga aylantirishgan edi. Ushbu maqolani yozish davomida xato o'ylayotgandirman, balki men ulg'aygandirman, mult-olamdan balki o'zim yiroqlashgandirman, degan kayfiyat tinchlik bermadi. Shu o'yda, bir tajriba o'tkazishga tadorik ko'ra boshladim. Ko'chadan 2 yoshdan to 6 yoshgacha bo'lgan olti nafar jiyanlarimni uyga taklif qildim. 6 ta shokolad oldim-da, qo'llariga tutqazdim. Bugun bir amaki-jijan multfilm ko'ramiz dedim. "Bolajon"ga qo'ydim - keyin esa "Aqlvoy"ga. Chet tillarini o'rgatuvchi dasturlarva o'zbek multpanoramasini bo'layotgan ekan. Ular shu onda multfilmni, men esa ularni kuzata boshladim. Biroz xayol aylanibdi, ikkita 6 yoshli qo'shnim, aka biz velosiped ucha qolaylik dedi, nima deymen, xo'p dedim, 5 yoshlik jiyanim ularga ergashib, shiqirlatib samakatda chiqib ketdi. 3-4 yoshdagilari esa, hali serial tugamasdan, amaki yana shokoladiz yo'qmi deydi? Boshqa yo'q degandim, oyog'ini qo'lga olib, soniyalarda yo'q bo'lib qolishdi. Quchoq'imda o'tirgan ikki yoshli jiyancham esa telefonimni maroq bilan kovlayabdi, unga multfilm bir jahon-u, mening qoraqutim bir jahon. Ha, keyin o'ylana boshladim, agar eski multfilmlarimizni qo'yib berganimda, ko'risharmidi?

O'zbek multfilmini sog'ingan odamlar

Yana bir narsani aytib o'tish kerakki, butun jahon o'rgimchak to'ri bolalar ongini chirmovuqdek chirmab olishni allaqachon boshlagan. Bilamiz, internet - chegarasiz sardhad, unda kerakli ma'lumotlardan ko'ra, zararli kontentlarning namoyishi-yu, yot g'oyalarga asoslangan mahsulotning animatsion rolklari insonni jalb qilar, uning ko'ziga yoqar darajada ishlanmoqda. Bunday vaziyatda bizning multiplikatorlar tarmoqni foydali va qiziqarli multfilmlar bilan juda tez hamda jadallik bilan to'ldirishlari kerak emasmi? Nega desangiz, ko'cha oralab, shahar yo'llarining gavjum qismlariga chiqar ekanman, odamlarni so'zga tutdim. Hozir qanday multfilm ko'rasiz? Bolalaringizga qaysi multfilmlarni ko'rsatayapsiz, deb savol bera boshladim, talabalar fikrlari bilan o'rtoqlashdim. Ishtirok etganlarning katta qismi televizor tomoshasidan biroz charchaganlarini aytishdi. Har safar bolasi uchun kanallardan multfilm izlagan vaqtida, bola e'tiborini tortuvchi, ularga odob beruvchi, bilim yetkazuvchi yorqin tasvirlardan foydalanilgan multfilmlar deyarli yo'q ekanidan e'tiroz bildirishgan bo'lsa, bunga yechim qilib, YouTube'ni ko'rsatishdi. Ya'ni yuzlab insonlardan savol so'ragan bo'lsam, ular bolalariga "Baby shark"ni, Yapon-Koreys animatsiyalari, ayniqsa biz bilgan o'sha mashhur "Kungfu Panda" multserialini qo'yib berishlarini yashirishmadi. "O'zbek multfilmlaridanchi?" degan savolim ochiq qoldi. Na 3-4 yoshli bolalar, na ularning ota-onalari tayin javob bera olishmadi. Faqat birgina yosh oila "Rustam va Said" nomli multfilmni bolasiga ko'rsatganini aytdi-da, bizda avvalgidek multfilmlar ishlanmay qo'yildi, agar yaxshilari bo'lsa, bilardik, bolamizga ko'rsatar edik, agar siz jurnalist bo'lsangiz shu mavzuni, albatta, yoritib, ko'proq tarbiya va bilim beruvchi multfilmlar ishlansin, o'zimiz ham multfilmlarimizni sog'inganmiz, deb ilova qilishdi.

Aslida ham bilim va tarbiya berishga asoslangan o'zbek mentalitetiga mos keladigan multfilmlar soni ko'p emas, borlari ham bolajonlar qalbidan halicha joy olib ulgurmagani. Kelajagi buyuk davlatning buyuk kelajagi shu shirina bolajonlarning qo'lida-ku. Ular ezgu maqsadlar ila kamol topishiga biz ham e'tiborsiz bo'lmastigimiz lozim. Bu yo'lda esa multfilmlarning o'rni bo'lakcha. Zero, bola dunyosi shu animatsiyalar orqali shakllanadi. Buni har taraflama chuqur tahlil qilgan holda, ijodkorlarimizdan ham ko'p va xo'p, ko'rishga arzigulik multfilmlar yaratishlarini kutib qolamiz. Shuning barobarida, katta shov-shuvlar bilan e'lon qilib, e'tibor tortishlari ham muhim omildir. Internet dunyosini milliy animatsiyasimiz bilan to'ldira olsak, zamondoshlar talabini qondirgan va bu bilan munchiq ko'zlarning pok qalbini asrab qolishga erishgan bo'lamiz.

TALABALAR TAQDIRLANDI

Jurnalimiz tashkil etilganida, talabalar bilan dillashishni, ularni o'ylantirgan savollarga, ilm-fan sohasidagi yangiliklarga va yana turli e'tiborga molik mavzularga sahifalarimizdan o'rin berishni niyat qilgandik. O'tgan yil bu borada ancha samarali natijalarga erishildi desak, ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz. Jurnal talabalar o'rtasida ommalashib, sevimli nashrga aylandi. Ular tomonidan

tahririyatimizga yo'llangan yuzlab xatlar buning yorqin dalilidir.

Yosh mualliflarni kashf etish, ularning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish maqsadida o'tgan 2023-yilda talabalar o'rtasida 3 yo'nalishda maqolalar tanlovi e'lon qilingandi. Yil mobaynida tahririyatga talabalarining 100 ga yaqin maqolalari qabul qilindi. Ularning barchasida ham neder yangilik, yoshlarga xos sarkash fikr va o'tli tuyg'ular aks etgandi. Ammo ifoda borasidagi tajribasizlik va boshqa kamchiliklardan xoli bo'lmagan maqolalar ham g'aladonimizdan o'rin oldi. Tahririyat xodimlari ularni jiddiy tahlil qildik, umid bilan qoralangan bitiklarni e'tiborsiz qoldirish noravoligini his etdik. Natijada, maqolasi jurnalda chop etish darajasida bo'lmagan mualliflarga javob xatlari yo'llandi, ularga yozish asnosida nimalarga e'tibor qaratishi tushuntirildi. Mazmun-mantig'i joyida, ravon yozilgan maqolalar sahifalarimizdan o'rin oldi. Ayrimlari katta qiziqish bilan o'qilib, mushtariylarning e'tiroflariga ham sazovor bo'ldi.

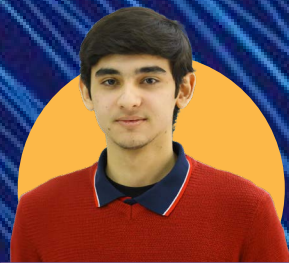
Yil boshidan buyon tanlov uchun yuborilgan va jurnal sahifalarida chop etilgan maqolalarning badiiy darajasi, mazmundorligi hakamlar hay'ati tomonidan o'rganildi. Natija esa quvonarli edi. Bilimli, ijodiy iqtidorga ega yoshlarimiz ham oz emas ekan. Maqolalarini saralab, ular orasidan g'oliblarni aniqlab olish ham oson bo'lmadi. Biroq tanlov o'z nomi bilan tanlov, munosiblar ichra munosibrog'ini tanlab olishga mahkum edik, shunday ham bo'ldi. Hakamlar hay'atining xulosasiga ko'ra, quyidagi talabalar tanlov g'oliblari deb topildi.

**Umid bilan
qoralangan
bitiklarni
e'tiborsiz
qoldirish
noravoligini his
etdik**

“Innovatsiya yo‘nalishi”da O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti bosma ommaviy axborot vositalari jurnalistikasi yo‘nalishi 4-bosqichda tahsil olayotgan Sherzod Abdurahimov

“Xorijiy tillar bilimdoni yo‘nalishi”da O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti xalqaro jurnalistika yo‘nalishi kechki bo‘limda tahsil olayotgan Sirojiddin Najmiddinov

“Moziyga sayohat yo‘nalishi”da Termiz davlat universiteti tarix yo‘nalishida sirtidan tahsil olayotgan Shodiya Chorshanbiyeva

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligida g‘oliblarni taqdirlash marosimi bo‘lib o‘tdi. Vazirning axborot siyosati bo‘yicha maslahatchisi - matbuot kotibi Nazokat Abduqunduzova talabalarning izlanishga intilishi ularning yetuk mutaxassis bo‘lib shakllanishida muhim omil ekanini aytib, o‘rganganlarini maqola va turli asarlar ko‘rinishida omma e‘tiboriga havola qilib borishlari tengdoshlarida ham ilimga mehr uyg‘otishini ta’kidladi.

“O‘zbekiston talabasi” jurnali bosh muharriri Sirojiddin Ibrohim tanlov g‘oliblarini doimiy hamkorlikka chorlab, o‘zlari tahsil olayotgan universitetdagi iqtidorli talabalarni ham jurnal uchun maqolalar yozishga ilhomlantirishlarini so‘radi. Shundan so‘ng g‘oliblar tahririyatning maxsus sertifikatini va 3 million so‘mdan pul mukofoti bilan taqdirlandilar.

Talabalik davri yoshlik sururi, zavq-u zahmatlarga boy yillar. Ammo shular orasida izlanish, ilm olish, iqtidorini, ijodiy potensialini ro‘yobga chiqarish eng muhim jihatlardir. Fursati yetgan ekan, biz yurtimizdagi oliy ta‘lim dargohlarida tahsil olayotgan barcha yoshlarga hamisha ochiqligimizni, ular bilan ijodiy hamkorlik qilish jamoamizning asosiy vazifalaridan ekanini ta’kidlab qo‘ymoqni lozim topdik. Biz bilan aloqa o‘rnating, maqola va ijod namunalaringizni yo‘llang, bundan faqat mamnun bo‘lamiz, aziz talabalar!

Tahririyatning maxsus sertifikatini va 3 million so‘mdan pul mukofoti bilan taqdirlandilar

Avval boshida hammasi mavhumdek ko'rinadi. Ammo ilm qorong'ulikda shu'la sochib, yorug'lik sarhadlarini kengaytirgani kabi o'sha mavhumlikni bar-tarafetadi. Ha, izlanuvchanlik, bil-ishga intilish insoniyat fitratidagi eng muhim fazilat. Bu fazilatni hayoti mazmuniga aylantirgan-larni esa biz ziyo darg'alari deb ataymiz. 2023-yilning dekabrda Prezident farmoniga asosan akademiklar qatoridan joy olgan Qoraqalpog' davlat universi-teti rektori Axmed Reymov ziyo darg'alarining eng navqiron vakillaridan.

Olimning faoliyati bilan yaqindan tanishmoq, uning shaxsiyatini kashf etmoq niya-tida Nukusga otlandik. Bo'la-digan gapni aytsak, safarimiz bizga yangi bir dunyoni ochdi. Qoraqalpog' eli, shu elning belgili farzandi Axmed Rey-mov haqidagi taassurot-larimiz badiiy asarlarga jo bo'lgulik. Xudo buyurgan bo'lsa, asarlar ham yozilar. Ungacha esa janob rektor bilan gurunglarimizdan bir shingilini sizga ili-namiz.

**QORAQALPOQ DAVLAT UNIVERSITETI REKTORI, AKADEMIK
AXMED REYMOV:**

“ILM MESHCHANLARGA VOSITA BO‘LOLMAYDI...”

– Domla, zamonamizning korchalon milliardlari biznesimda topgan birinchi millionimdan boshqa hammasi haqida soʻrang, ochiq aytaman, deyishadi. Ularni tushunish mumkin, siri bordir, halol yoʻl bilan erishmagandir. Lekin ilm kishisi boshlangʻich zaxiralari haqida soʻzlamoqni xushlasa kerak, nima dedingiz?

– Adashmadingiz, kimyo faniga mehrim tushgan kezlarni, ilk qadamlarni eslashdan baxtiyor boʻlaman. Qoraqalpogʻistonning Qoraoʻzak tumanida tugʻilib voyaga yetganman. Ota-onam oʻqituvchi boʻlishgan. Oilada dunyoga kelgan oʻn farzandning barchasiga – bilimga-ziyoga talpinish hissi begona emas edi. Bugun ular jamiyatda oʻrnini topishgan, koʻpchiligi ilm yoʻlidan ketishgan.

Oʻquvchilik yillarida hamma fanlarni yaxshi oʻzlashtirsam-da, kimyoni zoʻr ishtiyoq bilan oʻqidim. Bunga onamdan oʻtgan qobiliyat sabab boʻlgandir, ehtimol. Kimyo oʻqituvchisi boʻlgan onam maktabda yelib-yugurib, kichik laboratoriya tashkil qilishga erishgan. Oʻzlari dars berardilar, tajribalar qilardik, bu fan menga sirli tuyular, sirlarini ochgani sari kimyoni yanayam chuqurroq oʻrganishga urinardim. Uyga kelib ham mustaqil shugʻullanardim, onamdan bilmaganlarimni soʻrab, holi joniga qoʻymasdim. Shu desangiz, uyda oʻzimcha tajribalar qilib koʻrganman. Muvaffaqiyatsizlikka uchrab, kichik chaqnashlar chiqarganman. Bexos yangragan ovozdan uydagilar yugurib kelishardi. Men esa bu paytda juftakni rostlab ulgurman boʻlardim.

Maktabni tamomladim. Keyin talabalik, aspirantura, ilmiy faoliyat boshlanib ketdi.

– Talabaligingiz, aspirantligingiz mustaqillikdan keyingi oʻtish yillarida kechgan. Bu davrga kelib, yoshlar tugul, ilmda ancha-muncha yoʻlni bosib qoʻyganlar ham moddiy qiyinchiliklar sabab oʻzini boshqa jabhalarga urgan edi. Tassufki, siz bu yoʻlda sabot bilan davom etdingiz...

– Oʻzicha boʻlgani yoʻq. Men bilan yelkama-yelka izlanish olib borayotgan ayrim doʻstlarimiz ham tugunini yigʻishtirib, bozorga yoki tirikchilikning boshqa sohalariga oʻtib ketdi. Ammo qiyinchiliklar ortida yorugʻlik koʻra olsang, olgʻa yurishingda madad boʻlarkan. Oʻzim tadqiqot olib borayotgan mavzuda yangilik qila olishimga ishonardim. Balki, shu kuch bergandir... Keyin ustozlarimning hayoti ham menga namuna boʻlgan. Ular ham bu mavqega oson yetishmaganini yaxshi bilardim. Murakkab va uzoq davom etadigan tajribalar paytida, laboratoriyada yotib qolib, tuni bilan ishlardim. Ijobiy natijaga erishganimda, sarflagan energiyam ortigʻi bilan qaytib kelgandek boʻlardim...

Muvaffaqiyatsizlikka uchrab, kichik chaqnashlar chiqarganman

– Payti keldi, tadqiqotlarinigiz yo'nalishi, ahamiyati haqida ham aytib o'tsangiz. Ilmiy ishlaringiz asosida tayyorlangan loyihalar sanoatga tadbiq etilganini, ishlab chiqarishda yuqori natijalarga erishilganini eshitgandim.

– Fanlar akademiyasining umumiy va noorganik kimyo institutida o'tgan izlanish yillarini hayotimning eng muhim pallasi deb bilaman. Akademik Malik Nabiyeu asos solgan mineral o'g'itlar kimyosi ilmiy maktabining tolibi bo'ldim. Zabardast olim, akademik Shafoat Namozov rahbarligida ilmiy tadqiqotlar olib bordim. Izlanishlarimning bir qismi Xitoy va Hindiston davlatlarida ham davom etdi.

Endi ilmiy ishlarimning mavzusi va ahamiyati haqida soddaroq tushuntirishga harakat qilaman. Avval boyitilmagan Qizilqum fosforitlarini kam me'yorli nitrat kislotasi bilan qattiq fazali rejimda parchalash jarayonini o'rganib, tarkibida fosfor, azot va suvda

Ilm yo'liga kirgan odam, bir natijaga erishib to'xtab qolmaydi, faqat ilmiy daraja-yu ilmiy unvonlar uchun ishlamaydi

eruvchan kaltsiy tutgan nitrokaltsiyfosfat ishlab chiqarish texnologiyasini yaratdim. Bundan ko'zlangan maqsad, o'simliklarning rivojlanishini yaxshilash, tanasini baquvvat va tashqi ta'sirlarga chidamli qilish edi. 2004-yilda shu mavzuda nomzodlik dissertatsiyasini himoya qildim. Ilmiy natijalarim asosida "Samarqandkimyo" AJda 316,5 mlrd. so'mlik 600 ming tonnadan ziyod nitrokaltsiyfosfat ishlab chiqarildi. 4,35 mln. AQSH dollari qiymatiga ega bo'lgan 30 ming tonna o'g'it eksport qilindi.

Undan keyin azotfosforli mineral o'g'itlar ustida ishladim. Bu o'g'itlarning 2 ta salbiy xususiyati mavjud edi. Birinchidan, tashqi ta'sirlar tufayli, tez qotib, foydalanishga yaroqsiz bo'lib qolardi. Ikkinchidan, portlash xususiyati kuchli edi. Bilamizki, dunyo miqyosida omborxonalarda yoki tashish jarayonlarida o'g'itlar portlashi ko'p kuzatilgan. Izlanishlarimiz natijasida, ammiakli selitra suyuqlanmasi va Markaziy Qizilqum fosforitlari asosida jahon amaliyotida o'xshashi bo'lmagan, portlash xavfi kam ammiakli selitra ishlab chiqarishning original texnologiyasi yaratildi. "Navoiyazot" AJda shu asosda qiymati 240 mlrd. so'm bo'lgan 493 ming tonnadan ortiq azotfosforli o'g'it ishlab chiqarildi, jumladan qiymati 7,8 mln. AQSh dollaridan ortiq 36 ming tonna o'g'it xorijga eksport qilindi. Doktorlik ishimning mavzusi shu bo'ldi.

Ilm yo'liga kirgan odam, bir natijaga erishib to'xtab qolmaydi, faqat ilmiy daraja-yu ilmiy unvonlar uchun ishlamaydi. Undan keyin ham mineral o'g'itlar sifatini yaxshilash borasida izlanishlar qildim, u texnologiyalar ham sanoatimiz rivojiga hissa qo'shgani mamnunman. Jarayon to'xtamaydi, endi izlanishlarimiz keng ko'lamda davom etmoqda.

– O‘zi xayolimda bir savol g‘uj‘on o‘ynayotgandi. Katta bir universitetda rektorsiz, zimmadagi vazifani uddalash oson emas. Hali ellikka ham kirmay ilmiy daraja-yu ilmiy unvonning eng yuqori bosqichlariga sazovor bo‘lib ulgurdingiz. Endi meshchanona mantiqqa ko‘ra, siz rahbarlik qilasiz, qolganlar ishlasa kerak, deb o‘ylayotgandim. Eshitganim teskarisi bo‘ldi, ishlayotganingizni, ilmiy izlanishlardan to‘xtamayotganingizni aytayapsiz.

– Kinoyangizni tushundim. Meshchan odam martaba, boylik topishi mumkin, lekin baraka topmaydi. Ilmni vosita qilib amal kursisini ko‘zlaganlar ko‘p bo‘lgan, hozir ham yo‘q emasdir, lekin ular faqat o‘zlarini, atrofidagi to‘rt-besh nodonni aldaydi, ilmni aldolmaydi. Ilmdan fayz, baraka topish uchun odam o‘zini unga bag‘ishlashi kerak. Ilm kerak bo‘lmagan zamonlarni ko‘rdim, shunda ham haqiqiy olimlar fanda nedir yangilik qilish, kashf etish ilinjida yashadi. Hozir sharoit yaratilayotgan, ilmiy izlanishlar rag‘batlantirilayotgan davrda, yangi natijalarga erishging kelaveradi, ayniqsa, ular vataning, xalqning uchun manfaatli bo‘lsa.

To‘g‘ri, rektorlik ham oson emas. 2017-yili bu lavozimga kelganimda, universitetda 9 ming nafarga yaqin talaba tahsil olardi, hozir ularning soni 30 mingga yetdi. Talabalarning yaxshi mutaxassis bo‘lib yetishishlariga men

mas‘ulman. Undan tashqari, qancha tashkiliy masalalar bor, adog‘i yo‘q. Lekin bir narsani his qildim, turg‘unlikda hech ish qilmay charchash mumkin ekan, imkoniyat berilib, natija so‘ralsa, shiddat bilan ishlashga, yashirin imkoniyatlarini ishga solishga o‘rganar ekansan.

Prezidentimizning Qoraqalpog‘istonga tashrifi chog‘ida biz universitetimizda bir necha ilmiy tadqiqot laboratoriyalarini barpo etish taklifini kiritgandik. Taklifimiz ma‘qullandi, mablag‘ ajratildi. E, undagi quvonchimni, bari-bir, ifodalab berolmayman. O‘quv laboratoriyalaridan farqli ravishda ilmiy tadqiqot laboratoriyalarida katta kashfiyotlar qilish, haqiqiy ilmiy muhitni yaratish imkoni paydo bo‘ladi. Hozir shu laboratoriyalarni bunyod etib, ishga tushirish uchun yelib-yugurib yuribmiz.

Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligini fosforli o‘g‘itlar bilan ta‘minlashda yetishmovchiliklar mavjud. Shuning uchun ilmiy tadqiqot laboratoriyalarimiz ishga tushgunga qadar ham shogirdlar bilan birgalikda mahalliy xomashyodan foydalangan holda mineral o‘g‘itlar olish texnologiyasi ustida ishlayapmiz.

Yukni nor ko‘taradi, deydilar. Ilmiy salohiyatimning xalqimizga nafi tegayotgan ekan, zim-mamdagi boshqa bir vazifani bajarayapman-ku, deb izlanishlardan to‘xtab qolishga haqqim yo‘q.

**Meshchan
odam
martaba,
boylik
topishi
mumkin,
lekin
baraka
topmaydi**

– Olimga xos, odamga xos javob, bor bo'ling! Endi universitetda sizning rahbarligingiz mobaynida erishilgan aytishga arzigulik yutuqlar haqida gapirsangiz.

– Ma'qul. Aslida statistikaga tobim yo'qroq, sanoq bilan odamlarning vaqtini o'g'irlagim kelmaydi. Muhimlari haqida gapiray. Oliy ta'lim muassasalariga berilgan moliyaviy mustaqillik tufayli moddiy-texnik bazamizni havas qilarli darajaga keltirib oldik. Ilmiy salohiyat oshayapti, universitet pedagog xodimlari orasidan 2017-2023-yillar mobaynida 24 nafar fan doktori (DSc), 226 nafar falsafa doktori (PhD) yetishib chiqdi.

Kelganimda, universitetda ilmiy darajalar beruvchi 1 ta ilmiy kengash mavjud edi, pedagoglar dissertatsiya yoqlash uchun respublikamizning turli hududlarida, olis manzillarda sarson bo'lib yurishlariga to'g'ri kelardi. Bugun unversitetimizda 11 ta ilmiy kengash faoliyati yo'lga qo'yilgan.

Xorijdagi 50 dan oshiq ilmiy muassasalar va oliy o'quv dargohlari bilan hamkorlik qilayapmiz, dars jarayonlariga 98 nafar chet ellik professor-o'qituvchilarni jalb etganmiz.

Buni qarang, javobim yana statistik ma'lumotlardan iborat bo'lib qolayapti. Umuman olganda, ta'lim sifati yaxshilandi, talabalar uchun yangi turar joy binolari bunyod qildik, bir qator ixtiro va foydali modellar uchun olingan patentlar hamda dasturiy mahsulotlar uchun mualliflik guvohnomalarini qo'lga kiritmoqdamiz. Eng muhimi, milliy va xalqaro reytinglarda universitetimiz sezilarli darajada yuqori pog'onalarga ko'tarildi. Endi bu muvaffaqiyatlarga jamoaviy intilish orqali erishilishi ma'lum. Mening yutug'im esa ularda shu intilishni uyg'ota olganimda, deb bilaman.

O'zbekistonda katta ilmiy maktablar bor, lekin hammasi poytaxt Toshkentda joylashgan

– Hamma gap shunda-da, domla. Sharoit zo'r bo'lsa-yu, ishtiyoq, intilish bo'lmasa, inson hech narsaga erisholmaydi, inchinun jamoa ham. Kiroyi rahbarman degani ishtiyoq uyg'otishni bilsa bas, muvaffaqiyatlar o'zi yo'l topib keladi.

Ko'ryapmanki, kelajakdagi maqsad-u niyatlaringiz ko'lami tosh bosadiganga o'xshayapti. Xo'shlashuv chog'ida ayrimlaridan bizni voqif etsangiz, zarar qilmasdi...

– O'zbekistonda katta ilmiy maktablar bor, lekin hammasi poytaxt Toshkentda joylashgan. Ustozlar ko'magida shu ilmiy maktablarning filiallarini Qoraqalpog'istonda ham shakllantirsam, deymen. O'zim mashg'ul bo'lgan soha – mineral o'g'itlar kimyosi ilmiy maktabidan boshlayapman ishni. Davlatimiz tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlar tufayli moddiy-texnik ba'za, olimlar, tadqiqotchilar zaxirasi paydo bo'layapti. Qolaversa, ilm qo'ldan qo'lga o'tmasa, rivojlanish haqida gapirish erish tuyuladi. Shuning uchun ilmga o'zini baxshida eta oladigan shogirdlar tayyorlashni ham eng asosiy burchim, deb hisoblayman.

Ilm qo'ldan qo'lga o'tmasa, rivojlanish haqida gapirish erish tuyuladi

– Inson bu dunyoga qanday missiya-vazifa bilan kelganini bilib, shuni ado etishdan og'ishmasligi juda muhimligiga yana bir bor amin bo'ldim. Yaxshi niyatlaringizning hammasi ushalsin, deymen.

– Rahmat, yutuqlarimiz davomli bo'lsin!

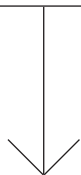
Rektor huzurida Sirojiddin IBROHIM bo'ldi

Nechun ochildi ko'zim, qayerga ketdi uyqularim?
Bu uyg'onishda to'lib-toshdi qayg'ularim.
Abdulhamid CHO'LPON

**OLIM
LIK
DAN**

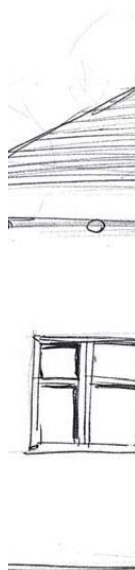
ODAM

Yangi o'quv yilidagi ilk mashg'ulotlar boshlanmoqda. Endigina birinchi kursga qadam qo'yanlar, o'zlarini san'at ahli sanab,

madaniyatli insonday tutayotgan talabalar, yigit-qizlar institut hududida bir nimasini yo'qotganday girdikapalak, shovqin esa avj pallada. Kimdir o'zi yoqtirgan musiqasini baland ovozda tinglaydi, yana kimdir ijod qilishim kerak deya gitara, tanbur, doirasini ena uyiga to'y kelganday chala ketadi. Xullas, bu "madaniyat"lilar instituti...

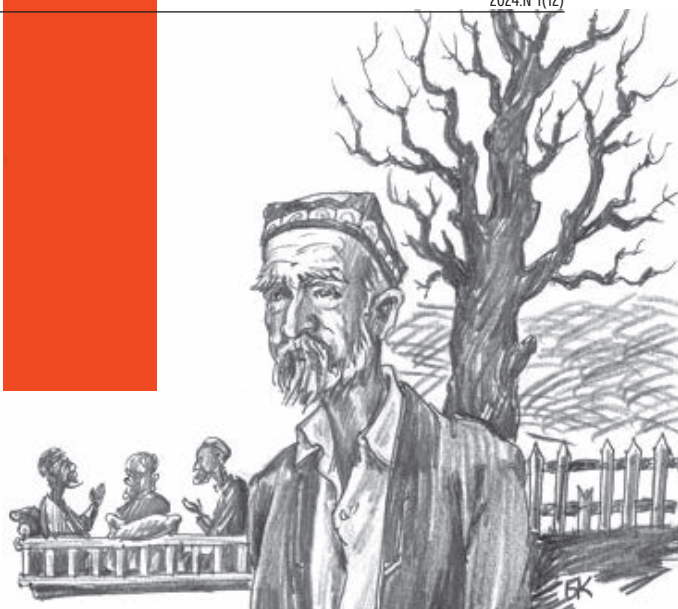
Kun yorisha boshlaganini ko'rib shosha-pisha o'rnimdan turdim, yelkam osha sochiqni tashlab, yuz-qo'limni yuvishga chiqdim. O'sha paytda hayron qolganim, yotoqxona turuvchi talabalarning aksari noz uyquda, go'yo qulog'i ostida nog'ora chalsang ham sezmaydigan darajada dong qotgan edi. Shu mahal rahmatli bobomning: "Tur bolam, erta turganining ishi yurishadi, yeyishingda, ichishingda, yashashida baraka bo'ladi", degan gaplarini eslayman-u, birdan seskanib ketaman, o'zimni qorong'ulikka uraman. Endi u kishi yo'q.

O'qishga hujjat topshirayotganimda: "Ilm yo'lidan ketganing yaxshi, sen o'qishing kerak!", deya nasihat qilgandi. Endi bu nasihatlariga amal qilib, qishloqda qolgan do'stlarim, yaqinlarim, ota-onam, mehribon enamning orzulari uchun ham o'qishim kerak. Shu o'ylar bilan xonamga qaytib keldim, derazani ochib butun shaharning tonggi sokinligidan, mayin esayotgan shabadaning shivirlaridan rohat oldim, derazani ochiq qoldirib, bobomning pok ruhi uchun duoyi fотиha qildim. Bu orada butun yotoqxona oyoqqa turdi. Hayot yana jonlandi. Nonushtadan so'ng soatinga qarasam, o'qish boshlanishiga hali bir soatcha vaqt bor ekan. Demak, reja qilgan kitobimning mutolaasiga ulguraman dedim-u, qo'limga Fitratning "Abdulfayzxon" dramasini olib o'qishga kirishdim.

Sheriklarim hali hamon uyqudan turishmagan, aftidan tuni bo'yi telefon bilan ovunishgan. Umrini, talabalik davrini shu zayl yelga sovurishayotganini his qilishmaydi. Darsga jo'nash oldidan xonadoshlarimni uyg'otdim. Uyqudan arang boshini ko'targan Ahror yostiq ostidan yana o'sha telefonini oldi-yu, ko'zlarini ishqalagan ko'yi hali barvaqtligini bahona qilib uyqusida davom etdi. Kunlar, haftalar o'tgani sayin o'zimni kutubxonada kechalari mutolaa va ijodiy izlanishlar bilan band qildim. O'ylar o'yim, aytar so'zim ko'paygani bois 1-kursni tugatmasdan ilk kitobim nashrdan chiqdi. Do'stlarim, kursdoshlarimning barchasi shod, ayniqsa ota-onam, mehribon enam qanot chiqarib uchgandek bo'lishdi. Kitob taqdimoti institutda professor-o'qituvchilar, talaba-yoshlar bilan o'tkazildi. Kursdoshlarim tomonidan aytilgan iliq taassurotlar, samimiy tilaklar yuzimga tabassum ulashdi. Ammo, yuzlarim kulib tursa-da, qalbim muzlab borar, bu kunlarni hamma ko'rdi, bildi. Birgina bobom ko'rmadi. Bu ilk lahzalarni bobom his qilolmadi...

Kechga tomon taqdimot yakunlandi, yozuvchi ilk kitobi chiqqanda qanday xursand bo'lsa, men ham shun-

day quvonch ila qishloqqa yaqinlarim bag'riga bir talay kitoblar, sovg'a-salomlar bilan qaytdim. Birinchi borgan joyim qishloq yaqinidagi qabriston bo'ldi, darvoza oldiga yelkamdagi sumkalarni bir-bir tashladim-u, qabrlar oralab yurib ketdim. Ko'zyoshlarim yomg'ir tomchilariga qorishib, tuproqqa singib borgan sari mayin is taralgandek bo'lar, bobom tirikligida qanday quchgan bo'lsam, qabrini ham shunday quchmoqchi bo'ldim. Ammo tirqirab tushayotgan yoshlarim xalqait berar, bolaligimda bobom bilan suruv oralab qaytganimizdan keyin, enam erta tongda tandirdan uzgan issiqqina nonlarni sariyog'ga surtib berganlari, ba'zan kechalari meni yoniga olib, samo kengligi, yulduzlarining chin mo'jiza ekanligi haqida hikoyalar aytib berganlarini o'ksina-o'ksina esladim. Mana shular haqiqiy baxt edi. Endi bu baxt yo'q! Yotibdi bir uyum tuproq ostida...

LIKKA...

Qishloq o'rtasida joylashgan masjiddan shom azoni yangradi, o'zinga kelib qabristondan chiqib, uyga – enamning yoniga borib, bobom haqida tun bo'yi gaplashib o'tirdik.

– Ena, bobom hayotlik chog'ida menga, talabalikda to'plagan kitoblari bor, degandi, o'shalar qayerda?

– Ha, bolam, bobong ko'p sara kitoblarni to'plagandi, ular orasida qimmatli bo'lgan noyob kitoblar ham bor. Barchasi boloxonadagi sandiqda turibdi. Narvon bilan chiqsang, topasan, – deya tancha cho'g'ini kovlab, xayolga berildi.

Ertasi kuni boloxonaga chiqdim, haqiqatan ham sara kitoblar sandiq ichida yoyilgan-cha chang bosib yotardi, changlarini barmoqlarim bilan tozalagan bo'ldim. Ular orasida islom tarixiga tegishli, ahamiyatga molik kitoblar bor edi. Bu kitoblar o'tgan asrda kommunistik mafkura sabab yo'qotilgan, ammo bobom saqlab qolgan, menimcha kelgusi avlodlarim o'qiydi, degan bo'salar kerak. Boloxonadan kitoblarni olib tushdim, o'qishga olib ketadiganlarimni yakka-yakka qilib tartibladim. Enam bilan choyni nari-beri ichim-u, dadamning yoniga, daraxtlar ostini yumshatib, dorilagani yo'l oldim. Dadam bilan miriqib gaplashib, barcha yumushlarni tugatdik. Kun kech bo'lgach keng hovlida qarindoshlar to'planib, diydorlashib o'tirdik...

Tong sahardan "oltin davr"ni sog'inib, qishloqdan katta yo'lga chiqarkanman, yuzimga tushgan quyosh nurlari go'yo hali hayotning baxtga to'la damlari oldinda ekanligini eslatgandek bo'lardi. Yo'l chetida bosh egib turgan qizg'aldoq g'unchalari salom berayotganday uzoq-uzoq chayqaladi. Shabnamlarga cho'mgan maysalar esa yaraqlagancha ko'zni qamashtiradi. Ha, qishloq shunaqa tozaki, inson yashagisi keladi... Osmon bilan tutashgan tog'lar ortda qoldi. Uzoqdan shaharning osmono'par, odamni yutib yuborguday baland minoralari ko'rindi...

Shaharga keldim, o'qidim, yozdim, odamlarni tanidim, kim qandayligini bildim, muhimi, bobomning o'gitlariga amal qilib yashadim. Magistraturani ham tamomladim, yaratgan nasib etib maqsadlarimga erishdim, olim bo'ldim. Bu orada enam ham bobomning yoniga ketdi. Vidolashuvga ulgurmadim, ko'zlarimdan qatra-qatra yoshlar to'kilgan ko'yi yana o'sha qishloq qabristonini oralab yurdim. Enam so'nggi manzili bo'lgan qabrga qo'yilganiga ham mana, qariyb 5 kun to'lgan bo'lsa-da, yoshlarimga qorishgan-cha qabr boshida tilovat qilaman. Ruhlarila dardlashaman.

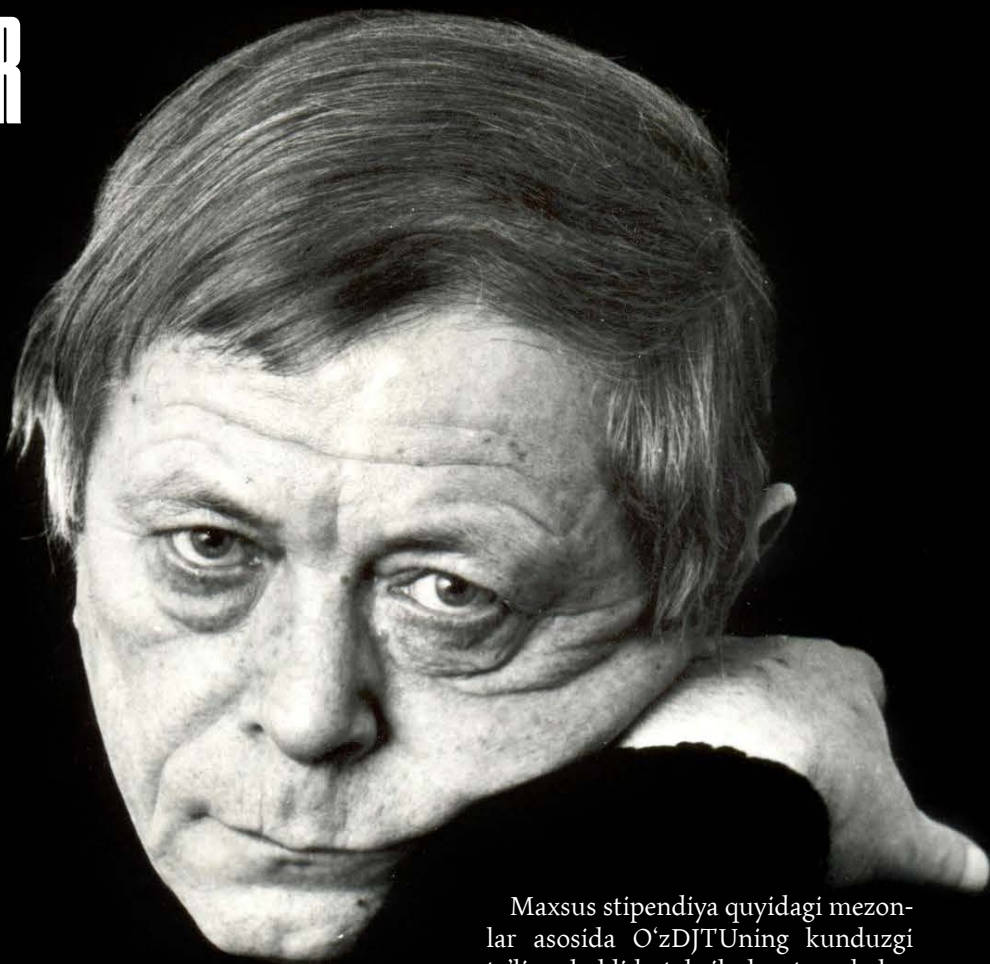
– Bilasizmi, bobo? Bilasizmi ena? Men sizlarning ishonchingizni oqladim. Ammo sizlar buni ko'rmadingiz, yo'q, aslida men kechikdim. Bag'ritosh, mansab uchun yashagan olim nabirangizni kechiring! Endi men sizlar haqingizda kitob yozaman. Sizlarning halolligingiz, pokligingiz, olijanoblikning ramzi ekanligingiz haqida yozaman...

Izzatillo OLIMOV

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti talabasi

ALEKSANDR FAYNBERG NOMIDAGI STIPENDIYA

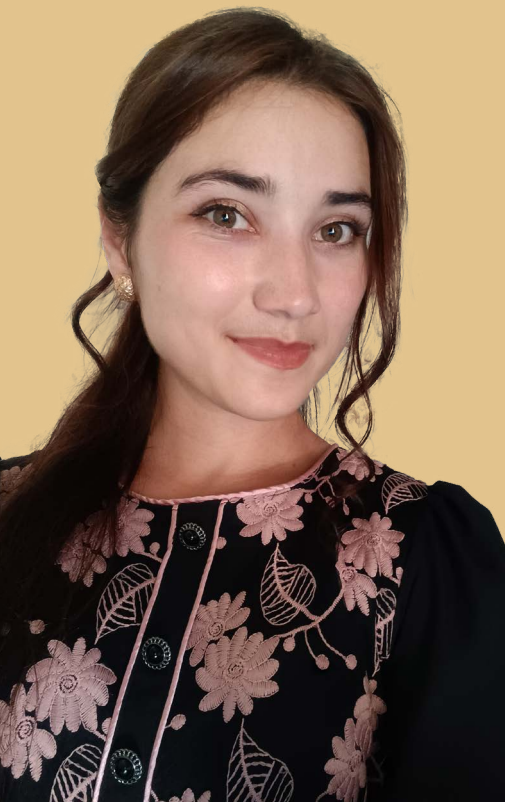
O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun bir qator stipendiyalar tashkil etilgan bo'lib, bu talabalarga ham moddiy, ham ma'naviy jihatdan ko'mak beradi. Jumladan, O'zbekiston davlat jahon tillari universitetining ichki stipendiyalaridan biri bo'lgan "Aleksandr Faynberg nomidagi maxsus stipendiya"ni ham har yili bir qator talabalar qo'lga kiritib kelmoqda. Toshkent shahrining markazida joylashgan "Adiblar xiyoboni"da O'zbekiston xalq shoiri bo'lgan Aleksandr Faynbergning haykali ham o'rnatilgan. Garchi rus millati vakili bo'lsa-da, Aleksandr Arkadevich Faynberg O'zbekiston diyorida yashab ijod etgan ikki millat shoiridir. Ma'lumot o'rnida, bu stipendiya 2021-yilda O'zDJTU rektori tomonidan ta'sis etilgan va uning sovrindori bo'lgan talabalar bir yil davomida har oy 1 460 000 so'm miqdorda pul mukofoti bilan taqdirlanadilar.

Maxsus stipendiya kvotasi O'zDJTUdagi fakultetlar sonidan kelib chiqib, har bir fakultet bo'yicha bir nafar talabaga beriladi.

Maxsus stipendiya quyidagi mezonlar asosida O'zDJTuning kunduzgi ta'lim shaklida tahsil olayotgan bakalavriyatning 1-3-bosqich hamda magistraturaning 1-bosqich talabalariga ajratiladi:

- Aleksandr Faynberg hayoti va ijodini o'rganish, faoliyatini yoritish, ilmiy tadqiq qilish va targ'ib etish yo'nalishida izlanish olib borish;
- adabiyot va kitobxonlikni keng targ'ib qilish yo'nalishida alohida faollik ko'rsatish;
- adabiyot va kitobxonlikka doir konferensiyalarda (tanlovlarda) qatnashish;
- nashr etilgan ishlarning (asarlarning) mavjudligi.

Stipendiya ta'sis etilganidan buyon O'zDJTU talabalari orasida Feruza Ismatova, Nargizaxon Valiyeva, Marhabo Ibrohimova va Abbosbek Odinayevlar ham ushbu stipendiyaga sazovor bo'lganlar va biz bugun ulardan intervyu olishga qaror qildik.

Birinchi suhbatdoshimiz
2021-2022-o'quvyilida
"Aleksandr Faynberg nomidagi
maxsus stipendiya"ni qo'lga
kiritgan **Feruza Ismatova**:

– Aleksandr Faynberg ijodiga qiziqish menda 1-kursligimda, ya'ni 2020-yilda uyg'ongan. O'sha yildan boshlab bizning universitetimizga A.Faynberg ijodini va xotirasini abadiylashtirish vazifasi yuklatildi. Avval shoir haqida deyarli ma'lumotga ega bo'lmaganman, ammo izlanishlarim natijasida uning hayot va ijodiga bo'lgan qiziqishim yana-da ortib borgan. "Qalbi o'zbek rus shoiri". Adib uchun ta'riflar juda ham ko'p, biroq meni eng o'ziga jalb qilgani shu iboradir.

Qo'shqanot

Ikkinchi suhbatdoshimiz esa 2022-2023-o'quvyili ushbu stipendiyaga munosib ko'rilgan **Nargizaxon Valiyeva**:

– Aleksandr Faynberg o'z davrining ramzi, kamdan kam uchraydigan poetik qobiliyat egasi, teran fikrleydigan, ko'p qirrali shoir, yozuvchi va tarjimonlardan biri hisoblanadi. Shoirning shaxsan men uchun eng muhim o'ziga xos jihati bu uning Vatanga, o'zbek xalqi va ijodiga muhabbatidir. Uning sharofati bilan rusiyzabon kitobxon o'zbek shoirlaridan Erkin Vohidovning "Ruhlar isyoni" dostonini, Abdulla Oripov, Sirojiddin Sayyid, Xosiyat Rustamovlarning ko'plab she'riy asarlarini kashf etdi. Aleksandr Arkadevich ijodi bilan tanishuvim uning Toshkent haqidagi "Город милый. Голубая бездна" she'ridan boshlangan. She'r qalbimga shunchalik chuqur kirib bordiki, men tavakkal ila uni ingliz tiliga tarjima qildim. Tarjimam universitetimiz "Ingliz tili tarjima nazariyasi" kafed-rasi mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent Jamila Abdug'aniyevaning ijobiy taqrizi bilan "Analytical Journal of Modern Linguistics"da chop etildi. So'ngra Faynberg ijodi bilan chuqur tanisha boshladim va filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent Zafar Abdusamadov rahbarligida shoir ijodidagi stilistik vositalar tahliliga e'tibor qaratib, uning asarlarini ilmiy nuqtai nazardan o'rganib, tadqiqot natijalarini mahalliy va xorijiy jurnallarda nashr eta boshladim.

2023-2024-o'quvyilidagi stipendiatimiz **Marhabo Ibrohimova:**

– Umuman olganda, universitetimiz professor-o'qituvchilari, talabalari va butun rahbariyati Faynberg ijodi va xotirasiga befarq emas. Biz muntazam ravishda “Adiblar xiyoboni”da, “Yozuvchilar uyushmasi”da hamda universitetning o'zida shoir sharafiga bag'ishlab tadbirlar, adabiy kechalar o'tkazamiz. Shoir o'zbek tiliga va xalqiga yuksak mehri sabab o'zbek adabiyoti namunalardan millatdoshlarini ham bahramand etishga intilgan. Ta'bir joiz bo'lsa, uning bu fidoyiligi hamda sadoqati davlatimiz tomonidan munosib e'tiroflarga sazovor bo'lgan va hamon e'zoz bilan yodga olinadi.

2023-2024-o'quvyilida mazkur stipendiyaning sovrindori bo'lgan **Abbosbek Odinayev:**

– Shoir asarlarini o'rganib, uning ochilmagan boshqa qirralarini ham kashf etishga harakat qilyapman, chunki uning ijodiy merosini to'liq o'rganish uchun she'rlarida yashashimiz va ularni his etishimiz zarur. Faynbergning ko'p she'rlari o'zbek tiliga tarjima qilinmaganligi sababli, baholi qudrat ularni tilimizga o'girishga kirishdim. Bundan tashqari, uning asarlari yuzasidan tahliliy maqolalar yozib, matbuotda e'lon qilmoqdaman.

Umrini ezgulik yo'liga tikkan zotlar el ardog'ida bo'ladi, ularning xizmatlari vafotidan so'ng ham unutilmaydi. Aleksandr Faynbergning hayot yo'li bunga yorqin misoldir. Universitetimiz jamoasi adib xotirasini abadiylashtirishga hissa qo'shayotganidan biz talabalar hamisha faxrlanamiz.

**O'zDJTU talabasi
Asilabonu SOBIROVA tayyorladi**

Sanjar Shomurodov, a recent graduate from Journalism and Mass Communications University of Uzbekistan of with a bachelor's degree in International Journalism, delves into the harmony of cosmopolitanism and media. In this interview, he shares insights into his unique research, shedding light on the challenges and opportunities within the Uzbek academic landscape.

“NATIONAL IDENTITY IS IN DANGER OF DISAPPEARING”

- In what ways do you believe the findings of your research can impact Uzbekistan's cultural and social landscape?

- The findings hold potential for shaping Uzbekistan's cultural and social landscape by unraveling how media influences the embrace of cosmopolitan values. Understanding the evolving cultural identity of the youth is crucial for fostering a globally aware society. Additionally, my research provides practical implications for media professionals, guiding the creation of content that resonates with youth values. It serves as a foundation for discussions on cultural identity, media literacy, and the role of global perspectives in shaping Uzbekistan's societal fabric.

- Hello, Sanjar. We are glad to see you. First, introduce yourself.

- Thank you for having me. I was born in the Kashkadarya region and recently graduated from the Uzbekistan University of Journalism and Mass Communications. Currently, I'm engaged in various scientific works.

- Can you provide a brief overview of your diploma thesis on the harmony of cosmopolitanism and media?

- Certainly. My diploma thesis explores the intersection of cosmopolitanism and media, driven by a deep interest in understanding how media influences individuals, particularly the youth. Interacting with young global citizens sparked my curiosity, leading to a comprehensive study of cosmopolitanism. The media's pivotal role in shaping perceptions and worldviews, especially among the youth, motivated my choice. Selecting this topic as the first in Uzbekistan signifies my commitment to exploring novel themes in media studies and contributing valuable insights to our understanding of interconnected identities.

- How does media play a role in fostering cosmopolitan attitudes, and what specific aspects did you focus on in your research?

- My research explores how media shapes cosmopolitan attitudes, focusing on key areas like the evolution of cosmopolitanism, conflicts in intercultural communication, globalization's impact, and the media portrayal of cosmopolitanism. Specifically, I studied how the British Broadcasting Corporation promotes cosmopolitan ideas and delved into the geopolitical role of China through the Xinhua news agency. Additionally, I examined the harmony between media and cosmopolitanism, highlighting how media acts as a facilitator for the dissemination and acceptance of cosmopolitan values.

- Were there any challenges you encountered in integrating cosmopolitan ideas into a society with a more traditional mindset?

- Yes, integrating cosmopolitan ideas into a society with a traditional mindset, especially in Uzbekistan, posed notable challenges. The prominence of national statehood ideals often took precedence, and the lack of awareness about cosmopolitanism posed a threat to national identity. However, the absence of awareness about ideological currents like cosmopolitanism poses a potential threat to the preservation of national identity. I can say "National identity is in danger of disappearing". Notably, during my diploma defense, the unfamiliarity of many teachers with cosmopolitanism within the Uzbek academic landscape underscored the need for education and discourse on global ideologies. Bridging the gap between traditional and cosmopolitan perspectives requires a balanced approach, fostering a nuanced understanding through awareness and open dialogue.

- Based on your research, what areas do you believe need further exploration?

- Building on the insights garnered from my research, there are several promising avenues for further exploration at the intersection of cosmopolitanism and media in Uzbekistan. One imperative area involves conducting longitudinal studies to unravel the enduring effects of media-driven cosmopolitanism on cultural identity, offering a nuanced understanding of societal transformations over time.

Future research endeavors may encompass longitudinal studies on media-driven cosmopolitanism's lasting effects, investigations into social media dynamics, evaluations of educational programs, comparative analyses across media genres, and examinations of international media agencies. Addressing these areas will undoubtedly contribute to a more comprehensive understanding of the complex interplay between cosmopolitanism and media within the distinct cultural landscape of Uzbekistan.

- Thank you, Sanjar, for sharing your insights and experiences with us today. It's been a fascinating discussion, delving into the intersection of cosmopolitanism and media in Uzbekistan.

- Thank you too. I appreciate the opportunity to discuss my research and shed light on the importance of understanding these dynamics in our evolving global landscape.

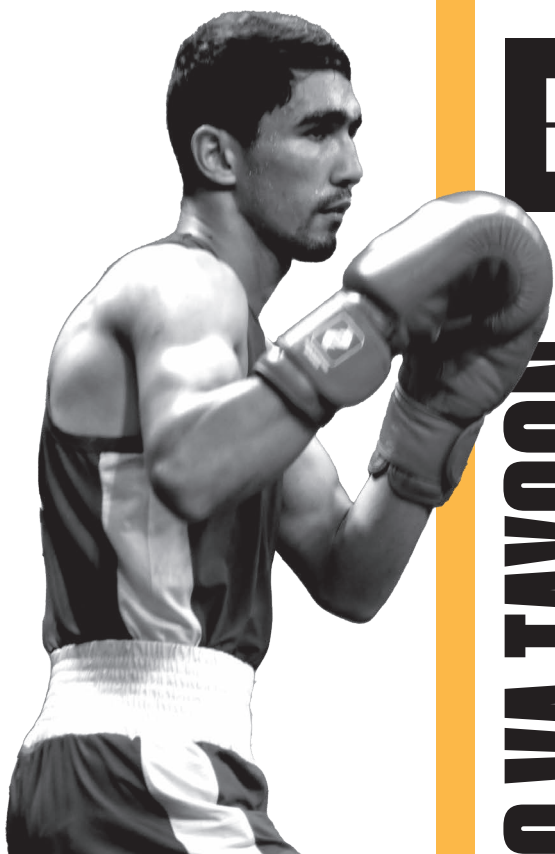
- Before we conclude, is there anything else you'd like to share or any message you'd like to convey to our readers?

- Absolutely. I would like to emphasize the significance of fostering open dialogue and awareness, especially in educational institutions. Bridging the gap between traditional and cosmopolitan perspectives requires continuous efforts, and I believe that by engaging in these conversations, we can enrich our cultural and intellectual landscape.

- Well said, Sanjar. We wish you continued success in your future endeavors and look forward to seeing the impact of your research on the academic and cultural spheres in Uzbekistan. Likewise. To our readers, thank you for joining us in this insightful conversation with Sanjar Shomurodov. We hope you found this exploration into cosmopolitanism and media in Uzbekistan thought-provoking. Stay tuned for more engaging discussions in our future features. Until then, take care and stay curious.

It was prepared by Samad Toxtamurodov who is a teacher of the 43-rd school in Muzrabad district

Abdumalik Xalakov

2000-yil 9-aprel kuni Buxoro viloyatida tug'ilgan. 56-60 kilogrammgacha bo'lgan vazn toifasida ringga ko'tariluvchi o'zbek bokschi. O'smirlar o'rtasida Olimpiya, yoshlar o'rtasida Jahon chempioni. Osiyo o'yinlarida 2021-yil bronza, 2022-yil oltin medal sohibi, Jahon chempionatlarining oltin va kumush medallari sovrindori.

“DADAM, BOKS VA TAYSON...”

Taysonning muxisi edim

Dadam yoshligida boks bilan shug'ullanganlari uchun mashg'ulot zaliga ko'p borardilar, men ham ularga ergashardim. O'sha paytlar men kurashga borardim. Bir kun kurash, bir kun boks. Televizorda ham bokschilarning janglarini dadam bilan birga tomosha qilardik. U davrlar Mayk Taysonning janglari juda ham mashhur, men esa uning muxlislaridan biri edim. Uning janglarini ko'ra turib dadamga, “Men ham bokschi bo'laman”, degani esimda. Avvaliga, bu sport turini o'rganishimga ruxsat bermaganlar, keyinchalik, baribir, qiziqishim kuchli ekanini ko'rib, o'zlari meni boks maktabiga olib borganlar. Shu-shu 12 yoshimdan boshlab, boks sport turi bilan muntazam shug'ullanib kelmoqdaman.

Jahon chempionatida

Jahon chempionatining yur-timizda o'tkazilgani biz uchun katta sovg'a bo'ldi. Chunki bu kabi nufuzli turnirlarning o'z uyingda o'tishi, jahon miqyosidagi chempionatlarga vataning mezb-onlik qilishi har bir sportchiga, har bir yutdoshimizga faxr hissini beradi, albatta. Qolaversa, bu musobaqaning O'zbekistonda ilk bor o'tkazilayotgani ham muhim tarixiy jarayon edi. Shuning uchun chempionatdagi ishtirok bizga ikki hissa mas'uliyat yukladi va o'ylay-manki, natijalarimiz bilan muxlis-larimizni xursand qila oldik.

Prezidentning ruhlantirishi

2023-yil yutuqlarga juda boy bo'ldi, ular orasida "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan sportchi" unvo-nini olganim men uchun alohida bir voqea. Ushbu unvonni shax-san Prezidentimizning o'zlaridan qabul qilish esa odamni quvonti-radi, albatta. Ular bilan ko'rishgan-imda, menga: "Bahodir (Bahodir Jalolov nazarda tutilgan) o'g'limdan o'tasanmi?" dedilar. Bu so'zlar men uchun haqiqiy ruhlantirish bo'ldi. Nasib qilsa, oilamni, xalqimizni, Prezidenitimizni xursand qilib, zafarlar quchishda davom etaman.

Mehnatlar samarasini beradi...

"Yilning eng yaxshi sportchisi" sifatida e'tirof etilish men uchun chindan ham kutilmagan voqea bo'ldi. Rosti, umuman xayolimga ham kelmagandi. Bu mukofotga Ulug'bek Rashidov loyiq ko'ri-ladi, deb o'ylagandim, chunki u ham munosib edi. Lekin e'tirof, baribr, insonni quvontiradi. Oila a'zolarim, murabbiylarim, yaqin-lar xursand bo'lishdi. Shubhasiz, erishayotgan yutuqlarimda ular-ning ham hissasi katta. Yilning eng yaxshi sportchisi sifatida ismimni aytishganida, yengib o'tilgan qiyinchiliklar, tinimsiz qilingan mehnatlarimiz ko'z old-imdan o'tdi. Amin bo'ldimki, hech qachon to'xtab qolmaslik kerak, qilinayotgan mehnatlar, albatta, o'z samarasini beradi.

2024-yilda...

2023-yil men uchun juda ham omadli o'tdi. Ortda qolgan yil ko'p orzularimga yetishtirdi. Xususan, Osiyo o'yinlari, Jahon chempi-onati, boshqa xalqaro turnir-larda muvaffaqiyatli ishtiroklar... Qolaversa, professional boksdagi debют qildim. Xudo xohlasa, 2024-yil oldimizda turgan eng asosiy maqsad – Parij olimpia-dasini yutish. Chunki faoliyatim davomida ham yoshlar, ham kat-talar safida deyarli barcha nufuzli musobaqalarda chempionlikni qo'lga kiritganman. O'smirlar o'rtasida olimpiada g'olibiman, endi sovrinlarim qatoriga katta-lar o'rtasidagi olimpiada medalini qo'shish niyatidaman.

Sadoqat RASHIDOVA
tayyorladi

RASSOM ROBOTLAR

Bir necha soʻz bilan berilgan buyruq asosida hayajonli manzaralar, xayoliy portretlar va murakkab mavhum sanʼat asarlari yaratilishini tasavvur qiling. Bu endi ilmiy fantastika sohasi emas. Bugungi kunda sunʼiy intellekt (AI) yozgan matningizga qarab ajoyib tasviriy sanʼat asarini yaratib bera oladi. Goʻyo tasviriy sanʼat doirasi gallaktikamiz chegaralarigacha kengaygandek. Endi ayni kashfiyot sanʼat va texnologiya kelajagiga qanday taʼsir koʻrsatishi xususida mulohaza yuritsak.

Sunʼiy intellekt vizual sanʼat namunasini yaratish jarayonida maxsus algoritm-lardan, xususan neyron tarmoqlarga asoslangan algoritm-lardan foydalanadi. DALL-E kabi AI tizimlari tasvirlar va matn tavsiflarining katta maʼlumotlar toʻplamidan foydalangan holda mukammal suratlarini chizib bera oladi.

Sunʼiy intellekt tasvirlarni qanday yaratishini tushunish uchun baʼzi asosiy tushunchalarni bilish yetarli. SI tasvirini yaratish markazida inson miyasining tuzilishi va funksiyasiga taqlid qiluvchi sunʼiy intellekt turi boʻlgan neyron tarmoqlar mavjud. Neyron tarmoqlarni har biri turli maʼlumotlarni qayta ishlash uchun masʼul boʻlgan millionlab oʻzaro bogʻlangan neyronlar sifatida tasavvur qiling. Tasvirlarni yaratishda ushbu tarmoqlar katta hajmdagi vizual maʼlumotlarni tahlil qiladi, naqsh va elementlarni oʻrganadi, soʻngra bu bilimlardan yangi tasvirlarni yaratish uchun foydalanadi.

“OpenAI” tomonidan yaratilgan DALL-E tasvir yaratish vositalaridan biri boʻlib, matn takliflaridan xayoliy va yuqori sifatli tasvirlarni yaratish xususiyati bilan mashhur. Ammo bu sohada boshqa muhim “oʻyinchi”lar ham bor. “Google DeepDream”, masalan, fotosuratlardagi naqshlarni yaxshilash orqali tushga oʻxshash tasvirlarni yaratadi. “Adobe Sensei” turli ijodiy vazifalarni, jumladan tasvirni tahrirlash va grafik dizaynni bajarishda Aldan foydalanadi. “Leonardo AI” ham oʻzining ertaknoma rasmlar yaratishi bilan mashhurdur.

DALL-E kabi sun'iy intellektlar bilan surat yaratish uchun avvalo to'g'ri matn kiritish lozim. SI ko'rsatmalarini tushungandan so'ng, u o'z mashg'ulotlariga - rasmlar va tegishli matn tavsiflarining keng ma'lumotlar bazasiga kiradi. Ushbu trening SIga ba'zi so'zlarning vizual tarzda qanday ifodalanishini tushunish imkonini beradi. Masalan, "quyosh botishi-dagi syurreal manzara" so'ralganda, sun'iy intellekt o'z ma'lumotlar bazasida "syurreal landshaftlar" va "quyosh botishi" qanday paydo bo'lishini eslaydi va bu elementlarni aralashtirgan tasvirni yaratishga kirishadi.

Haqiqiy tasvirni yaratish sinov va xatolikning murakkab jarayoni bo'lib, unda SI tasvirni taklif qiladi, uni taklifga nisbatan baholaydi. Bu jarayon piksellar qanday joylashishini, ranglarning qanday tanlanishini va tasvirning turli elementlari bir-biri bilan qanday o'zaro ta'sir qilishini boshqaradigan murakkab algoritmlarni o'z ichiga oladi.

Keling, buni misollar bilan tasavvur qilaylik. "Oyda ot minayotgan kosmonavt"ni tasvirlashini so'rab ko'ramiz, sun'iy intellekt tezkorlik bilan o'zining kosmonavtlar, otlar va oy landshaftlari haqidagi tushunchalarini birlashtirib, g'alati, ammo izchil tasvirni yaratadi. Xuddi shunday, "futuristik shahar silueti" kabi taklif berilganda, sun'iy intellekt tonggi osmon uzra o'rnatilgan futuristik elementlar aralashmasi bilan osmono'par binolarni aks ettiruvchi tasvir hozirlaydi va bu siz uchungina yaratilgan yagona nusxa bo'ladi.

Ushbu misollar sun'iy intellektning imkoniyatlarini, real tasvirlarni yaratishdan tortib, butunlay xayoliy sahnalarni yaratishgacha bo'lgan ko'lamini namoyon etadi. Uslublar va murakkabliklarning xilma-xilligi juda yuqori, bu Sining badiiy talablar doirasiga moslashish qobiliyati kuchliligidan darak.

Tasvir yaratishda sun'iy intellektning ta'sirchan imkoniyatlariga qaramay, jiddiy texnik qiyinchiliklar mavjud. Asosiy to'siqlardan biri bu yaratilgan tasvirlarning reallik va matn ko'rsatmalariga to'la mos kelish yoki kelmasligi bilan bog'liq.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, DALL-E kabi sun'iy intellekt vositasida tasvir yaratish - matnni tushunish, o'quv ma'lumotlarini esga olish va natijani kreativ ravishda takomillashtirishning o'zaro uyg'unlashuvidan hosil bo'ladi. Qiyinchiliklar mavjud bo'lsa-da, sohadagi yutuqlar ushbu to'siqlarni tezda yengib, raqamli san'at va ijod dunyosida yangi uflarni ochishi oddiy haqiqatdir.

Manzurabonu ABDULLAJONOVA
talaba

Qulman OCHIL
O'zbekistonda
xizmat ko'rsatgan
jurnalist

VUJDON VA DIYONAT QO'NG'IROG'I

Erkin Vohidov bilan yangi asr ibtidosida bafurja gurung qilmoqchi edik. Ikki asr, ikki tuzum – sho'rolar zamonida, istiqlol yillarida yashagan, kurashgan, hassos so'zi bilan millatimizni uyg'otgan buyuk shoirlarimizdan biri, buyuk fidoyi, buyuk donishmand.

Ko'rishib qolsak, 80-yillarning oxirida matbuotda e'lon qilingan suhbatlarimizni davom ettirish fursati kelganidan o'zi ham gap ochgan paytlar bo'lgan. Sezardim: mening savollarim, suhbatdoshimning esa aytadigan gaplari ko'p. So'rasam, fikrini ro'y-rost va samimiy aytadi. Umri bo'yi – "aytish qatag'on, fikr qilish man bo'lgan" zamonlarda ham aytib kelgan.

“Insonga umid tuyg‘usi berilgan. Inson farzandi dunyoda ana shu tuyg‘u bilan kurashadi, yashaydi. Yorug‘ kunlarning qachon kelishi o‘zimizga, har birimizga, ahilligimizga bog‘liq. Yorug‘ kunlar kelishi uchun faqat osmonga qarab, boumid bo‘lib o‘tirishning o‘zi kifoya qilmaydi. Biz: “Sen o‘ylamay ketmoningni chopaver, yuqorida sendan ko‘ra aqlliroy odamlar o‘tirishibdi.

Ulug‘ obro‘

Zamondosh adiblarimizdan birortasi publitsistika Erkin Vohidovdek ko‘p va xo‘p murojaat qilmagan. Murojaat qilar ekan, dadillikda, samimiylkda va zariflikda unga tenglasha olmagan. Sakkiz jildlik to‘la asarlar to‘plamining ikki zabardast jildini maqolalar, suhbatlar, bahslar, xotiralar va sharhlar egallagani buning dalilidir. Ular muallif tafakkurining behad kengligi, fikrlarining g‘oyat dadilligi va samimiyligi bilan kishini hayratga soladi.

Mashhur shoir bilan birinchi suhbatimiz – “Egalik huquqi” mustabid tuzum jon talvasasida alaxsirayotgan kezlarda, 1989-yili, o‘zim ishlaydigan “Yosh leninchi” gazetasida, keyingi yili ikkinchisi – “Ulg‘ayish azobi” “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” haftaligida chop etilgan. Gazetamiz o‘tkazgan so‘rov natijalariga ko‘ra, Erkin Vohidov “Yilning eng mashhur kishisi” deb topilgan. Ammo g‘olibga ham, so‘rov o‘tkazganlarga ham g‘azabnok nafasning ta’siri uzoq yillar zimdan sezilib turgan: “Hech kim, hech qachon unutilmaydi!”

Buyuk shoir o’sha yillari goh cho‘ng iztirob, gohida yorqin tabassum, ayni paytda favqulodda jur‘at-jasorat va bag‘rikenglik bilan ko‘targan masalalarning ko‘plari ro‘yobga chiqdi. Xalqimiz erishgan va erishayotgan yutuqlardan ruhlangan so‘z san‘atkori keyinchalik faxrlanib yozganidek: “Istiqlol bizga Vatan berdi. Endi, meniki deb aytgulik o‘zbek yurtimiz, mustaqil davlatimiz, davlat tili bo‘lgan ona tilimiz bor. Olamga ochilgan o‘z darvozamiz bor”.

Donishmandning ulug‘ligi shundaki, fikrlariga yillar, davrlar ham chang sololmaydi. Eskirmaydi. Bugun o’sha suhbatlarni o‘qir ekan-siz, bunga bot-bot amin bo‘lasiz. Mana ulardan ayrimlari:

Sen uchun ham o’shalar o‘ylaydi, o’shalarning aytganini qilsang, bas!” – deb qaysi kunlarga yetib kelganimiz ma‘lum. Shuning uchun har birimiz fikrlashni, e‘tiqodimiz uchun kurashishni o‘rganmog‘imiz kerak. Oldimizda haqiqatdan ulug‘ obro‘ bo‘lmasligi lozim. Ana shunday yo‘l bilan kurashsakkina yorug‘ kunlarga yetamiz”.

“Og‘ir bo‘lsa-da, ziyolilarimizga aytadigan bir ta’nali gapim bor. Biz imkoniyatimizdan past darajada fikrlaymiz, ishlaymiz, ijod qilamiz. Ko‘nglimizning tagida “kaminalik” bilan yashaymiz. Shoir yoki yozuvchi bo‘lsak: shukr, 2-3 yilda kitobim chiqib turibdi, yana 2-3 yildan so‘ng mukofot olish navbatim ham kelib qoladi. Ortig‘iga da’vo qilib, nimaga erishaman, deb kun o‘tkazamiz. Olim bo‘lsak: mana, doktorlik unvonini qo‘lga kiritdim. Risolalarim chiqib turibdi.

Bundan kattasining, menga nima keragi bor, deb ovunamiz... Endi bunday shukronalik bilan yashash xalq va Haq oldida katta gunoh. Biz hech qachon to'xtab qolmasligimiz, imkoniyatimiz, kuchimiz darajasida ishlashimiz kerak. O'z kelajagimizni, baxtimizni, maslagimizni unvon-u chop etilajak kitoblarda ko'rsak, ona-O'zbekistonimizning, millatimizning taraqqiyoti to'xtab qoladi".

"Men dunyoga chiqish qudratiga ega bo'lgan shoir-yozuvchilarimiz, olimlarimiz, siyosiy arboblarmiz borligini bilaman. Lekin yurakdagi ana shu "shukronalik", ularni o'z izmiga solib olgan. Yoshlarimiz bunday qusurlardan xoli bo'lsalar. Hech qachon erishgan darajam yetarli demasdan, kuch borki, hayot borki, oldinga intilib yashamog'imiz kerak!"

"Bugun har birimiz o'zimizda shakllantirishimiz lozim bo'lgan eng muhim fazilatlaridan biri – tanqidni yordamchi deb bilish va unga keng yo'l ochish".

"Qadimgi Yunonistonning olam tarixida naqadar ulug' va boy iz qoldirganligi ma'lum. Qisqa davr ichida ul zamin tengsiz rivojlanish pallasiga kirib, olamga qanchadan-qancha daholarni berganligining sababi nimada deb o'ylaysiz? Fikrda. Yozishlaricha, Yunonistonning har bir fuqarosi mamlakatning tashqi va ichki siyosati, hayotidagi voqea-hodisalar haqida o'z shaxsiy fikriga ega bo'lishi lozimligi qonun tomonidan belgilab qo'yilgan ekan. Shaxsiy fikrga ega bo'lmagan fuqaroga, hatto jazo berilgan..."

"Jamiyatni orqaga tortadigan, buzadigan eng katta dushman – qo'rquv. Bunday qo'rquv hukmron yurtga tanklar-u raketalar bilan bostirib kirish shart emas. Shusiz ham odamlar bir-birining etini yeb, mamlakatni g'orat qiladi. Agar ko'ngildagi gapni rahbarning yuziga shartta aytadigan zamonlar bo'lganida, Stalin qirg'inlarini qo'ya turaylik, sovet qo'shinlari Afg'onistonga bostirib kirmas, BAM degan sarson qurilishga milliard-milliard pullar sochilmas, Orol qurib, paxta yakkaziroatchiligi kelib chiqmas, "Agroprom" tashkil etilmas edi..."

"Men xalqimizning milliy iftixor tuyg'usi baland bo'lishini istardim. Bunday xalq, avvalo, farzand tarbiyasiga e'tibor beradi. Bu borada o'tgan yetmish yil ichida qilolmagan ishlarimizni yaqin besh-o'n yil ichida uddalamasak, taraqqiyot bizni tarix sahnasidan surib tashlaydi. Ichimizdagi qo'rquvni, haddan tashqari kamsuqumlikni haydashimiz, dadilroq bo'lishimiz zarur..."

Uzilish

2002-yil may oyining birinchi shanbasi edi. Nihoyat, Erkin aka bilan Oliy Majlis binosida, u kishining muhtasham kabineta uchrashtdik. Atoqli shoir o'sha kezlarda milliy parlamentimizning Xalqaro ishlar va parlamentlararo aloqalar qo'mitasi raisi edi. Ancha suhbatlashdik. Ammo bor-yo'g'i bitta savol berishga ulgurdim, xolos.

E'tiborimni tortgani: suhbatdoshimning horg'inligi. Gaplarida xomushlik, parishonlik, hatto unga butunlay begona bo'lgan asabiylik sezilardi. Men buni betoblikning ta'siriga yo'ydim va muloqotimizni keyinchalik davom ettirishni taklif qildim. Afsuski, uzilib qolgan suhbatimizni oxiriga yetkazish nasib etmadi.

ЭГАЛИК ҲУҚУҚИ

Эркин ВОҲИДОВ:

«Жамиятнинг ўз вагонлари,

ўз локомотивлари бўлади.

Биз локомотивларни

йўқотиб, ҳаммани

вагонга айлантириб

қўйганмиз».

Мен Сиятл шаҳрида икки ўзбек йигитини учратдим. Ниҳоятда қобилиятли йигитлар экан. Дорида фундука талабаларга инглиз тилида бири математикадан, бири физикадан сабоқ берапти экан. Уларнинг инглиз тилини мукамал билишларини кўриб, қўйил қолдим. Фахрландим. Ўзбек йигитларининг америкаликларга сабоқ бериб турганлигидан кўнглим тоғдек кўтарилди. Лекин «вагоннинг йида 2-3 ўзбек талаба-

рат... Хуллас, номлари тилга олинган ташкилотларнинг ҳаммаси бизга раҳбарлик қилади. Ула нашриёт ишнини естаган пайти, тегишли раҳбарларига чора кўриш қудратига эга. Қолавер кунда-кунора мажлисларга тилиф этишини айтмайсизми...
— Хотирамга тушиб кетди, кин ака; бундан гўрт йилча бу Сиз раҳбарлик қилган наш ишини шаҳар партия кўми тузган комиссия сафида мен

So'radimki, Erkin aka, yurtimizda ilk gazeta-jurnallar chop etila boshlagan yillardan to hanuzgacha sahifalaridan "To'ylarimiz haqida o'ylarimiz" degan siyqa rukn tushmaydi. Radio, televideniye da bu muammo muhokama qilinmagan kunning o'zi kam. Qancha farmon-u qarorlar qabul qilindi. Kimlardir mansabini tark etib, kimlardir qamaldi. Samarasi esa nol. Biz, o'zbeklar qanday millatimizki, o'zimiz yaratgan urf-odatni yuz yillab muhokama qilamiz va jo'yali bir qarorga kelolmaymiz? Nima, to'y-ma'rakalarimizdan boshqa muhokama qiladigan muammomiz, dardimiz yo'qmi? Oilaviy marosimlar esa ixchamlashish o'rniga tobora dabdabali tus olib bormoqda... Buning sababi nimada?

– Rus shoiri Vladimir Mayakovskiyning yigirmanchi asr boshlarida yozgan bir she'ri bor, – dedi Erkin aka og'ir tin olar ekan. – Mazmuni taxminan shunday: osmonda yulduzlar porlasa biling, bundan kimdir manfaatdor! Qarangki, yerda kimdir manfaatdor bo'lmasa, koinotdagi yulduzlar ham o'z-o'zidan porlamas ekan. To'y-ma'arakalarimizning ixchamlashish o'rniga tobora kengayib, isrofchilik ortib bora-yotganining sababi ham xuddi shunday. Manfaaddor tomonlar ko'p. Sanab oxiriga yetish osonmas. To'yga unnasangiz, bilasiz.

Ko'proq guruch damlashingizdan oshpaz, ko'proq mehmon kelishidan to'y-xona egasi, kelin-kuyov unutilmas sayrga chiqishidan video-foto ustalari, qator-qator mashinalarni ijaraga beruvchilar, to'yxonani bezatuvchilar, xonanda-yu sozandalar, sarxush qiluvchi ichimliklarni sotuvchilar...

Siymolar

Xayrli xizmatlarning ko'paygani yaxshi, albatta. Odamlar ishli bo'lib, xalqimizning farovonligi yuksalib boraveradi. Ammo oilaviy marosimlarimizning, eski zamon tili bilan aytganda, "sotsialistik musobaqa"ga, yangicha nom bilan ataganda, o'zaro raqobatga aylanib ketishi tashvishli. Bu bahsda qo'li kaltaroqlar ko'proq jabr chekadi. Mutaraqqiy dunyodan uzilib qolgan mustabid tuzumda bu omiligimizni tushunish mumkin edi. Endi-chi?

Shuning uchun siyqasi chiqib ketgan rukn – "To'ylarimiz haqidagi o'ylarimiz"ni "Insof bersin"ga almashtirgan ma'qul. Bandasiga O'zi insof bermasa, ko'zi ochilishi mushkul...

Buyuk shoirning suyakli shogirdi – atoqli adib Xayridin Sulton mutlaqo haq: Erkin Vohidovning asarlari, xususan, publitsistikasi, "insonga hamisha insonligini eslatib turadigan vijdon va diyonat qo'ng'irog'i bo'lib yangraydi".

**ERKIN
HOJIMUHAMMAD:**

“KO'NGILNI OVUTIB TURISHNI O'RGAN...”

Erkin HOJIMUHAMMAD

2000-yilda Toshkent viloyati Bekobod tumanida tug'ilgan. Hozirda Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti 4-bosqich talabasi. Yosh ijodkorlarning “Zomin seminari - 2021” festivali ishtirokchisi. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan “Fotiha” nomli she'rlar to'plami nashr etilgan.

Oshiq

*Hayot qonuniga amal qilmayman,
Dunyoni ko'zimga qilaverma tor.
Xudo qancha umr bergan, bilmayman,
Bilaman, har boshda bitta o'lim bor...*

*Seviklim, kechirgin ranjitgan bo'lsam,
Muzday hadik joylab ich-ichlaringga.
Yoningda bo'lishni istayman, o'lsam
Meni ko'mib qo'ygin kulgichlaringga..*

*Qiynaydimi odamni odam?
Imkon bo'lsa alishaylik gal.
Majnun kabi sahro dunyoda
ko'p izladim seni dastavval...
Tushlarimga kirdingmi ishga?
Ko'p kirasan,
men demayman
- bas!
Tushlarimga kirib chiqishga,
Yaxshiyamki, tovon to'lanmas.
Tun, mudroqday uyquga shayman,
dilda yashar sog'inch qushlari,
seni izlab senga bormayman,
senga olib borar tushlarim...*

Kechish

*Cheksiz ayriliqning tushganda cheki,
Chekinmay yoningga bo'ronday yeldim!
Seni deb, menga zor hurlardan kechib,
Kechish dengizini men kechib keldim...*

*Qaragin, niyatim senday bokira,
Sog'inch uyaladi, hijronni yutsak.
Sendan kechish mushkul, isming yozilgan,
Yurakning ustiga, ustiga-ustak...*

*Kun kelar, kelaman kechib baridan,
Kun kelar, kelaman bo'lgani tirgak!
Kun kelar ayriliq ko'chalaridan,
Baxtning ko'chasiga ko'chamiz birga!*

*Bilaman, ayriliq tunlari uzun,
Bilaman, xatoni kechirmas g'anim.
Men seni sevaman, muhabbat uchun,
Kechilmaganim...*

Yashash

*Suratingdan erta, kech,
Ko'z olmasdan yashayman.
Ko'ngling eshigini hech,
Buzolmasdan yashayman.*

*Bo'ldim dardga andarmon,
Yor, bo'lding dilga armon,
Sen bilan ahd-u paymon,
Tuzolmasdan yashayman.*

*Sog'inchga dil keng hanuz,
Ortga qaytmaysan hanuz,
Soching dengiz, men hanuz,
Suzolmasdan yashayman.*

*Tushning kelmadi o'ngi,
Balki kunimdir so'nggi -
Sendan hali ham ko'ngil
Uzolmasdan yashayman!*

Qor ziddiyati

*Qor - qanday fusunkor ilohiy nursan?
Ey bulutning o'g'li, qishning nafasi.
Qadamlar zarbida yashirin g'ussa,
G'ichir-g'ichir ovoz - qish sonatasi!*

*Go'yo romantika sening yog'ishing,
Yog'asan bir mayin, shundoq beozor.
Ammo sevgilimga juda yoqishing,
Dilimni yoqadi, bilmaysan-da, qor!*

*Aslo arazim yo'q, azizim, bundan,
Bu balki, senga ham emasdir bog'liq.
Sen mayin yog'asan.. (Har yog'aningda,
Onamning oyog'i qoladi og'rib).*

*Bu oqshom termuldim ko'ziga g'amning,
shu onda keladi uni kuragim.
Qor, mayin yog'asan..
Endi onamning -
Oyog'i og'riydi, mening - yuragim...*

Akamga xat

Aka, dadam hayot paytlarni esla...

*Vidolashuv kuni o'zda emasdim,
qulagandi shu kun umrimdan tirkak,
xazondek to'zgandi butun xayolim,
Orol dengiziday bo'sh edi yurak.*

*Quyosh botib qo'ydi, ko'k - qora mato,
shabnamni kiritdi xonamga tunlar.
So'ngra hayotimga kirishdi qator -
dadamsiz kunlar...*

*Aka, bolalikni dilim tusaydi,
tilagim o'shanday quvonchga to'lib,
qaniydi, bir umr uchib o'tsaydim
otam oyog'ida samolyot bo'lib.*

*Ma'yusman, dilimga mahzunlik tekkan,
Sog'inchim cho'g'ini kulga o'radim.
Gulning g'unchasidan nozikroq ekan,
dadamga o'rganib qolgan yuragim.*

Aka, dadam hayot paytlarni esla...

Erk

*O'zingga sovg'a ol,
men bu borada,
Ancha ildamladim
va chiqdim to'rga.
Har kunmas,
hech yo'qsa ora-orada,
Ko'ngilni ovutib turishni o'rgan...*

*Qoplashga yo'l qo'yma yurakni g'amlar,
Jisming bilmagan payt, rohat-u tinni.
Baqir,
desa hamki bunda odamlar:
- Jinni...*

*Senga yoqmas kunlar bo'lmasin uzun,
Eplolmasang kaftni peshonangga ur.
Yomon ish bo'lsa ham yuraging uchun,
O'zingga eng yoqqan ishni qilib tur...*

*Ishlarni tashlab qo'y,
yotsa ham chala.
Erkinlik yo'lin top,
dil erkni ko'rgan.
Ko'tarib yurish bu boshqa masala,
Ko'ngilni ko'tarib turishni o'rgan...*

SHIRIN ABDULLAYEVA:**“HAYAJONLANDIM VA
HAYRON QOLDIRDIM...”****O‘zim
haqimda...**

Men 2005-yil Namanganda ziyolilar oilasida tug‘ilganman. Oilada besh qizimiz, men kenjasiman. Bolaligidan san‘atga qiziqishim kuchli bo‘lgan. Taxminan, 2-3 yoshlarimda onam oshxonada, uy ishlarini qilish davomida qo‘shiq aytayotganlariga guvoh bo‘lib, rosa havas qilganman. “Qo‘shiqchi bo‘laman, menga ham o‘rgating”, deb tinchlik bermasdim. Keyinchalik ular meni kichik-kichik qo‘shiqlar aytishga o‘rgatib, so‘ng musiqa va raqs to‘garaklariga olib borgan. Qolaversa, qiziqishlarimning shakllanishida uyimizdagi muhitning ta‘siri ham katta. Chunki opalarimning barchasi sport va san‘at to‘garaklariga borishar edi. Men ham ularni holi joniga qo‘ymay, ortlaridan ergashardim. Hozir ham ushu sporti bilan muntazam shug‘ullanib, asosan, “Nunchuck” qurolidan foydalanaman. Yana ot sporti ham qiziqishlarimning avvalida turadi.

Kuchli hayajon

Hozirda Xitoy poytaxti Pekin shahrida joylashgan Tsinghua universiteti-ning 1-bosqich talabasiman. Universitetga kirishim ham juda esda qolarli bo'lgan. Men imtihonlarni 2023-yilning 7-mart kuni Toshkentdan turib, onlayn tarzda topshirishim kerak edi. Tasodifni qarangi, 6-mart kuni "Zulfiya" mukofotiga loyiq ko'rilganim haqida xabar keldi. Albatta, har bir o'zbek qizining orzusi bo'lgan, shaxsan Prezidentimizning o'zlari taqdirlashi rejalashtirilgan ushbu tadbirni o'tkazib yuborolmas edim. Shu sababli universitet ma'muriyati bilan bog'lanib, davlat mukofoti bilan taqdirlanayotganim haqida aytib, vaziyatni tushuntirdik. Ular bizga 9-mart kuni universitetning o'zida oflayn imtihonlar bo'lib o'tishi, bimalol kelib, topshirishim mumkinligini bildirishdi. Shu bilan imtihonlarni Xitoyning o'zida topshiradigan bo'ldim. Imtihonlarni topshirish uchun katta opam bilan borganmiz. Lekin universitet hududida faqat talabalar yurishi mumkin ekan, shu uchun bir o'zimni olib kirib ketishgan. Hayajon kuchli bo'lgan, chunki xitoy tilini opamchalik yaxshi bilmasdim, aslida shu uchun ham ularni sherik qilib olgandim. Keyinroq meni abituriyentlar to'plangan xonaga olib kirishdi, u yerda tengdoshlarim bilan suhbat qurib, muhitga moslashib, hayajonlarim anchagina bosilgan.

O'zbekistonni qanday bilishadi?

Imtihon kuni universitetda bir ustoz mening O'zbekistondan ekanligimni bilib, yo'limga peshvoz chiqdi. Ustoz menga Xitoy televideniyesida tanishlari borligi, ular O'zbekistonni o'rganishga juda ham qiziqishi va yurtimiz haqida ko'rsatuv olmoqchi ekanliklari haqida aytib, shu ko'rsatuvga taklif qildi. Keyinchalik o'sha ko'rsatuvda yurtimiz madaniyati haqidagi fikrlarim, ona tilimizdagi qo'shiqlarim hamda raqslarim bilan ishtirok etdim. Umuman, shu yillarda O'zbekiston va Xitoy hamkorligidagi "Bir makon, bir yo'l" strategik loyihasi asosida ikki xalq orasidagi do'stona munosabatlar yana ham mustahkamlanib bormoqda. Xitoyliklar menga mamlakatimiz haqida juda ham iliq fikrlarni aytishadi. Ular O'zbekistonni tinch davlat sifatida bilishadi.

Talabaning o'zi tanlaydi

Tsinghua universitetining sotsiologiya fakultetida xalqaro munosabatlar yo'nalishi bo'yicha o'qiyapman. Albatta, ikki davlat ta'limining farqli jihatlar bor. Masalan, O'zbekistonning ko'plab universitetlarida fanlar va dars soatlarini OTM-larning o'zi belgilab beradi. Xitoyda esa fanlar, o'qish vaqti, hattoki mutaxassislarni ham talabaning o'zi tanlaydi. Bu degani siz talaba sifatida o'zingiz qiziqqan fanni o'zingizga qulay vaqtda o'zingiz yoqtirgan o'qituvchidan o'rganishingiz mumkin. Yana "osmon osti mamlakati"da universitetlar ko'p, bu esa o'z navbatida sog'lom raqobatni yuzaga keltirishi tabiiy. Raqobat talabalarning foydasiga ishlaydi, ularning komfort sharoitda tahsil olishlarini ta'minlaydi. Xususan, bizning Tsinghua universitetida zamonaviy suzish havzalari, sport zallari, talabalar turar joyi binolari, hattoki o'z kinoteatri ham mavjud. Ya'ni talaba universitet maydonidan chiqmagan holda o'zining qiziqishlari bilan mashg'ul bo'lish imkoniyatiga ega. Nafaqat qiziqishlari, balki kundalik ehtiyojlarini ham qondira oladi. Chunki savdo do'konlari, musulmonlar va boshqa din vakillari uchun alohida xizmat ko'rsatuvchi oshxonalar ham bor.

San'at...

Bugun san'at qon-qonimgacha singib ketgan desam, adashmayman. Menimcha, hech qachon san'atni tashlab ketolmasam kerak. Har holda hozircha shunday tasavvurdaman. Qolaversa, qo'shiq aytishim, milliy raqslarimizni ijro eta olishim mening Xitoydagi hayotimda ham juda qo'l keladi. Chunki universitetimda 40 000 dan ziyod talaba bor. Ular orasida tanilish, nom chiqarish juda ham qiyin. Lekin tadbirlardagi chiqishlarim sabab bugun ko'pchilik meni yaxshi biladi. Bundan juda ham xursandman.

Musiqaning esa Jaz yo'nalishiga qiziqishim katta. Ba'ziba'zida rep ham eshitib tura-man. O'zbek san'atkorlaridan Muhriddin va Husniddin Xoliqovlar, O'ktam Hakimov, Nasiba Abdullayevlar ijodini sevib tinglayman va qaysidir ma'noda, o'zim uchun ma'naviy ustoz deb bilaman.

Hayron bo'lishgan

Xitoy universitetlarida o'qish sentabrning o'rtasida boshlanadi. Ungacha birinchi kurs talabarlari harbiy tayyorgarlik bilan band bo'lishadi, chet ellik talabalar uchun esa o'qish oldi tayyorlov lagerlari faoliyat yuritadi. Lagerda o'qib yurgan kezlirim bizga Tsinghua universitetining ushu bo'yicha maxsus harakatlar to'plami o'rgatilgan. Tabiiyki, men bu harakatlarni bajarishga boshqa talabalardek qiynalmaganiman. Shunda bolaligimdan ushu bilan shug'ullanganimdan bexabar ustozlar "Qanday qilib o'zbek qizi bu jang san'ati harakatlarini xitoylik talabalardan ham yaxshi bajaryapti?" deb hayron bo'lishgan ekan. Keyinchalik buni ularning o'zlaridan eshitganman.

Sport...

Shu yoshimgacha 8 ta sport turi bilan shug'ullanganman. Bular gimnastika, akrobatika, karate, suzish, ushu, qo'l jangi, golf va ot sport turi. Sportga mehr qo'yishimga yuqorida aytganimdek, aynan, opalarim sababchi bo'lishgan. Ularning sport to'garaklariga borib yurganlarini ko'rib havas qilardim, ortlaridan ergashardim. Keyinchalik bu mashg'ulotlar hayotimning bir qismiga aylanib qoldi. Hozir ham muntazam ravishda ushu va suzish bilan shug'ullanaman.

Qo'shiqchini hech kim kelin qilmaydi...

O'zbek mentalitetida qizlarga nisbatan qandaydir "chegaralar" mavjud. Masalan, "Qiz bolaga sportda nima bor? Uning o'rniga uyda o'tir, ishlaringni qil, pishir-kuydirni o'rgan" yoki "Artistlikni kim qo'yibdi senga, raqqosa bo'lmoqchimisani? Qo'shiqchini hech kim kelin qilmaydi" kabi fikrlar atrofimizdagilar tomonidan aytilgan. O'zgalarning fikriga hurmat saqlagan holda ta'kidlaymanki, bu umuman noto'g'ri qarash. Shukrki, bizning oilamizda buning mutloq teskarisi. Ota-onam mening qiziqishlarimga hech qachon to'sqinlik qilmaganlar, aksincha shaxsiy rivojlanishim uchun qanday yordam zarur bo'lsa, har doim qo'llab-quvvatlab turishgan. Bu uchun oilamdan, ota-onamdan juda ham minnatdorman.

Kitob mutolaasi

Kitob o'qishni yaxshi ko'raman, har doim vaqt topishga harakat qilaman. Eng so'nggi o'qigan asarim Xolid Husayniyning "Tog'lar ham sado berdi" nomli kitobi. Juda ham qiziqarli asar. O'zi, umuman, Xolid Husayniyning ijodiga juda ham qiziqaman va uning ko'plab asarlarini o'qib chiqqanman. Qolaversa, biznes – menejment, siyosatga oid kitoblarni ham o'qib tura-man. Nazarimda, badiiy asarlar mutolaasi barcha uchun birdek zarur, ayniqsa ijodkor insonlar uchun. Chunki ular orqali insonning dunyoqarashi kengayadi, ma'naviy ozuqa oladi.

O'zbekiston (Namangan) – Xitoy savdo

乌兹别克斯坦女歌手琳诗琳歌曲演唱

O'zbekiston yosh hoshiyalarining olma

To'g'ri fikringizni rag'batlantirishadi...

Odamzod biror bir maqsadiga erishish yo'lida qoqilganida, qayta harakat qilishdan ko'ra, taslim bo'lishga ko'proq moyil bo'ladi. Lekin muvaffaqiyatning kaliti yiqilganda tura olish, menimcha. Yana inson hech qachon o'z fikrlarini bildirishdan tortinmasligi kerak, shunda siz hech qachon yutqazmaysiz, hatto u noto'g'ri bo'lsa ham. Xato gapirsangiz, to'g'rilashadi (buni tahlil qilishingiz kerak), to'g'ri fikringizni rag'batlantirishadi (bundan taltayib ketmasligingiz lozim). Bu faqat va faqat sizning foydangizga ishlaydi. Bugun men o'z hayotimda shularni dasturulamal deb bilaman va tengdoshlarimga ham shuni maslahat bergan bo'lardim.

Kelgusida...

Kelgusidagi maqsadim, avvalo, ota-onam orzu qilgandek, ular faxrlanib yuruvchi farzand bo'lish va roziliklarini olish. Rejalrimda esa o'qishimni a'lo baholarga tamomlab, magistratura bosqichini davom ettirishni ko'zlaganman. Qolaversa, keyingi faoliyatim davomida O'zbekiston va Xitoy davlatlari o'rtasidagi hamkorlikning yana-da gullab-yashnashi uchun hissamni qo'shmoqchiman.

Xitoydan "O'zbekiston talabasi" jurnali uchun maxsus

Ovqatlanish AZOBI

Oldingizda turgan noz-ne'matlar ishtahangizni ochish o'rniga, sizga azob berishi haqida o'ylab ko'rganmisiz? Ba'zi narsalar to'g'risida million marta eshitsangiz ham, unga amal qilmasligingiz mumkin (garchi u ish sizga foydali bo'lsa ham). Bosh borib devorga urilganda esa...

Bizning madaniyat ovqatlanish atrofida o'ralashib qolgandek tuyuladi menga. Buning yaqqol misoli esa o'zbekona to'yning g'iybati. Hamma dasturxon qay "daraja"da to'ldirilgani haqida gaplashadi (kelin-kuyov ikkinchi darajali va bu boshqa mavzu). Do'st-u yorga 2 dona non, bemorga esa issiq ovqat olib boramiz. Gap-gashtaklarda ham birinchi taomnoma muhokama qilinadi. Uyimizga mehmon kelib qolsa bormi, tezda ovqat pishirishning harakatida bo'lamiz. Ovqatning hayotimizdagi o'rni qanchalik katta bo'lmasin, "to'g'ri ovqatlanish"dan begonaligimiz rost.

Ota-onamiz, yaqinlarimiz bizni doim ko'proq ovqatlantirishga harakat qiladi. "Bolam, ko'proq ye", "Jiyan, kosaning tagida qolmasin", "Do'stim, oxirigacha yeymiz, yemasangiz xafa bo'laman" kabi gaplar mehribonchilik va o'ziga yaqin olishning belgisi bo'lib qoldi. O'zbekona mehmondo'stlikni "oling-oling" siz tasavvur qilib bo'larmidi?

To'yboshiga
"Mehmonlar
uchun bitta ovqat
beraylik" yoki
"Odamlarning soniga
moslab dasturxon
yozaylik" deb ko'ringchi!

Unga do'st yoki dushman ekaningiz haqida o'ylanib qoladi. Aslida, rostdan ham bu shunchalik muhimmi? Noto'g'ri ovqatlanish qanchalik xavfli? Bundan biror kim o'libdimi? To'kin dasturxon turganda, vaqtning nima ahamiyati, bunday gaplarning nima keragi bor?

Ba'zilar uchun esa ovqatlanish iyerarxiyaning muhim elementi. Bunaqalar doim yegani, ichgani bilan maqtanadi va shu orqali boshqalardan ustun ekanini ko'rsatmoqchi bo'ladi. Rost-da, puli bor restoranlarda qimmat taomlar iste'mol qiladi. Puli yo'qqa esa kuniga 3 mahal oddiy yegulik kifoya. Uchinchi toifa insonlar esa kam sonli.

Jamiyatning shu ahvoliga bir shifokor chiqib, "Unday emas, bunday qilinglar", deyishi qanchalik ta'sir qilarkan? Har holda menga ta'sir qilmagan. Sog'ligim plastik kabi uzoq muddat o'zgarmaydigandek yashardim. Bu "yashash"ning asosiy qismi esa "oltin davr"imga to'g'ri keldi. O'zbekistonda talabalar ovqatlanishning barcha qoidalarini buzishadi. Ochlik va to'qlik bir-biridan shunchalik uzoqda turadiki, buni suvsiz cho'lga qolish bilan dengizda cho'kib ketishga o'xshatish mumkin. Chunki talabalar bir necha kun to'yib ovqatlanmaydi, keyin esa qayerdandir pul topib, bir dunyo ovqat pishirib yeydi. Uni yeb bo'lgandan so'ng, bo'kib qolgandek his qiladi o'zini. Buning gashti (salbiy ta'siri ham) boshqacha, azizlar. Bunday hayot tarzidan keyin esa oshqozonim "teshila boshlagani" aniq edi. Faqat bu haqida o'qishni tamomlagandan keyin bildim.

Uzoq vaqt oshqozoningizda o'zgarish, bezovtalik his qilasis. O'tib ketar degan yolg'on tasalli bilan yuraverasiz. Bora-bora og'riqlar kuchaygandan keyin shifokorga qabuliga kirishga majbur bo'lasiz (qaror qilmaysiz). Shu yo'sinda oshqozon-ichak sohasida 2 ta "yazva"m borli-

gini bildim. Bittasidan hatto qon ham chiqi boshlabdi. Bunday kasallanishning yakuni jarrohlik stoli hisoblanadi. Shifokor oshqozoningizning katta qismini olib tashlaydi. Tiklanish uchun esa bir nechayil kerak bo'ladi. Agarsizda ham shundaymuammo bo'lsa, menga o'xshab davolanishni maslahat beraman. Ana o'shanda hayotimiz naqadar ovqatlar atrofida aylanishini ko'ra olasiz. El qatori ovqatlanmasligim meni boshqalardan begona qilib qo'ygandek. To'y-u marosimlarga borgim kelmaydi. Yeb-icholmasangiz, o'sha to'yning xursandchiligidan bebahra qolayotgandek his qilasis o'zingizni. Karnaylar baland qichqirgan to'yxonalarda kim bilandir samimiy suhbatlashib bo'larmidi!

Bu hammasi emas. Osh, manti, shashlik, lavash kabi taomlarni yeya olmasligim nafsimga azob beradi. O'ylab qolaman: nahotki, bularning barchasi zararli! Yo'q, hammasi ham emas. Aslida, bizning ular bilan "munosabat"imiz zararli.

Gazli ichimliklarni ham qo'shib "amri ma'ruf" qilish niyatim yo'q. Ularning salbiy ta'siri haqida ko'pchilik biladi, deb o'ylayman. Gap bunda ham emas. Masalan, do'stlaringiz bilan stol atrofida o'tirganingizda sizga gazli ichimlik uzatishsa-yu, siz, yo'q, ichmayman, desangiz, albatta, sababini so'rashadi. Shunda bu sog'liq uchun ziyon deb ko'ringchi, naq kulgiga qolasis. Kamiga sizni yana ichishga mulozamat bilan majburlashadi. Men kasal ekanimni sabab qilib keltirsam ham, "oling-oling"lar tugamaydi. Bunday qilayotganlar menga yomonlik tilaydimi yoki yaxshilik? Yoki odamlar shunday qilish kerakligi uchun ham shunday qiladimi? Ya'ni taomilga ko'ra, mezbon mehmonlarga ovqat vositasida mulozamat, hurmat ko'rsatishi kerak. Demak, yuqoridagi vaziyatda men bunga chidab, "yo'q" deb turishim kerak ekan-da. Ishoning, bu juda qiynab yuboradi adamni. Stolni tars urib "Kasalman, menga mumkin emas, nega tushunmaysiz?" degim keladi. Keyin shaytonga hay beraman.

Inson hayotidagi eng tartibsiz faoliyat ovqatlanish bo'lsa kerak, ko'plab kasalliklarning sababchisi ham shu. Oshqozonimizga va madaniyatimizga chuqur botayotgan bu jarayonga qachondir to'g'ri yondasha boshlashimizdan umidvorman. Ungacha men ham tuzalib qolarman...

Bobur SHAHKAT o'g'li
jurnalist

“TEOREMA” – TENGSIZ TUHFFA

Tangri taolo insonlarga o'z qudratidan so'z san'ati vositasida xabar berdi. Muqaddas kitoblar orqali odamzodning ong-shuuri yuksalib, inson tafakkuri mahsuli bo'lgan badiiy adabiyot yuzaga keldi. Badiiy san'atsiz adabiyot ruhsiz tanadek gap. Badiiy asardan ma'naviy ruh – ozuqa, zavq tuymoq rohati ijodkorning nechog'lik san'atkorligiga bog'liq.

Mumtoz adabiyotimizda tavze, zamonaviy adabiyotda alliteratsiya san'ati lafziyva ma'naviy go'zallikning ifodasi hisoblanadi. U til imkoniyatlaridan mohirona foydalanib, bir harf bilan boshlanuvchi so'zlar asosida asar yaratishdir. Bu san'atning dastlabki namunalari XI asrda Ahmad Yugnakiyning “Hibbat ul-haqoyiq” asarida uchraydi: “Baholik dinar ul biliklik kishi, Bu johil biliksiz bahosiz bishi. Biliklik biliksiz qachon teng bo'lur, Biliksiz tishi er johil er tishi”.

Shoirilar ijodida asosan to'liq yoki qisman tavze yaratish kuzatiladi. Cho'lponning “Sochilgan sochingdek sochilsa siring...” qisman, Erkin Vohidovning “Qaro qoshing, qalam qoshing, qiyiq qayrilma qoshing, qiz...” to'liq tavzening go'zal namunasi sifatida e'tirof etiladi.

Bugun ham adabiyotimizda shu kabi nodir asarlar dunyoga kelmoqda. Xususan, kitobxonlarni hayratga solgan “Teorema” asarini tavze san'atining noyob durdonasi deyish mumkin. Yozuvchi Temur To'raboyevning bu asari boshdan oyoq “T” harfidan boshlanuvchi roman bo'lib, muallif aytmoqchi “Tanho “t” dan to'ragan tetralogiya”. Bu to'rt kitobdan iborat roman-tetralogiya bugun jahon rekordi darajasida baholanmoqda. “Teorema”da xalqimizning o'tmishi, bugungi turmush tarzi, ertangi orzulariga muallifning ijodiy nigohi ila nazar tashlangan. Romanda Farg'ona vodiysi aholisining asta-sekin unutilib borayotgan urf-odatlar, do'lvor-dalli tabiati shirali tilda noyob maqol-matallar, hozirda tanqislanib qolgan so'zlar vositasida dilbar bir ohangda tasvirlangan.

“Teorema”ni o'qir ekanman, o'zbek tili-mizning nechog'lik so'zga boy, “tesha tegmagan”, “tutilgan va tutilmagan” so'z va iboralari bisyor ekanligi, ko'z-ko'z qilsa arzirli ulkan imkoniyatlari qalbimni iftixorga to'ldirdi. Unda xalq tilining sarchashmalari bo'lmish shevaga xos so'zlardan ham mohirona foydalanilgan.

“Tuproqdan tashqari turibman”

Asaryozuvchining o'ttiz yillik mehnat mahsuli. Shunday asar yozish g'oyasi muallifning fikrini band etib, “Qanday bo'larkan, ma'no tugalligiga putur yetmasmikan?” degan ikkilanishlar girdobida yurgan kezlari onalari betob bo'lib qoladi. Volidasidan xabar olgani borib, “Onajon, ahvolingiz qanday, tuzukmisiz” degan savoliga bemor ona “Tuzukman, tuproqdan tashqari turibman”, deya javob bergan ekan. Onaning bu so'zlari, gapning “T” harfiga qurilishi, ma'nosi yozuvchini darhol qo'lga qalam olishiga sabab bo'ladi. O'ziga xos ruh, yangicha shakl-u shamoyilda yozilgan bu kitob ayni paytda ilmiy-uslubiy tadqiqodlar manbai hamdir.

“Shov-shuv ko'tarsam arziydi”

Yozuvchi Shukur Jabbor o'zining Facebook ijtimoiy tarmog'idagi sahifasida ushbu asar haqida “Shov-shuv ko'tarsam arziydi” deya quyidagicha fikrlarni bildirib o'tdi:

“Yaqinda o'zining 60 yoshli yubileyini nishonlagan Temurbek To'raboyev degan yozuvchi bor. Shu inson bitta “T” harfini ishlatib, to'rtta roman yozayapti. Trilogiya emas, tetralogiya yozayapti! Nobelga ilinmasa ham, Ginnesning rekordlar kitobiga kiritisa bo'ladigan natija! Tilimizning imkoniyatini qarang! “Kechasi osmonga oy chiqdi” degan so'zni “t” harfi bilan ifodalash uchun ikki oy yozishdan to'xtab qolganlarini aytdi. Va nihoyat topibdilar: “Tun tumor taqdi”. Qarang, hatto badiiy ifolanib ketgan va chiroyli chiqqan”.

Adabiyotning matematikasi

Professor, adabiyotshunos olim Suyun Karimov yozuvchi Temur To'raboyevning “Teorema” asari haqidagi maqolasida ijodkorning 1571 ta “t” harfidan boshlanuvchi so'zlarni 6166 xil shaklda ifodalab, 15146 bor qo'llaganini aytib, shunday yozadi:

- O'zbek tilining izohli lug'ati besh jildligini olib qarsak, unda “t” tovushi bilan boshlanuvchi 2684 ta so'zga duch keldik. Bu yerda gap so'zlar nisbatining teng kelgan-kelmaganligida emas. Muallif ona tilimizdagi “t” bilan boshlanuvchi lug'atdagi barcha so'zlardan foydalanmagani aniq. Aslida, bu muallifning vazifasiga kirmaydi ham. Unda gap nimada? Gap muallifning mavjud so'zlardan qanday foydalanganligida, ularning badiiy-estetik imkoniyatlarini qay darajada yuzaga chiqara olganligida. Ayni paytda, “izohli lug'at”da uchramagan so'zlarni qadimgi tilimizdan, shevalarimizdan olib, ularni badiiyat maydoniga dadil olib kirganligida va ularga ham ma'lum ma'noda badiiy-estetik vazifa yuklay olganligida»

“Ovoza” bo'lgan roman...

Romanda yozuvchi ta'biri bilan aytganda, “To'raqo'rg'onlik temirchi, tosh-taroshlarning to'raasi - Tursunboy va Toshbuloqlik teng tushadigan tikuvchi topilmaydigan Tursunoyning to'ya topishganliklaridan tortib, Tangri taolo taqdiri tufayli teng-tengini topib, taqdirleri tutashgani” to'g'risida hikoya qilinadi. Shuningdek, kitobning dastlabki sahifasida keltirilgan quyidagi ta'riflardan muallif asarini tushunsa bo'ladigan tilda, imkon qadar ravon yozishga harakat qilganini ham anglab olish mumkin:

“Turkistonning tug'i, tumori - Temur Tarag'ay. Temur Tarag'ay Turkistonga Tangri Taoloning tengsiz tuhfasidir. Turkistonning tongi tongdek, tuni tunde. To'rt tomoni - tog'. Tog'lari tog'lariga tutash. Turkiston tog'lardan tashqari, tepalig-u tekisliklardan tarkib topgan. Tepaligi tepadan tepa. Tekisligi tekisdan tekis”.

Ha, Tangri bergan ilhom va marhamat bois “Qudratli va buyuk o'zbek tili” deb nomlangan o'ziga xos teorema Temur To'raboyev tominidan yangicha ko'rinishda isbotlandi desak, adashmaymiz. Shubhasiz, ushbu asar tilimizning lug'aviy imkoniyatlarini oshirish va yana-da boyitishga xizmat qiladi. Chinakam “ovoza” bo'lgan, allaqandaydir rekordlarni urishi kutilayotgan bu roman tanti, topqir, tinib-tinchimas Temurbekning adabiyot ixlosmandlari uchun tengsiz tuhfasidir.

Muazzamxon RAHIMOVA
o'qituvchi

SABAHATTIN ALI

AYRON

Qishloqdan stantsiyagacha cho'zilgan yo'l erigan qorlar tufayli tizza bo'yi loy edi. Ikki nayza bo'yi ko'tarilgan quyosh hali dalalarni qoplagan qorlar ustida jimirlar va ko'zni qamashtiradigan darajada porlar, biroq yo'ldagi loyqa ko'lmaklarga tushganida ko'rimsiz rangga aylanib, singib ketar edi. Katta va olti tishli poyabzalini kiyib olgan kichik Hasan, o'ng qo'li bilan ko'targan ko'zani ora-sira dam olib, ko'tarishga harakat qilardi. Chap qo'lidagi ruxdan yasalgan finjonni yerga qo'yib, badaniga og'irlik qilayotgan yukning og'rig'idan birozgina qutilardi. Og'zigacha ayron bilan to'latilgan ko'zaning pastki qirrasi har qadamda tizzasiga botar, tirsagiga ildirib olgan dastasi esa qo'lidan chiqib, yerga yumalamoqchidek oldinga siljir edi. Oyoq kiyimining ostki qismi shu darajada ko'tarilgan edi-ki, uning tovonlari poyabzaliga emas, to'g'ridan-to'g'ri loy yerga botardi.

Qishin-yozin bosib o'tishi kerak bo'lgan ikki soatlik bu yo'l bu safar negadir uzoqdek tuyuldi. Yarim yo'lda bo'y cho'zgan kichik va quruq tol hali hamon tuman ichida edi.

Kichkin Hasan yillar davomida ko'rgan narsalariga e'tiborsiz boqdi. Qurigan qamishlar orasidan o'tgan kichik soyning, yoniga kelmasa farqiga ham borib bo'lmaydigan, kengligi to'rt metr keladigan ko'prigi bu safar qulab tushadigan darajada silkindi.

Biroz balandroqda, tekislikka qaragan kichik bir qir ustida joylashgan tegirmonning g'uvullashi eshitilmayotgandi. Qishning shu kunlarida uch kun ishlasa, besh kun ishlamas, eshigining oldidagi, barglari to'kilgan uchta tol bilan butunlay tashlandiq xarobaga o'xshab qolgandi.

Kichik Hasan hech narsani o'ylamay oldinga intilardi. Shu lahzada na uyda uning qaytishini kutayotgan ikki ukasi, na to'rt soat naridagi shahar markazida xizmatchi bo'lib ishlayotgan onasi xayoliga kelmasdi. Ayronini sotib, sota olmasligini ham o'ylamasdi. Aqlida faqat bir narsa bor edi: yana shu yo'ldan yurish, ortga qaytish majburiyati...

U go'yo uzoq yig'lagan odamdek og'ir xo'rsindi. Finjonni ushlab turgancha chap qo'lining tarsillab yorilgan kafti usti bilan burnini artdi. Ko'zini old tarafga oldi va stantsiyaga yaqinlashganini ko'rdi.

Ikki tomondan yalang'och tog'lar bilan o'ralgan mana shu uzun tekislikning o'rtasida yolg'iz qad rostlagan va atrofidagi bargsiz akatsiyalar bilan yanada ayanchli ko'rinib turgan bu sovuq imorat u yerga tasodifan tushib qolgan tosh bo'lagiga o'xshardi. Hatto kuniga ikki marta o'tadigan poyezd ham nega bu ma'nosiz yerda turibman deya hayratlanadigan darajada edi va bir necha daqiqa to'xtab, o'midan qo'zg'alayotgan vaqtida pishqirganida qandaydir yoqimli hushtak ovozi eshitilgandek bo'lardi.

Kichik Hasan vokzalning bir-biridan yog'och panjaralar bilan ajratilgan chegarasiga yetib, biroz dam oldi, so'ng yana yog'och darvozani ochib ichkariga kirdi.

Vokzal binosi bilan relslar orasidagi eni to'rt-besh metr keladigan maydonda, qopning ustida o'tirgan ikki qishloq odami va shineliga o'ranib, devorga suyanib turgan jandarmandan boshqa hech kim yo'q edi. Bu poyezdlar serqatnov bo'lgan vaqtda ham har xil kabob do'konlari, gazlangan ichimliklar va meva sotuvchilar bilan to'ladigan katta bekatlardan biri emas edi. Holbuki, yozda yon-atrofdagi qishloqlardan qora uzum, qovun, tarvuz olib kelgan besh-o'nta qishloqlik bu yerni jonlantirardi. Qishda esa kichik Hasan va har uch-to'rt kunda kichkina savatda qishki nok olib chiqadigan cho'loq odamdan boshqa hech kim ko'rinmasdi. Poyezd kelishi bilan oq

mallolangan surat bilan paydo bo'ladigan vokzal navbatchisi ishini tugatar-tugatmas o'z xonasiga yo'l olar va sotib olganiga o'n yil bo'lgan, akkumulyatorli, buzuq radiosidan birgina ovoz chiqarish uchun tongni tunga muvaffaqiyatsiz urinishlar bilan ulardi.

Bugun qishki nok sotadigan qishloqlik odam ko'rinmadi. Kichkina Hasan ko'zani nam yerga qo'yib, relslarni tomosha qildi. Har kuni yuzlab odamlarni noma'lum joydan olib, noma'lum joyga eltadigan bu uzun va cheksiz temir yo'l liniyalari orasida kelib-ketuvchi lokomotivlar qoldirgan qora yog' dog'lari ko'zga tashlanar edi.

Kichik Hasan qattiq chalingan hushtakdan cho'chib tushdi. Vokzalga yetib kelgan poyezd o'zi haqida xabar berayotgan edi. Teplovoz to'g'ridan-to'g'ri yog' dog'lari ustiga kelib to'xtadi.

Kichkina Hasan xuddi ip yigiradigan mashina kabi ko'za bilan krujkasini ko'tarib, poyezd bo'ylab yugurishni va boshini derazalarga tirab:

"Ayron, ayron, sof ayron!" – deb, baqirishni boshladi.

Yozda "muzdek!" – deb qichqirardi. Endi esa mana shu sovuq havoda har bir ayron so'zining boshida hamon o'sha "muzdek" sifati bordek tuyulardi. Ustiga ustak hech kim boshini burib qaramasdi ham. Poyezdning deyarli hamma oynalari yopiq, bir-ikki ochiq turganlaridan esa sochlari bo'yalgan, jun kofta kiygan ayollar ko'rinardi.

Kichkina Hasanining ko'zlari yopiq derazalarga teshib yuborgudek tikilar va ularning ortidan tunuka finjondan ayron ichadigan odamlar; badavlat dehqonlar, bo'yinbog'siz tadbirkorlar, ta'tildagi askarlarni, qisqasi, chanqaganlarni qidirardi.

U boshdan bu boshga qarab uch marta yugurdi. Ko'zaning o'tkir qirrali tubi uning yupin oyoqlariga tegib, og'ritdi, biroq u biroz yuzini burishtirib:

“– Ayron, sof ayron!...” – deyishni davom ettirdi.

Qaniydi, to'rt, hech bo'lmaganda to'rt qadash ayron sota olsa! Buning evaziga oladigan o'n qurushiga uyiga bir bo'lak qora non olib borolardi. Uning kelishini och bir intiqlik bilan kutayotgan ikki ukasining qiyofasi ko'z o'ngiga chaqmoqdek kelib-ketar, bu qo'rquv tufayli hali hamon baqirardi:

“– Sof ayron... Sof!...”

Onasi ishlaydigan joyidan haftada bir marta, atigi bir necha soatga kelar, o'zi bilan biroz yupqa, bir necha dona piyoz, ba'zan yarim piyola shinni olib kelardi. Ammo bular uch och qoringa ikki kunga ham yetmasdi... Shundan so'ng ikki ukani to'yg'azish vazifasi kichkina Hasan zimmasiga tushardi. Biri ikki yoshda, biri besh yoshda bo'lgan bu ozg'in bolalarning butun ishi esa shifti pastak tomli uyda qo'llariga nima tushsa, shuni yeyishdan iboratdek tuyulardi. Kichkina Hasan har kuni qatiq suyultirish uchun zarur bo'lgan xamirturushni ularning qo'li yetmaydigan, yoki topa olishmaydigan joyga – shift ustunlari devorga tutashgan burchakka yashirishga majbur bo'lar va har kun stantsiyada turgan vaqtida bu ikki ochofat o'zlari bilan bitta tom ostida yashaydigan, ochlikdan tinkasi qurigan, oriq, qari echkini ham yeb qo'yishlaridan qo'rqardi.

Juda ko'p marotaba qo'ltig'i orasida keltirgan nonni o'rta qo'yib, ayronni bo'shatish uchun sopol idish keltirmoqchi bo'lib o'choqning yonidagi burchakka borar va qaytib kelgach haligi nondan asar ham ko'rmasdi. Bu shunchaki dahshatli holat edi. O'sha vaqtda bor-yo'g'i bir finjon ayron ichar, ochlikka ko'nikib ketgan qornining yengil og'rishiga e'tibor bermay, eski po'stakning ustida yotgan ukalarining yoniga, ilma-teshik, yog'li kigizning ostiga cho'zilardi.

Uni aslida dahshatga tushirgan narsa ukalarining xuddi mana shu teshik kabi doimo yutadigan va hech to'ymaydigan qorinlari emas, uyiga quruq qo'l bilan qaytganida, bu ikki oriq maxluqning teshib yuborguvchi va katta ko'zlari, unga qanday cheksiz nafrat bilan qarashlari edi. U shu narsani o'ylab, seskanib ketardi. Hozir esa bu qo'rquv sababli bor ovozi bilan baqirayotgandi:

– Ayron... Ayron!...

Poyezdning uchinchi qatorda turgan vagonlaridan birining oynasi tushirildi. Uzun bo'yli, qalpoqli, kulrang mo'ylovli bosh chiqib, “Qani, menga bir finjon berchi”, dedi.

Kichkina Hasan qaltirab og'ir finjonni uzatdi. Erkak kichik ko'zlari bilan finjonga tikilib, uni jonjahdi bilan sippora boshladi. Mo'ylovining uchidagi ayron tomchilari esa yoqasiz ko'yilgiga tomayotgandi.

Idishni uzatib:

“Yana to'ldir!” – dedi.

Uni ham ichib bo'lgach, kamzulining cho'ntagidan o'n qurush olib, pastga tashladi:

“Besh qurushini ber!”

Kichik Hasan:

“Mayda pulim yo'q”, deb atrofga alangladi. Atrofdan stansiya zobitidan boshqa hech kim yo'q edi.

Yengil qor yog'a boshlagani uchun u bo'ynini qisib poyezdning jo'nashini kutayotgandi. Bola idishlarini turgan joyida qoldirib, uning oldiga yugurdi va pulni uzatdi:

"Shuni maydalab bering", dedi.

Ofitser javob bermasdan orqasiga o'girilib jo'nash qo'ng'irog'ini bosdi.

Poyezd oynasidagi uzun bo'yinli odam qo'li bilan ishora qildi:

"Qani, kel", deb qichqirdi. Kichkina Hasan o'sha tomonga yugurdi. U:

"Ber o'n qurushni!...", dedi.

Bola darhol pulni uzatdi. Poyezd sekin harakatlana boshladi. Pulni yana kamzulining cho'ntagiga solganidan so'ng, odam umidsiz ohangda shunday dedi:

"Mayda pulim yo'q, nima qilamiz?"

Vagon kichik Hasandan besh-olti qadam uzoqlashgandi. Uzun bo'lyi odam oynadan egilib,

"Hoy bola, haqingni halol et", deya baqirdi. Kichik Hasan hech narsani tushunmayotgandek qarab turardi. Poyezd tezlik bilan uzoqlashdi. G'ildiraklarining shovqini orasidan odamning ovozi takror eshitildi:

"Baraka topgur, halol et, halol et..."

Kichik Hasan nimadir deb g'udrandi. So'ngra ko'zasini olib, stantsiyaning qor tushmagan bir burchagiga borib cho'kkaladi.

Qor kuchli yog'a boshladi. Kichkina Hasan uyga quruq qo'l bilan qaytgandan ko'ra, kechki poyezdni ham kutishga qaror qildi.

U muzlab qolgan qo'llarini ishqalab, onasi echkinining junini qirqadigan qaychi bilan kesgan sochlari siladi. Shamoldan ko'zlari yoshlanib, moviy ko'zlarini qoplagan kipriklari bir-biriga yopishib qolayotgan edi.

Oqshomgacha shu burchakda kutdi. Ora-sira oyoqqa turib, tizzalarini qoqar, so'ngra yana cho'kkalab, ko'zlarini boshi ichidagi tumanli bo'shliqqa tikar edi. Bu bo'shliq unga dam olisdek tuyuldi, chunki u uchun o'ylash va tasavvur qilishdan ko'ra yoqimliroq narsa yo'q edi. Xayoliga bir necha bor onasi keldi. Uning yoshli yuzini ko'rgandek bo'ldi. Uch nafar bolasini loysuvoq uyga tashlab, boshqa qishloq va odamlar oldida bir-ikki luqma topish uchun ishlayotgan bu ayolga g'alati rahmi keldi. Bu qisman ukalariga nisbatan onasi bilan bir xil vaziyatda bo'lganligi bilan bog'liq edi. Uydagi ikki och maxluq har doim, haftada bir marta keladigan bechora ayolni o'sha nafratli qarashlari bilan qarshi olishardi. Ayol sho'rlik o'zi olib kelgan bulg'ordan yog'siz sho'rva pishirayotganda, tinimsiz yig'lar, uyni biroz tartibga keltirar, kechgacha o'tirganidan so'ng, ba'zan

hech narsa demay chiqib ketardi. Kichkina Hasan undan na otasi, na qarindoshi haqida bir og'iz so'z eshitmagan. Zotan, aqlini taniganidan beri o'zi ham bir lahza bo'lsa-da, bu narsalar haqida hech o'ylamagan edi. Hayotini stantsiyada ayron sotish va kichik ukalarining qornini to'ydirishdan iborat deb bilardi. Shuning uchun uning yagona qo'rquvi bu edi: onam biror kun uyga kelib, bir necha kun yotsa, og'riqlar ichida nola qilib, yana bir bola tug'sa, besh-o'n kundan keyin uni ham menga tashlab ketsa-ya?! derdi... Bu mehmonning qornini to'ydirish ham uning yelkasiga tushardi. Qishloq ahli negadir ularning uyalaridan uzoqda turishni ma'qul ko'rishardi. Biror kun eshiklarini kimdir ochganini eslolmaydi ham. Hayot avvalgidan-da fojialiyoq tusda davom etar, Hasan kundan-kunga suti kamayayotgan qari echkisining yordami bilan bu qo'rquvchilik kurashda yengib o'tishga harakat qilardi. Bo'sh vaqtlarini echkisini o'tlatish, qorli kunlarda esa dara bo'yidan bir qarich ham kelmaydigan qurigan o't topib, jonivoriga keltirish bilan o'tkazardi.

Yozda ishlar u qadar yomon emas. Tongning salqinida yo'lga chiqsa, charchamasdan vokzalga yetib boradi va darhol ko'zadagi bor ayronni sotib tugatadi. Cho'ntagini to'ldirgan mayda pullardan ham ko'ra ko'proq uni sevintiradigan narsa qishloqqa qaytarkan yukining yengil bo'lishi edi.

Ertalabki poyezdda ayronning hammasini sota olmasa ham, kechki poyezdgacha qolib kutar, bekatga ekin olib kelgan qishloq odamlari ko'pincha peshin vaqtida non yeb, butun ko'zani sipqorishardi.

Kechki poyezd soat to'rt yarimda kelgani uchun u yozda qorong'i tushmasdanoq qishloqqa qayta olardi. Ammo bugun poyezd kelishiga yarim soat qolganda bekat qo'rqinchli qorong'ulikka g'arq bo'ldi. Ayoq va zulmat ichida uyga qaytishini o'ylab, titradi va darhol ketmoqchi bo'ldi. Ammo shu payt vokzal xodimi xonasidan chiqib, poyezd yaqinlashayotganini bildirdi.

Poyezd vokzalda biroq to'xtadi. Kichkina Hasan poyezdning u chetidan bu chetiga yugurib, yopiq va bug'li derazalar ortidagi g'ira-shira ko'rinib turgan odamlarga qarab: "Ayron, sof ayron!" – deb baqirar,

bahaybat oyoq kiyimi ho'l qum ustida g'ichirlar, qichqirish uchun ochgan og'ziga qor to'lardi.

Vagonlar oynasidan o'tib, yerdagi ko'lmaklarga yoyilayotgan rangpar chiroqlar mo'ralay-mo'ralay o'tib ketarkan, kichkina Hasan ko'zasini tirsagiga osdi va panjarali yog'och eshikni itarib, qishloq tomon yo'l oldi.

Hali qorong'ilikka o'rganmagan ko'zlariga qor parchalari urildi. Ko'zadagi ayron har qadamda chayqalib, g'alati tovushlar chiqarayotgandi. Asta-sekinlik bilan orqasiga kirib borgan namlik uni qaltiratishni boshladi.

U hech narsani o'ylamay, hech narsani sezmay, xuddi hayvon kabi o'z yo'lini odatdagidek topib ketayotgan edi. Tekislikka chiqqanida esa tuflisining va ko'zadagi ayronning ovozigacha boshqa tovushlar ham qo'shildi. Uzoqdan bir qancha hayvon ovozi kelayotgandi. Hasan mudhish bir qo'rquv ichida qalt-qalt titrashni boshladi. Qadamlarini yanada tezroq tashlashga harakat qilar, ammo oyoqlari bir-biriga chalishib ketardi. Sovuqdan uyushgan oyoqlarining ko'za urilgan har nuqtasi daqiqalarcha og'rirdi.

Qorong'ulikdan, yuziga urilayotgan qor parchalari va shamoldan, tizzalariga sachrayotgan loydan va eshitilayotgan ovozlardan tobora qattiq qo'rqayotgan edi. Ochligini ham, ozg'in ukalarining dahshatli ko'zlarini ham, charchaganini ham unutgandi. Qishloqqa tezroq yetib borib, pechkada yonayotgan o'tin parchasi bilan yoritilgan paxsa uyga kirib, bir burchakka yashirinishni istardi. Na yotish, na-da dam olish, faqatgina to'rt devor orasida bo'lib qolish... Bu cheksiz qorong'ulikdan, bu qo'rqinchli ovozlardan qochish...

Oyoq kiyimi loyga botib qoldi. Oyoqlarini undan ozod qilib, yalangoyoq yugurdi. Qiyshaygan ko'zadan ust-boshiga, yerga ayron sachrardi. Bir-biriga urilgan tishlari orasidan ma'nosiz qo'rquv tovushi taralardi. Olisdagi hayvonlarning tovushi tobora yaqinlashayotgandek tuyuldi. Holbuki, u yo'lning yarmidagi qurigan toldan ham o'tib bo'lgan edi. U ko'zlarini xuddi qorong'ilikni teshib o'tmoqchi bo'lgandek ochdi va oldinga qaradi. Biroq hech narsani ko'ra olmadi. Ob-havo yaxshi bo'lganda ham kechalari yaqiniga kelmasa, chiroqlari ko'rinmaydigan qishloq unga yetib bo'lmaydigan joydek tuyuldi. Bir burchakka tiqilib qolgan va qochadigan joyi yo'qligini anglagan bir hayvon kabi cheksiz qo'rquv his qildi. Qo'lidagi ayronli ko'za bilan og'ir finjonni uloqtirib, yugurishni va bo'g'zidan tushunarsiz tovushlar chiqarishni boshladi. Bu tovushlar gohida "Oyi... oyi!" degandek eshitilar, gohida "a...a...aaah – a...a...aaah" shaklida zulmatga yo'yilardi.

Hayvon tovushlari yanada yaqinlashgan, yo'lning oldida, qirlar orasida bir qancha sharpalar ko'rinib, takror yo'q bo'lishni boshlagandi. Kichik Hasan tizzalari ortiq uni ko'tarib turolmasligini his etdi. Qo'rquv uning butun jismini qamrab oldi. Yalang oyoqlarini shilimshiq loyga bosganida chiqayotgan tovush uning orqasiga qamchi bilan urilayogandek tuyulib, qo'rquvini yanada kuchaytirdi. Tomog'iga nimadir tiqilib qolganek bo'ldi. Yorilgan qo'llari bilan ko'zlarini artib, oldinga qarashga intilar ekan yerga tizzasi bilan yiqildi. O'rnidan turdi, faqat besh-olti odim tashlab, yana yiqildi. Tomog'idan chiqayotgan tovushlar yanada qo'rqinchli tus oldi.

"Oyi, oyi!" derkan, ovozi tobora yaqinlashib qolgan va qor ustida shiddatli qadamlarlar sirg'anib kelayotgan, atrofida doira qurgan hayvonlarning uvlashidan farq qilmas edi. Junjikkan bir holda loy yerga uzangan tanasini qor qoplashga harakat qilarkan, u hamon bir-biriga urilayotgan tishlarining orasidan:

"Oyi...Oyijonim...Oyi!" deya g'o'ldirashda davom etdi. Bu vaqtda bir necha yuz metr oldinda, uylarining taxta eshigi orqasidan shamolning ovozini tinglab, kichik Hasanni kutayotgan ikki aka-uka unikiga juda o'xshash qo'rquv bilan qaltirar, qishloq atrofida aylanib yurgan bo'rilarining ovozini eshitgach esa bir-birining pinjiga kirib, yig'lashardi.

(1938-yil)

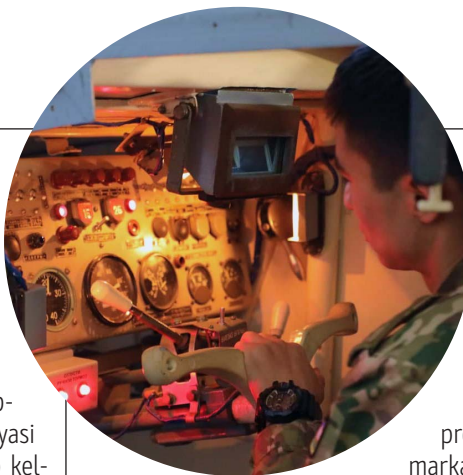
Turk tilidan Gulzoda SAFAROVA tarjiması

HARB ILMINING O'CHOG'I

Hozir jahondagi murakkab vaziyat bizdan ishning ko'zini bilib, kecha-yu kunduz fidoyi bo'lib, samarali mehnat qilishni talab etadi. Prezidentimiz tashabbusi bilan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasiga asosan, Qurolli Kuchlarimizda qo'shinlar jangovar salohiyatini oshirish, ularni zamonaviy qurol-aslaha va texnikalar bilan butlashga, harbiy kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishga, harbiy xizmatchilar, ularning oila a'zolari va pensionerlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamlı ishlar amalga oshirildi. Natijada qisqa fursatlarda mamlakatda ixcham va tezkor, zamon talablari asosida jihozlangan, har qanday tahdid va xatarlarga ishonchli javob qaytara oladigan milliy armiya barpo etildi, harbiy kasb-korning nufuzi tobora oshib bormoqda.

Qurolli Kuchlarda amalga oshirilgan islohotlarga qo'shimcha ravishda zamonaviy harbiy ta'lim tizimi joriy etildi. Harbiy kadrlarni o'qitish ko'p tarmoqli asosda yo'lga qo'yilib, harbiy ishda eng dolzarb bo'lgan mutaxassisliklarning barcha bo'g'indagi kadrlarini mamlakatimizning o'zida o'qitishga erishildi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va aloqa harbiy instituti, Harbiy tibbiyot akademiyasi va O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasining yangidan tashkil etilgani ofitser kadrlar tayyorlashning yangi milliy maktabini shakllantirishga zamin yaratdi.

Milliy harbiy kadrlarni tayyorlash tizimida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi o'ziga xos markaziy o'rin egallab kelmoqda. Demak, bitiruvchilar o'z yo'nalishi bo'yicha namuna bo'lishi kerak. Ular siyimosida harbiy ish sir-asrorini puxta egallagan, buyuk sarkardalarimizning jangovar ruhi va mahorati aks etgan Yangi O'zbekiston ofitserlari gavdalanishi lozim.

Sirasini aytganda, akademiya harbiy kadrlarni tayyorlashning yangi davri boshlandi. Jumladan, professor-o'qituvchilar tajribasidan kelib chiqib, "Milliy iftixor, burchga sadoqat va jasorat" tamoyili asosida "Ustoz-shogird" tizimi yo'lga qo'yildi. Barcha mutaxassisliklar bo'yicha malaka talablari, o'quv rejalar va dasturlari yangilanib, zamonaviy jangovar harakatlar saboqlari ta'lim mazmuniga singdirildi.

Ilg'or xorijiy tajribalar tahlili asosida kursantlar va tinglovchilarni o'qitishning modul tizimi joriy etilib, har bir modul yakunida ta'lim oluvchilar bilan qo'mondonlik-taktik o'quvlari va amaliy nazorat sinovlarini o'tkazish yo'lga qo'yildi. Buning uchun o'quv rejalarida maqsadli 7 haftalik vaqt ajratildi.

Fanlar zamon talablaridan kelib chiqib optimallashtirildi - ularning soni 40-45 tadan 32-36 tagacha kamaytirildi. O'quv dasturlariga ta'lim oluvchilarning dunyoqarashi va saviyasini oshirishga qaratilgan xavfsizlik asoslari, notiqlik san'ati, tizimli tahlil (mantiq), axborot texnologiyalari va kiberxavfsizlik asoslari kabi o'ndan ziyod fan kiritildi.

Nazariy bilimlarning amaliyot bilan uyg'unligini ta'minlash doirasida amaliy mashg'ulotlar ulushi 60 foizga, qo'shinlar amaliyoti hajmi 15 haftaga yetkazildi. Ta'limda "Ustoz-shogird"

an'alarini rivojlantirish maqsadida tajribali professor-o'qituvchilar hamda tinglovchi-magistrantlar kursantlarga birlashtirildi hamda ular bilan reja asosida amaliy ishlar olib borilmoqda.

Ayni kezda, katta tajribaga ega 40 nafarga yaqin namuna ko'rsatayotgan professor-o'qituvchi, Mudofaa vazirligi markaziy apparati vakillari, harbiy okruglar qo'mondonlari va ularning o'rinbosarlari, soha faxriylari tomonidan kursant va tinglovchilar bilan har haftada davra suhbatlari hamda uchrashuvlar, "Mahorat" va "Milliy iftixor" darslari tashkil etilmoqda.

Ta'limda sifat va samaradorlikka erishish yo'lida to'garaklar faoliyatining ham o'rni beqiyosdir. Chunki to'garaklar ta'lim oluvchilarda nafaqat yangi ko'nikmalarni shakllantiradi, balki o'quv dasturlarida nazarda tutilgan fanlar doirasida chuqurroq bilim olish imkoniyatini beradi.

Akademiya yangi tashkil etilgan "Milliy kurash", "O'zbek jang san'ati", "Qo'l va pichoq jangi", "Tosh ko'tarish" va boshqa harbiy-amaliy to'garaklarda kursantlar qamrovi 80 dan 373 nafarga yetkazildi.

Kursantlarning intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish maqsadida "Zakat" klubi, "Tarix va milliy harbiy meros", "Shaxmat", "Milliy musiqa va cholg'u, baxshichilik", "Rassomlik", "Harbiy jurnalistika" kabi to'garaklar faoliyati tashkil etildi.

Ta'lim nafaqat davlatning, balki butun xalqning diqqat-markazida bo'lsagina, sifat va samaradorlikka erishish mumkin. Birinchi galda bu masalaga ota-onalar va maktab pedagoglarining e'tiborini oshirish darkor. Chunki maktabda millat kelajagi tarbiyalanadi. O'quvchilarni quyi sinflardan boshlab, milliy o'zligimiz va qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash, boy tarixiy merosimizni o'rgatish asosida ularda mamlakat taqdiri uchun javobgarlik hissini, yuksak vatanparvarlik va harbiy kasbga qiziqishni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

**Ilmiy salohiyat
o'rtacha 5 yil ichida
19 foizdan 60 foizga
yetdi**

Ikkinchidan, umumta'lim maktablari, maxsus maktablar va litseylar bitiruvchilariga alohida urg'u berilishi bejiz emas. Bugun biz o'ta raqobatli zamonda yashamoqdamiz. Sohani rivojlantirmoqchi bo'lsak, uning xususiyatlaridan kelib chiqib, bo'lajak mutaxassislarimizni yoshligidan kuzatib, o'rganib, tayyorlab borishimiz kerak. Chunki bo'lajak kursant salohiyatining poydevori maktabda shakllanadi. Shundan kelib chiqqan holda, o'tgan yili akademiyada rekrutment tizimi joriy etildi. Bugungi kunda rekrutment bo'limi professor-o'qituvchilar, tinglovchi va kursantlar hamda harbiy okruglar bilan hamkorlikda umumta'lim va maxsus maktablar o'quvchilari orasidan eng munosib nomzodlarni o'rganish ishlarini amalga oshirmoqda.

Xususan, o'tgan yili Farg'ona "Temurbeklar maktabi" harbiy akademik litseyida "Akademiya guruhlar" tashkil etilib, ular bilan professor-o'qituvchilarimiz ham masofaviy tarzda, ham joylarga chiqib mashg'ulotlar o'tkazmoqda, ularni harbiy-kasbiy o'naltiryapti. Bu tajribani Urganch shahrida yangi tashkil etilgan Jaloliddin Manguberdi maktabida hamda "Vatan tayanchi" harbiy-vatanparvarlik harakati doirasida qo'llashni oldimizga maqsad qilib qo'ydik. Bularning barchasi akademiyada o'qish va o'zlashtirishdagi natijadorlikka salmoqli hissa qo'shadi.

Prezident qarori asosida akademiyada Qurolli Kuchlar qo'mondonlik tarkibi uchun "Boshqaruv psixologiyasi", "Liderlik", "Taym-menejment" kurslari faoliyat boshladi. Akademiyada harbiy-jangovar va yuksak ma'naviy salohiyatni O'zbekiston Qurolli Kuchlarining ikki buyuk tayanchiga aylanishini uslubiy ta'minlash maqsadida "Milliy va jangovar ruhni shakllantirish uslubiyati" fani barcha ta'lim yo'nalishlarida o'qitilyapti.

2023-2024-o'quv yilidan boshlab akademiyada "Psixologiya (harbiy psixologiya)" ta'lim yo'nalishi bo'yicha ofitser kadrlar tayyorlash rejalashtirilgan. Shu o'rinda Prezidentimizning "Buyuk tariximiz, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi ulug' ajdodlarimizning sarkardalik mahorati va dunyo harbiy san'ati rivojiga qo'shgan hissasi hamda ularning qo'shinlaridagi lashkarchilarning sadoqati va mardligini shaxsiy tarkib o'rtasida keng targ'ib etish lozim", degan fikrlarini keltirishni joiz deb bilaman. Shunga ko'ra, akademiyada Boburning hayoti va faoliyati qiyosiy-tahliliy o'rganilmoqda. Uning qalamiga mansub ruboiylar harbiy xizmatchilar va kursantlar tomonidan ijro etilmoqda.

Akademiyada tashkil etilgan "Kursantlar teatri" to'g'ragi tomonidan sarkardaning dunyo harbiy san'ati rivojida muhim ahamiyat kasb etgan Panipat jangi sahnalashtirildi. Ko'hna tariximiz, ulug' ajdodlarimizning boy ma'naviy merosi, sarkardalik mahorati, Vatan himoyasi yo'lida o'z jonini fido qilgan qahramonlarimiz jasorati hamda zamonamizning fidoyi harbiy xizmatchilariga bag'ishlangan "Amir Temur harbiy san'ati", "Jadidlar", "Burch" nomli drama hamda Abu Rayhon Beruniyning 1050 yillik tavalludiga bag'ishlangan

sahna ko'rinishlari namoyish etildi. A'lochi kursantlarimiz uchun Zahiriddin Muhammad Bobur kamol topgan Axsikentga sayohat uyushtirish rejalashtirilgan.

- Akademiyada ilmiy tadqiqot ishlari samaradorligini oshirish, yosh harbiy kadrlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish hamda salohiyatini oshirish bo'yicha qator tadbirlar amalga oshirilmoqda, - deydi O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi boshlig'i, polkovnik Bobur Shoyoqubov. - Akademiya doktoranturasida harbiy fanlar sohasining 19 ta ixtisosligi bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Hozirda akademiya doktorlik dissertatsiyalari himoyasini o'tkazish uchun ikkita yopiq ilmiy kengash faoliyati yo'lga qo'yilgan. Ilmiy salohiyat qisqa o'rtacha 5 yil ichida 19 foizdan 60 foizga yetdi.

Yuqori ko'rsatkichlarga erishish uchun akademiya barcha imkoniyatlar safarbar etildi, ilmiy izlanuvchilarga ilmiy-uslubiy va amaliy jihatdan ko'maklashish uchun tajribali professor-o'qituvchilar tarkibidan ilmiy-eksport guruhi shakllantirildi. Ilmiy-pedagogik kadrlar va izlanuvchilar uchun harbiy-ilmiy faoliyatni tashkil etish hamda boshqarish sohasida qisqa muddatli o'quv kurslari tashkil etilib, unda 43 nafar mustaqil izlanuvchi va doktorant - Mudofaa vazirligi markaziy apparati bo'linmalari, harbiy okruglar hamda oliy harbiy ta'lim muassasalari kadrlari o'qitildi.

Bugungi kunda sifatli ta'lim va ilmfan rivojini xalqaro hamkorliksiz tasavvur etib bo'lmaydi. Uning zahirida mamlakatimiz mudofaa qobiliyatini mustahkamlash va Qurolli Kuchlarimizni rivojlantirish uchun ilg'or harbiy tajribalar, sohadagi yangiliklar hamda muammolarni samarali hal etishning yo'llarini topish mumkin.

Akademiyamiz xorijiy davlatlarning 30 ga yaqin oliy harbiy ta'lim muassasalari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatgan

Xususan, bugungi kunda akademiyamiz xorijiy davlatlarning 30 ga yaqin oliy harbiy ta'lim muassasalari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatgan bo'lib, ular bilan birgalikda ilmiy-amaliy anjuman va akademik almashinuvlar tashkil etilmoqda.

Kelgusida oldimizda o'quv jarayonini to'liq modul tizimiga o'tkazish, yetakchi oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari hamda qo'shinlardagi ilg'or amaliyotchilarni akademiya ta'lim-tarbiya jarayoniga jalb etish ko'lamini kengaytirish, ular bilan hamkorlikda yangi avlod darsliklari va o'quv qo'llanmalari tayyorlash, harbiy ilm-fan va ta'lim-tarbiyani jahon harbiy san'ati rivojida so'nggi tendentsiyalarni inobatga olgan holda rivojlantirish, ushbu yo'nalishda tadqiqotlarni jadallashtirish vazifalari turibdi.

Ulug' muallim Konfutsiy "Umrida yiqilmagan kishi buyuk emas, bir necha bor yiqilgan, ammo o'rnidan shahd bilan turib, o'ziga ishonch bilan oldinga intilgan odam buyukdir", degan. Uning yana bir fikri shuki, yo'lga maqsadsiz chiqqan inson, shubhasiz, falokatga yo'liqadi. Qurolli Kuchlar akademiyasi jamoasi erishilgan yutuqlar, yo'l qo'ygan xato-kamchiliklarini xolis baholab, ularni qayta takrorlamaslik tadorigini ko'rib, aniq maqsad bilan oldinga intilmoqda.

Dilshod RO'ZIQULOV
jurnalist

GERAKLNING 12 JASORATI

Yunon mifologiyasi juda qiziq va g'ayrioddiy syujetlarga to'la. Mifologik qahramonlar ichida eng ajoyibi Gerakl bo'lsa kerak. Gerakl - Zevs va Alkmenaning farzandi, asl ismi Alkid bo'ladi. Karomat sohibasi Pifiya tomonidan unga Gerakl ismi beriladi. Gerakl hayotining birinchi kunidanoq Zevsning xotini, ma'buda Gera uni ta'qib eta boshlaydi. Zevs o'z o'g'lining taqdirini yengillashtiradi. U Gera bilan buzilmas shartnoma tuzadi, shu bilan o'z o'g'lining Evrisfey hukmi ostida umrbod qolmasligini ta'kidlaydi. U Evrisfey topshirig'i bilan o'n ikkita buyuk jasorat ko'rsatadi, keyin esa uning hukmidan ozod bo'lishgina emas, balki umriboqiylikka ham erishadi.

1-jasorat:

NEMEY ARSLONINI O'LDIRADI

Tifon va Exidnadan tug'ilgan ushbu arslon benihoya bahaybat edi. Gerakl gurzisi bilan arslonning boshiga urib qulatadi va qo'llari bilan bo'g'ib o'ldiradi.

2-jasorat:

LERNEY AJDARINI O'LDIRADI

U ilon gavdali va to'qqiz boshli ajdaho kabi bir maxluq edi. Gerakl ajdarni do'sti Iolay yordamida o'ldiradi. U ajdarning tanasini ikkiga bo'lib, uning zaharli o'tiga o'qlarini botirib oladi. O'sha ondan buyon Gerakl o'qidan jarohatlangan jonzot tanasi davanmaydigan bo'lib qoladi.

3-jasorat:

STIMFAL QUSHLARINI QIRIB TASHLAYDI

Bu qushlar Arkadiyadagi Stimfal shahrining tevarak-atrofini cho'lga aylantirgandi. Ular jonivorlarga ham, odamlarga ham hujum qilishar, ularni o'zlarining mis changali va tumshuqlari bilan yorib tashlar edilar. Patlari bronzadan edi. Bu gal Geraklga Zevsning jangovar qizi Afina-Pallada yordamga keladi. U Geraklga ikki dona mis timpan - nog'orasimon musiqa asbobi beradi.

4-jasorat:**KERINEY OHUSINI TUTIB KELTIRADI**

Arkadiyada ma'buda Artemida tomonidan odamlarni jazolash uchun yuborilgan ajoyib ohu yashardi. Evrisfey Geraklga uni ushlab, Mikenaga tiriklayin keltirishni amr etdi. O'sha ohu nihoyatda chiroyli bo'lib, uning muguzlari oltin, oyoqlari esa misdan edi. Gerakl ohuni bir yil deganda ushlaydi va Mikenaga olib keladi.

5-jasorat:**ERIMANF QOBONINI TUTIB, MIKENAGA KELTIRADI**

Favqulodda katta kuchga ega bo'lgan o'sha qobon Erimanf tog'ida yashar va Psosis shahri atrofidagi hamma yerni xarobaga aylantirardi. U odamlarni ham ayammasdi, ularni o'zining bahaybat so'yloq tishlari bilan mahv etaverardi. Gerakl bu yo'lda kentavrlar bilan jang qilib, do'sti donishmand Xironni yaralab qo'yadi.

6-jasorat:**SHOH AVGIY OTXONASINI TOZALAYDI**

U nurafshon Geliosning o'g'li Elida podshosi Avgiyning hech kim tozalay olmayotgan ot-xonasini go'ngdan tozalaydi. Bu ishni daryoni ot-xonaga buribgina uddalaydi.

7-jasorat:**KRIT HO'KIZINI OLIB KELADI**

O'sha ho'kizni Krit podshosi Minos Poseydonga qurbon qilishi kerak edi. Lekin Minos ho'kizni qurbon qilishga ko'zi qiymadi-da, uni o'z podasida qoldirdi, Poseydonga esa o'z ho'kizlaridan birini qurbon qildi. Poseydon Minosga qahr qilib, o'zi dengizdan yuborgan o'sha ho'kizni quturish dardiga mahkum etadi. Ho'kiz orol bo'ylab yugurar va oldidan chiqqan hamma narsani yakson qilardi. Gerakl ho'kizni Mikenaga olib keladi. Evrisfey ho'kizni o'z podasida qoldirishdan qo'rqib, uni qo'yib yuboradi. Ho'kiz oxiri Marafon maydoniga qochib boradi va uni afinalik buyuk pahlavon Tezey o'ldiradi.

8-jasorat:**DIOMED OTLARINI OLIB KELADI**

Frakiya podshosi Diomedning g'aroyib go'zallik va kuchga ega otlari bor edi. Ular og'illarda temir zanjir-lar bilan bog'lab qo'yilgan, chunki hech qanday kishan ularga dosh berolmasdi. Podsho Diomed bu otlarni odam go'shti bilan boqadi. Gerakl Diomed otlarini qo'lga kiritib, ularni kemasiga boshlab ketadi. U otlarni do'sti Abderga, Germesning o'g'liga topshirib, o'zi Diomed bilan jangga kiradi. Diomed yengiladi, Gerakl kemasiga qaytib keladi va do'sti Abderni otlar tilka-pora qilganini ko'radi. Gerakl otlarni Evrisfeyga topshiradi, u esa otlarni qo'yib yuboradi. Yovvoyi otlarni Likeyon tog'lar-ida vahshiy hayvonlar burdalab tashlashadi.

9-jasorat:**IPPOLITA KAMARINI QO'LGA KIRITADI**

Gerakl malika Ippolitaning kamari uchun amazonkalar shahri – Femiskiraga yurish qiladi. O'sha kamarni Ippolitaga urush xudosi Ares sovg'a qilgan bo'lib, u uni barcha amazonkalar ustidan hukmronlik ramzi sifatida bog'lab yuradi. Evrisfeyning qizi Admeta, ma'buda Geraning kohinasi o'sha kamarga ega bo'lishni istaydi. Uning istagini bajo keltirmoqchi bo'lgan Evrisfey kamarni qo'lga kiritish uchun Geraklning yuboradi va u amazonkalar bilan jang qilib, kamarni olib kelib beradi.

10-jasorat:**GERION SIGIRLARINI QO'LGA KIRITADI**

Evrisfey Geraklga buyuk Gerionning sigirlarini Mikenaga haydab kelishni topshiradi. Gerakl yerning eng g'arbiy chekasi – quyosh xudosi Gelios osmondan tushadigan yerlarga yetib borishi kerak edi. U orolga kelishi bilan, ikki boshli qo'rqinchli ko'ppak Orfo uni sezib qolib, vovullab pahlavonga tashlanadi. Gerakl uni gurzisi bilan bir urishdayoq o'ldiradi. Geraklga Gerionning cho'poni – ulkanzot Evirtion bilan ham jang qilishga to'g'ri keladi. Gerionning o'zi ham haybatli ulkanzotlardan biri bo'lib, uning uchta gavdasi, uchta boshi, oltita qo'li va oltita oyog'i bor edi. U jang paytida uchta qalqon bilan o'zini himoya qila olardi, dushmaniga bir vaqtning o'zida uchta kattakon nayza itqitardi. Bu jangda Geraklga Afina-Pallada yordam beradi.

11-jasorat:**KERBERNI OLIB KELADI**

Gerakl dahshatli zulmatgoh, mudhish voqea-hodisalar makoni bo'lmish Aid saltanatiga tushib, Evrisfeyga yerosti saltanatining qo'riqchisi – do'zaxiy ko'ppak Kerberni keltirishi kerak edi. Kerber uch boshli ko'rinishda, bo'ynida ilonlar to'lg'onib turadi, uning dumi bahaybat ajdahoning boshiga o'xshaydi. Gerakl Kerberni mahv etib, uni Mikenaga saroyiga boshlab keladi. Dahshatli ko'ppakni ko'rib, Evrisfey qo'rqib ketadi. U Kerberni Aid saltanatiga qaytar, deya Gerakldan iltimos qiladi. Gerakl iltimosni ado etib, vahimali ko'ppak Kerberni Aidga qaytarib beradi.

12-jasorat:**GESPERIDALARNING OLMALARINI QO'LGA KIRITADI**

Geraklning Evrisfeyga xizmati davrida ko'rsatgan eng mushkul jasorati – so'nggi, o'n ikkinchi jasorati edi. U yelkasida osmon gumbazini ushlab turgan buyuk titan Atlasning huzuriga o'tlanadi va uning qizlari Gesperidalar qo'riqlayotgan bog'lardan uch dona oltin olmani qo'lga kiritishga bel bog'laydi. Olmalar yer ma'budasi Geya tomonidan Zevs va Geraning to'yi kuniga sovg'a sifatida yetishtirilgan oltin daraxtda o'sadi. Gesperidalarining bog'ini uyqu nimaligini bilmaydigan ajdaho qo'riqlaydi. Atlas Geraklga olmalarni keltirgunicha yelkasida osmon gumbazini ko'tarib turishini tayinlaydi. Gerakl oltin olmalarni qo'lga kiritib, Evrisfeyga keltirib beradi. U esa olmalarni Geraklning o'ziga tuhfa qiladi. Gerakl olmalarni homiysi Afina-Palladaga hadya qiladi. Afina olmalarni bog'larida mangu qolsin deya Gesperidalarga qaytarib beradi.

Shu bilan Gerakl 12 jasoratni amalga oshirib, Evrisfeyning xizmatidan ozod bo'ladi.

Manbalar asosida Xurshid SEROBOV
tayyorladi

MO'GIZ AVIY MANZILLAR

Machu-Pikchu - Perudagi 2438 metr balandlikda joylashgan, qadimiy inklarning yo'qolgan shahri hisoblanadi. Taxminan 1440-yilda inklar tomonidan asos solingan va 1532-yilda sirli tarzda huvillab bo'shab qolgan shahar ancha vaqt kishilarning e'tiboridan chetda bo'lgan. Tog' shamollarining yemirishi va o't-o'lanlar qoplab olishi tufayli asta-sekin yo'qlik tomon yuz tutgan vodiya ilk bor 1911-yilda amerikalik tarixchi olim Hayram Binghem duch keladi.

2007-yil 7-iyulda Machu-Pikchu jahonning yangi yetti mo'jizasidan biri sifatida tan olinadi. 13-iyul kuni Peru prezidenti Alan Garsia bu kunni bayram sifatida nishonlash haqidagi farmonini imzolagan.

INKLARNING YO'QOLGAN SHAHRI

Bugun Machu-Pikchu jahonning eng mashhur sayyohlik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi: bu yerga Kusko shahridan poyezdda kelsangiz, yo'lga uch soatcha vaqt sarflanadi. Biroq toqqa piyoda chiqishni istaydiganlar ham bor, Inklar so'qmog'i bo'ylab piyoda chiqish uchun bir necha sutka vaqt ketadi.

Cho'qqiga yetib borgan sayohatchilar ibodatxonalar, uylar, omborlar, hat-toki rasadxonaga ham duch keladilar. Shuningdek, murg'ak lamalar, alpaklar bilan uchrashib, o'z chiroyi bobida inson qo'li bilan yaratilgan har qanday narsadan ustun turuvchi And tog'larining takrorlanmas manzaralariga guvoh bo'lish mumkin.

RAPANUI “QO‘RIQCHILARI”

Sirli manzillarga qiziquvchilar orasida Pasxa (Rapanui) oroli va u yerdagi mingga yaqin haykallar haqida eshitmagan odam bo'lmasa kerak. Xo'sh, u o'zi qanday joy?

1722-yildagi Pasxa bayrami kunida gollandiyalik admiral Yakob Rogevinning kemasi Tinch okeani janubidagi qalin o't bilan qoplangan orol qirg'og'iga kelib to'xtagan. Admiral o'zi kashf etgan yerni "Pasxa oroli" deb atagan va tez orada bu juda sirli joy ekanini aniqlagan. Orol eng yaqin aholi yas-hash hududidan 1500 mil uzoqlikda joylashgan. Mahalliy aholi - mingga yaqin qora tanli polineziyaliklardan iborat bo'lgan. Tadqiqotchi orolda kashf etgan eng qiziq narsa butun qirg'oq bo'ylab, har biri yaxlit toshdan yo'nib yasalgan va tik holda joylashtirilgan ulkan inson boshlari hisoblanadi. Toshlarda g'ayrioddiy, uzun quloqlarga ega, bir-biriga o'xshash, cho'zinchoq chehralar aks etgan. Ba'zi haykallar-ning qo'li, boshqalarining esa vulqonning qizil lava bo'lak-laridan yasalgan qalpoqlari bor.

Tez orada admiral haykallar nafaqat qirg'oqda, balki butun orol bo'ylab sochilib yotganini aniqlaydi. Tashlandiq tosh konlarida ko'plab tugallanmagan haykallar ham topilgan. Yerning barcha burchaklaridagi ibtidoiy qabilalar odatda o'z dini bilan bog'liq bo'lgan, turli xil san'at tur-lariga ega, ammo bu haykallarga o'xshash biror narsaga boshqa joyda duch kelmaysiz. Aslida, ular haligacha olimlar uchun jumboq bo'lib qolmoqda. Masalan, javob topilmagan savollardan biri - ibtidoiy odamlar 50 tonnalik haykallarni tosh konlaridan dengiz qirg'og'igacha qanday olib kelgan? Buning uchun qanday transport vositalaridan foydalanil-gan? Bularni hech kim bilmaydi. Mutaxassislarining fikriga ko'ra, haykallar qandaydir tarzda ibtidoiy diniy sig'inish va odamlarni dafn etish marosimlari bilan bog'liq.

XVIII asr davomida orolda avj olgan urushlar sababli ko'plab haykallar-ning ko'rinishiga zarar yetgan. Biroq orolning hozirgi vaqtdagi aholisi ham bu haykallar nima ekanini tushuntirib bera olmaydi. Hozirgi paytda Pasxa oroli Chili davlati hududi sanaladi. Mahalliy aholiga berilgan kichik qis-midan tashqari, butun orol yaylovlar uchun berilgan. Orolning o'lchamlari unchalik katta emas - uzunligi taxmi-nan 20 km, eni esa 12 kmga yetadi (eng keng joyida).

Bingemton universiteti (AQSh) olimlarining ma'lum qilishicha, Pasxa (Rapanui) orolidagi haykallar qadimiy ajdodlarga sig'inish maqsadida yasal-magan, balki ular chuchuk suv man-balariga ko'rsatkich vazifasini o'tagan. Mutaxassislar orolning gidrologik holatini o'rganish davomida deyarli barcha haykallar joylashgan yer atro-fida buloq suvlari topgan. Ilgari Pasxa orolida ichimlik suvi yo'q deb hisobla-nar va bu yerga sayohatga boruvchilar o'zlari bilan suv olib kelishardi. Toza ichimlik suvi haqidagi barcha ma'lu-motlar bir paytlar Pasxa orolida yasha-gan qadimiy polineziyaliklar bilan birga yo'q bo'lib ketgan deya taxmin qilinadi.

“VINCHESTER KOSHONASI”

Amerika Qo'shma Shtatlarining Kaliforniya shtati San Jose shahrida joylashgan tarixiy bino bo'lib, arvoqlar makon tutgan joy sifatida mashhur hisoblanadi. Ushbu uy dunyoning eng g'ayritabiiy binolaridan biri sifatida e'tirof etilgan va u haqida turli xil dahshatli hikoyalar mavjud. Shunday voqealarning birida aytilishicha, qurol-yarog' kompaniyasi asoschisi Vinchesterning o'limidan so'ng, uning rafiqasi Sara yoniga folbin ayol keladi. Folbin unga Vinchester qurollaridan halok bo'lganlar xotirasiga uy qurishi kerakligini aytadi. Shuningdek, bu uy qurilishi butun umr davom etishi kerakligi, aks holda arvoqlar uni hech qachon tinch qo'ymasligini ta'kidlaydi. Ijtimoiy tarmoqlarda ham “Vinchester koshonasi” haqida shu va shunga o'xshash ko'plab mistik hikoyalarni topish mumkin.

Aslida, Sara Vinchesterni ta'qib qilgan hamda Vinchestertlar koshonasiga o'rnashib olgan yovuz ruhlar haqidagi hikoyalarning barchasi cho'pchak bo'lib, ular tijorat yo'lida to'qib chiqarilgan. Bunday afsonalarni to'qish esa Sara Vinchester o'limidan so'ng koshonaga egalik qilish maqomini qo'lga kiritgan insonlarga kerak bo'lgan edi. Ularning asosiy maqsadi ushbu koshonaga sayyohlar oqimini ko'paytirib, mo'maygina daromad ishlash edi. Ular hatto “Vinchester uyi” bo'ylab sayohat tashkil qiluvchilar yo'llab, insonlarga uy haqida vahimali hikoyalar aytib berishni talab qilishar edi. Bunday vahimali voqealar hamda tunda uyushtiriladigan sayrlar esa kishida boshqacha taassurot qoldirib, sayyohlar oqimi uzilmasligini hozirgacha ta'minlab kelmoqda.

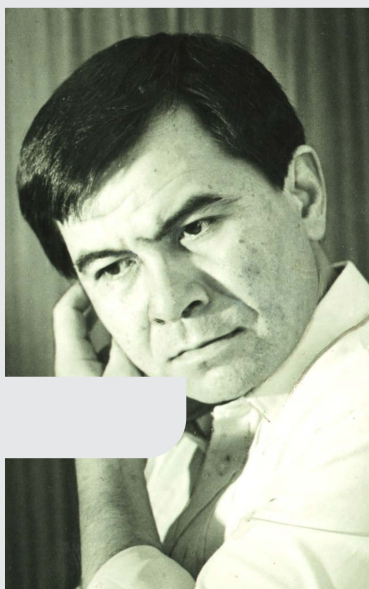
Qolaversa, bu yerga sayohat uyushtiruvchilarni binoning g'alati arxitekturasini ham hayratga soladi. Buni esa yovuz ruhlar bilan bog'laydiganlar ham talaygina. Aslida, Vinchester xonim uyni qurish paytida arxitektorlarga murojaat qilmay, o'z bilimlari hamda duradgorlar yordamiga tayangan. Shu sababli koshonada hech qayoqqa olib bormaydigan yo'laklar, chiqish mavjud bo'lmagan eshik yoki derazalarni uchratishingiz mumkin. Bu ham sayohatchilar uchun aytib beriladigan hikoyalarning yana-da qo'rqinchli va haqiqatga yaqin bo'lib tuyulishiga xizmat qilib kelmoqda. San Josega yo'lingiz tushsa, albatta, “Vinchesterlar koshonasi”ga kirib o'ting!

Manbalar asosida Hazorasp tumanidagi 1-son kasb-hunar maktabi tarix fani o'qituvchisi Zaripboy MADRIMOV tayyorladi

Erkak kishini qanday bo'lsa, shundayligicha faqat harbiy komissariat qabul qiladi. Ayol zoti emas.

O'qimishli odam o'qimaganlardan yaxshi yashasa, xalq, mashina sovg'a qilmasalar ham, kitob o'qiyveradi!

SHAROF BOSHBEKOV:

DUNYONING RASVOSI CHIQIB BO'LGAN EKAN...

Yoshlikda kambag'alligimizdan uyalamiz, qariganimizda esa faxr bilan nevaralarga maqtanamiz: "Bizning davrimizda..." deb.

Baxtning ko'zi ko'r bo'ladi, lekin baxtga zor odamning ko'zi ochiq bo'lishi kerak...

Vijdon - ko'richakday gap: hech ish qilmaydi-yu, og'rig'i olamni buzadi.

Yig'lab ko'rmagan yig'layotganni yupatolmaydi.

Nyutonning boshiga olma tushib ketishidan oldin ham olma yerga tushgan, daraxtdan uzilib osmonga uchib chiqib ketgan emas.

Men tug'ilmasimdan oldin bu dunyoning rasvosi chiqib bo'lgan ekan. Mening sirayam aybim yo'q.

Maqto'v radiatsiyaday gap: hidi yo'q, ta'mi yo'q, rangi yo'q, hujayra va to'qimalarga singib borib, odamni shaxs sifatida ich-ichidan yemiradi, xarob qiladi.

Qurvaqani bossang "vaq" deydi, laganbardorni bossang "xo'p" deydi!

Sichqonning falsafasi:
Odam bolasiday ahmoq mavjudot bo'lmas ekan. Nonning og'zim tekkan joyini olib tashlab, ketim tekkan joyini bermalol yeyveradi.

Javobsiz sevgi bo'lishi mumkin, javobsiz do'stlik bo'lmaydi. Unda u do'stlik emas.

O'zbek seriallarida to'kilgan ko'z yoshlari bilan bermalol Orolni to'ldirish mumkin.

Olti milliard obrazi bor spektaklni kim yozishi mumkin?! Tepamizda Buyuk Dramaturg o'tiribdi. Men Unga ishonaman...

Birovga pul bersangiz qarzga emas, esdalikka deb bering - tinch uxlaysiz!

Dunyoda yaxshi yo yomon odam bo'lmaydi, baxtli va baxtsiz odam bo'ladi

Odamzod shunday yaratilganki, o'zida nimaiki bo'lmasa, o'sha narsalar haqida ko'p gapiradi. Yashashni bilmaydiganlar yashash haqida, insofi yo'qlar insof haqida, uyatsizlar uyat haqida...

Dushmaningga baxt tila, toki u o'z baxtiga o'ralishib, senga yomonlik qilishga na vaqt topa olsin, na xohish.

Sizni kimdir to'satdan yoqtirmay qolsa, bilingki, bir paytlar siz unga yaxshilik qilgansiz...

Bir ko'rishda muhabbat faqat ona va chaqaloq o'rtasidagina bo'lishi mumkin. Chaqaloq tug'ilgan zahoti onasini ko'radi va... umrining oxirigacha sevib qoladi.

Do'xtirlar jinnixonadan uyingizga javob berishi tuzalganingizdan emas, hamma qatori bo'lib qolganingizdan.

Men ko'pincha hajviy asarlar, kinokomediyalar va yumoristik pyesalar yozaman. Aslida yig'lab yubormaslik uchun kulaman.

Kitobning televideniya ustun jihati - kitob ichida reklama yo'qligi.

Vaqt dil yarasini davolamaydi, faqat kishi o'sha og'riqqa ko'nikib ketadi.

ISHLAGANDAY BO'LAYLIK"

Maqola telejurnalist
Gulmira Musajonovaning
"Premyeradan so'ng..."
ko'rsatuvi asosida
tayyorlandi.

"Ibratxona"larimizda namoyish qilinadigan har bir asar tomoshabinda katta taassurot qoldirishi bilan birga, uning ruhiy tanballigiga-da zarba bera olishi zarur. Buni anglay bilgan ijodkorlarga o'lmas san'at asarlari yarata oladirlar. Yaqinda O'zbekiston davlat drama teatri repertuari intellektual tomoshabinlar e'tirofiga sazovor bo'lgan yana bir asar bilan boyidi. O'zbekiston xalq yozuvchisi Erkin A'zamning "Farrosh kampirning tushi" pyesasi asosida O'zbekiston Respublikasi san'at arbobi, rejissor Olimjon Salimov "Ishlaganday bo'laylik" spektaklini sahnalashtirdi. Rejissor asarning falsafasini yaxshi his qilgan holda uni fars janrida talqin qilgan. Voqea, undagi qahramonlarning liboslari, ko'rinishlari, gap-so'zlari va xatti-harakatlari noodatiy, bo'rttirma tusda bo'lishi ham janr talabidan kelib chiqqan. Ana shu yengil kulgu vositasida jamiyatda ildiz otgan illatlar ustidan hajv qilinadi hamda ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatiladi. Spektaklda rol ijro etgan O'zbekiston davlat drama teatri aktyorlari, mualliflar, san'atshunos va ziyolilarning e'tiborimiz markazidagi mazkur asar haqida fikrlari bilan o'rtoqlashsak.

Erkin A'ZAM, O'zbekiston xalq yozuvchisi:

– Olmijon aka asarga bo'rttirma-roq, satirik-fojiaviy yo'sinda yondashgan. Avvaliga kulasiz-kulasiz, so'ngra nimaga kulganingizni o'ylab, ko'zingizga yosh keladi. Qachongacha sahnada kulgili, chuchmal, faqatgina tasdiqdan iborat, siyqa, odmi mavzularni ko'tarib yuramiz? O'zimizni tanitadigan, yuzimizga oyina tutadigan, o'zimiz haqimizda achchiq gaplarni aytadigan asarlar ham kerak. Balki tomoshabinlarimizning teatrdan qochib yurganiga ham sabab shudir. Kinoda ham, sahnada ham mening so'zlarim aytilayotganda uyalib tura-man. Aktyorlar gapirganda eh, o'xshamabdi, deb xijolat bo'la-man. Bechora aktyorni qiynab qo'ydim, aytolmay chaynalib qoldi, deyman istihola bilan. Bugun menda shu xijolatlik bo'lmadi. Sababi, aktyorlarning hammasi yayrab, maza qilib o'ynadi. Ijrochiligi ham bilin-madi, hammasi suvga tushgan baliqday suzib ketdi.

Olimjon SALIMOV, O'zbekiston Respublikasi san'at arbobi, rejissor:

– Hozirda bunaqa janrda o'zbek teatrlarida birorta asar sahna-lashtirilgan emas. Aktyorlarimiz ham bunga o'rgangan emas. Ular bilan ishlash andak mushkul kechgan bo'lsa-da, ijrochilar butunlay o'zga-cha xarakterni ko'rsata olishdi. Ishonchim komilki, bu tomoshabinga boshqacha ta'sir qiladi. Biz avvaliga rassom bilan kelishib oldik: aktyor-larning liboslari faqat oq-qora va kulrangdan iborat bo'li-shi kerak. Sahnada umuman boshqa rang ko'rmaysiz. Bu ham ramziy. Avval ham shunday edik, hozir ham. Shunga kelishgan edik, shuni qila oldik.

Qorin dardida yashash millatimizning ayanchli fojiasi. Oshga borib, qorinni to'yg'izib olib, ertadan kechgacha serial ko'rib, shu bilan yashayveramizmi? Bundan voz kecholmaymizmi? “Temir xotin” spektaklini qo'ygani-mizda qayerga olib bormay, odamlar kulaverardi-kulav-erardi. Men hayron qolar edim. Nimaga bular kuladi, nima uchun bular yig'lamaydi? Sobiq sovet davlati ish-latib, paxtangni olib, seni yo'q qilib tashladi. Sen millat emas, robotsan, desa ham kulaveradi. Xalqmisan o'zi? Unda nimaga pora beraverasan? Nima uchun o'zingni himoya qilmaysan? Nimaga o'z kuching bilan biror nar-saga erishmaysan? Shunda ham odamlar kulaverdi. Bir paytlar “Temir xotin”ni qo'ymaganimda, balki, bu spek-takl bo'lmas edi. O'zim uchun “Ishlaganday bo'laylik”ni shuning davomi deb bilaman.

Gulchehra UMAROVA, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi:

– Asar yillar o'tib nega qayta qo'yildi? Shuncha vaqtgacha zo'r bo'lib ketganimizda edi, bu asar kerak bo'lmas edi. Qusurlarimiz yo'qolgan bo'lardi. Yo'qotolmadik-ku! Chunki biz yo'qotishni xohlamaymiz. Rejissor mehnatini e'tirof etadigan bo'lsam, Olimjon aka davrni his qiladi. Olimjon aka odamlardagi qusur-yutuqlarni angelaydi. Bugungi kunda nima kerakligini biladi. Bularni bilmasa, qanday rejissor bo'ladi? Premyerada hayron bo'ldim, odamlarning shunaqa e'tibor bergani, xursand bo'lganiga. Demak, asar qachon yaratilgani emas, har doim ham xizmat qila olishi bilan muhim ekan. Erkin A'zam asarlaridagi mavzular ana shunday dolzarbki, ular davr tanlamaydi. Asar tomoshasi judayam diqqatlik talab qiladi. Bu uning yaxshi yozilgani, rejissorning yaxshi sahnalashtirgani va aktyorlar mahorati sabab. Namoyish vaqti ijrochilarni bir-biridan kam baholamadim. Bu spektaklni katta-kichik rahbarlar ham ko'rishi kerak, deb o'ylayman. Asarda butun bir bekorchilar jamoasiga bekorchilik kishi rahbarlik qiladi. Agarda rahbar salohiyatli bo'lsa, boshqalarni ezgu maqsad yo'lida ergashtira olsa, qolganlarda ham o'zgarish bo'ladi.

Shohrux ABDURASULOV, san'atshunos:

– Yozuvchi “Farrosh kampirning tushi” asarini komediya yoki drama emas, “bir bekorchixonaning boshiga tushgan kulfatlar” va undagi lavhalarni ko'rinish emas, “diydiyolar” deb nomlaydi. Buni Erkin A'zamga xos achchiq istehzoli til, satira va yumorning go'zal uyg'unligidan deb bilamiz. Muallif qahramonlarning idoradagi suhbatini jamiyatda hech qanday tosh bosmaydigan oddiy mazaxo'rak olomonning diydiyosiga qiyoslaydi.

Rejissorning spektakldagi ajoyib topilmasi – bu Akaxon obrazi: haddan ziyod shishirilgan, judayam og'irkarvon, filday kelbatli shaxs sahnaning eng yuqorisiga o'rnatilgan kursiga o'tirib, pastdagilarga telefon orqali buyruq berishi va bu ovoznining ham yuqori notada tomoshabinga eshittirilishi. Bu ham fars janrining yorqin namunasini bo'la oladi. Ichi po'k, faqat amal kursisiga yopishib olgan va jamiyatga hech qanday naf keltirmayotgan mansabparastlarning ustidan ochiqchasiga rejissor ham, muallif ham hajv qilishdi, buni chiroyli tarzda ko'rsatib bera olishdi.

Ko'pgina spektakllarda bir kamchilik ko'rinish qolardi. Ya'ni badiiy yaxlitlik. Qaysidir komponent yuqoriroq baholansa, boshqa jihatdan sustroq bo'ladi. Badiiy yaxlitlikni tom ma'noda mana shu spektaklda ko'rdim. Chunki bu yerda, rejissor, dramaturg, rassom, kompozitor va aktyorlar jamoasining bir maqsad atrofida yakdil va baqamti ishlaganini, asarning ruhini his qilganini yaqqol sezish mumkin.

Madina TO'XTAYEVA, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist:

– Teatrimiz tarixida ko'p asarlar qo'yilgan. Lekin bunaqasi kam bo'lgan. Mana shu spektakl befarq bo'lmaslikka chaqiradi. “Ishlaganday bo'laylik!” Biz ham ishlaganday bo'ldik! Avvallari maishiy ko'rinishlar bilan rol ijro etgan bo'lsak, birdan bu muhitdan chiqib katta muammolarni, maqsadlarni gapira boshladik. Men o'yladim, tomoshabin buni tushunadimi? Keyin juda g'alati bo'lib ketdim. Bu juda dolzarb mavzu. Nega biz dunyoga keldik? Nega bir-birimizni yomon ko'ramiz? Nega muvaffaqiyatlarimizdan zavqlanmaymiz, ko'ra olmaymiz? Ana shu savollarga javoblar sahnada!

Elyor NOSIROV, O'zbekiston xalq artisti:

– Biz o'zimizning ustimizdan kulishni bilmaymiz. Ko'proq boshqalarning ustidan kulishni eplaymiz. Aktyor satirada o'zining ustidan kulishi katta mahorat, mardlik. Hamma jim bo'lib qoldi. Hamma sekingina o'zini ko'rayapti. Kamchiliklarni gapirish hammaning qo'lidan keladigan ish. Ammo ularni qanday tuzatish yo'llarini aytish – bu teatrning vazifasi. O'ylaymanki, spektaklning umri uzoq bo'ladi. Hamma gap xulosa qilishda. Ko'rib, kulib, bizda bunaqa emas, biz hami-sha o'zimizni bundan chetga olamiz, deymiz. Yo'q, biz shunaqamiz. Afsuski! Lekin buni mardlarcha gapirib, sahnaga olib chiqish ham bir jasorat. Olimjon aka ana shunday jasoratli rejissorlardan. Men u kishiga avval aytganman. Bu spektaklga ruxsat berishmaydi. Olimjon aka, nima qilasiz boshingizni og'ritib, desam, “Qo'yamiz, nima bo'lsa, bo'ldi!” dedilar. Odatda, tegmaylik shu narsaga, aralashmaylik deymiz. Yo'q, teatr aralashishi kerak. Va Olimjon akada mana shu kuch bor. Spektaklni topshirayotganimizda yuqoridan – vazirlikdan kelishdi. O'yladimki, hozir katta to'polon bo'ladi. Ko'pincha bunday vaziyatlarda tortishuvlar bo'lar, kamchiliklar topilar edi. Bu yerda hech narsa bo'lmadi. E'tirozlar, qarshiliklar. Hatto Erkin A'zam ham: “Bo'ldi, teatr shuni qo'yibdi, menga ma'qul”, dedilar. Jim bo'lib qoldik hammamiz. Sababini bildim, chunki bizda bunaqa asarlar kam qo'yilgan. Rostini aytsam, shuncha yil ishlab bunaqa rol o'ynamaganman. Bu yerda hamma o'zining dardini aytgan. Men o'zimning dardimni, Erkin aka o'zining, Olim aka o'zining dardini. O'ylaymanki, bu spektakl tomoshabinlarini topadi.

Tamara MIRMAQSUDOVA, aktrisa:

– Ayrim sahnalarda manikenlardan foydalan-ganmiz. Boshida hayron qoldim, kuldim. Xuddi ishlayotgandek bir joyda jim o'tiradi. Xodimlar ham o'zining o'rniga uni qo'yadi-yu, chiqib bilgan ishini qilib yuraveradi. Bu Rahbar Rahbarovich-dan boshlangan kasallik. Bu hamma personaj bilan sodir bo'ladi. Hamma qaysidir ma'noda manikenga aylanib qolyapti, afsus. Buning barchasi satira. Balki hayotda bunaqa narsa yo'qdir, balki bordir. Shunaqa odamlar bor, uzzukun o'tiradi. Qiladigan ishining tayini yo'q, lekin oyilgini oladi.

Olim TOSHBOYEV, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan jurnalist:

– Bu o'zimiz haqimizda. Bu bir ko'zgu bo'ldi bizga. Mana shu oyinaga qarab biz qanday voqea-hodi-salar bilan baqamti turibmiz, munosabatlarimiz qay darajada yuzakilikka asoslanganini anglashimiz mumkin.

Jamiyatimiz "Akaxon-u Ukaxonlar"ga qurilgan-ligini asar ko'rsatib turibdi. Qachongacha "Aka-xon"larga qulluq qilib, ulardan quvvat olib ishlaymiz? Munosabatlarimiz qachon "Akaxon-ukaxonlar"dan haqiqiy iste'dodlar va munosiblarga o'zgaradi? Asar esa tagdor, o'ziga xos ishoralar bilan tomoshabinni fikrlashga undaydi. "Ishlaganday bo'laylik" spek-takli esa mana shu bo'shliqni, ehtiyojni qodirish yo'lidagi dadil bir qadam. Xalqimiz bu tomoshalarni birdaniga yopirilib ko'rmaydi. Juda sevib qoladi, deb ayta olmaymiz. Chunki bizda ko'nikma komediyaga, hiring-hiringga moslashib qolgan. Sharof Boshbe-kovning asarini istisno qiladigan bo'lsak, dramaturgi-yamiz mana shunday yo'nalishda faoliyat olib bordi. Bugungi kunda chinakam ijdokorlarga ehtiyojimiz yuqori. Fikrlashga ehtiyojmand qatlam mana shun-day asarlarni kutadi va xalqqa bu kabi asarlar kerak-ligini dramaturglarimiz, rejissyorlarimiz unutmasa, qaniydi, degan umidim bor.

19-YANVAR – JADIDLARIMIZ RAHNAME MAHMUDXO‘JA BEHBUDIY TUG‘ILGAN KUN

Hazrat Behbudiydan

iqtiboslar

Turkiston, demak – turkiy el bo‘lib, mundagi xalqning qozog‘i, qirg‘izi, sarti, o‘zbeki, turkmani, tatari – hammasi aslan... jahongir... Temurning avlodi yoki og‘a-inisidurlar. Turkistondagi arab, xo‘ja va sayidlar-da o‘z tillarini yo‘qotib, balki bil-kulli turklashib va hatto, arabliklarini eslaridan chiqorib... har jihatdan birlashib ketgandurlar.

Bobokalonlarimizning mashhur nasihati bor, u o‘z o‘g‘ullarig‘a aytib ediki, birlashingiz. Masalan, bir dasta tayoqni birga bog‘lasangiz, kimsa sindirolmas. Agarda ajratsangiz, birin-birin har kim sindurar. Mana, bobongizning buyrug‘i.

Tarix ko‘p ahamiyatli va foydali bir narsadur. Tarixning foydalaridan ba‘zisi ushbudurki, bir millatning na tariqada, qaysi yo‘l ila taraqqiy etganin o‘qib, ibrat olmoq yoki bir millatning na sabablardan tanazzul etib, oxiri munqariz bo‘lub ketganin o‘qub mundan ham istifoda etmak mumkindur.

Muhtaram yoshlar! Zamon siznikidir, qarilar zamoni o‘tkan. Siz kiromga bobasirat bo‘lub, o‘n daf‘a o‘lchab, bir daf‘a kesingiz. Otashinlik va tezlik ila ish bo‘lmas. Al-ajla minash-shayton! (Shoshilgan shaytondandir!) Sizning o‘z boshingizg‘a taraqqiy qilmog‘ingiz mushkuldur. Balki, butun shahringiz va millatingiz ila taraqqiy qilursiz.

**Dunyoga sinchiklab tikilgan ko'zlar
Mushkul bir holatni payqashga tushdi.
Qay tomonga boqmang, bari – yo'lsizlar,
Tolelar ayqash-u uyqashga tushdi.**

Omon MATJON

Yapon rassomi Katsushika Xokusayning
“Kanagavadagi to'liqin ostida” kartinasi

